PUB.

TERENTII AFRI COMOEDIÆ SEX.

EDINBURGI,
Excudebat GIDEON LITHGUVV.
Anno Dom. 1648.

ANDRIÆ PERSONÆ.

Simo, *senex.*
Davus, *servus.*
Pamphilus, *adolescens.*
Byrrhia, *servus.*
Glycerium, *Chremetis filia.*
Chremes, *senex.*
Sosia, *libertus.*
Mysis, *ancilla.*
Charinus, *adolescens.*
Lesbia, *obstetrix.*
Crito, *hospes.*
Dromo, *lorarius.*

Atque hi fabulæ sunt interlocutores, reliquarum personarum tantum mentio fit.

Archillis, *Ancilla.*
Niceratus, *adolescens.*
Chrysis, *meretrix.*
Pasibula, *eadē quæ Glycerii.*

C. SULPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

SOrorem falsó creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidáque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atq; ut amorē comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu, non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperató agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

23 ... 1317

ANDRIA TERENTII.

Acta Ludis Megalensibus. M. Fulvio & M. Glabrione Ædilibus Curulib. Egerunt L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus Claudi, F. Tibiis parib. Dextris, & sinistris. & est tota Græca, edita M. Marcello & C. Sulpitio Coss.

PROLOGUS.

POëta, cùm primùm animum ad scribendũ appulit
Id sibi negotĩ credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verùm aliter evenire multò intelligit:
Nam in prologis scribundis, operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli,
Veteris poëtæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso animum advortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam;
Qui utramvis rectè nôrit, ambas noverit:
Non ità sunt dissimili argumento; sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ convenêre, in Andriam ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atq; usum pro suis.
Id isti vituperant factum, atq; in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant.
Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster autores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potiùs quàm istorum obscuram diligentiam.
De hinc ut quiescant, porrò moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.

Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, & quid sit spei reliquum,
Posthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius.

ACTUS I. SCENA I.

Simo. Sosia.

Si. VOs isthæc intro auferte: abite. Sosia
Adesdum: paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe ut curentur rectè hæc. Si. immò aliud. So. quid est
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro:
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
Si. Ego postquam te emi à parvulo, ut semper tibi
Apud me justa & clemens fuerit servitus,
Scis; feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quòd servibas liberaliter.
Quod habui, summum pretium, persolvi tibi.
So. In memoria habeo. Si. haud muto factum. So. gaudeo
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo; &,
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est: nam isthæc COMmemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficî.
Quin tu uno verbo dic, Quid est, quod me velis?
Si. Ità faciam. Hoc primùm in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ,
So. Cur simulas igitur? Si. rem omnem à principio audies:
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia;
Liberiùs vivendi fuit potestas: nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister, prohibebant? So. ità est.
Si. Quod pleriq; omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:

Horum

Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat; & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So. non injuriâ: nam id arbitror
Adprimè in vita esse utile, ut NE QUID nimis.
Si. Sic vita erat: facilè omneis perferre, ac pati,
Cum quibus erat cunq; unà iis sese dedere,
Eorum obsequi studiis, advorsus nemini,
Numquam præponens se aliis: ità facillimè
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.
So. Sapienter vitam instituit: namq; hoc tempore
OBSEQUIUM amicos, veritas odium parit.
Si. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopiâ, & cognatorum negligentiâ
Coactâ, egregiâ formâ, atq; ætate integrâ.
So. Hei! vereor, ne quid Andria apportet mali.
Si. Primùm hæc pudicè vitam, parcè ac duriter
Agebat, lanâ ac telâ victum quæritans.
Sed, postquam amans accessit, precium pollicens,
Unus, & item alter, (ITA ut ingenium est omnium
Hominum, ab labore proclive ad libidinem)
Accepit conditionem, dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, fortè, ità ut fit, filium
Perduxêre illùc secum, ut unà esset, meum:
Egomet continuò mecum: Certè captus est,
Habet: Observabam mane illorum servulos
Venientes, aut abeuntes; rogitabam, Heus puer,
Dic sodès, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illud erat nomen. So. teneo. Si. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum simul
Amabant. Eho! quid Pamphilus? quid? symbolum
Dedit, cœnavit, gaudebam, item alio die.
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere: enim verò spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam, qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,

Scias posse habere jam ipsum suæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summa filio uxorem ut daret.
Placuit: despondi: hic nuptiis dictus est dies.
So. Quid obstat, cur non veræ fiant? Si. audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. So. ô factum bene!
Beasti: metui à Chryside. Si. ibi tum filius
Cum illis, qui amârant Chrysidem, una aderat frequens:
Curabat unà funus: tristis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi,
Sic cogitabam: hic parvæ consuetudinis
Causa, mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingenî,
Mansuetiq; animi officia. quid multis moror?
Egomet quoq; ejus causa in funus prodeo,
Nihil suspicans etiam mali. So. hem, quid est? Si. scies.
Effertur: imus, interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè unam adspicio adolescentulam,
Forma. So. bona, fortasse. Si. & voltu, Sosia,
Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Visa est quia erat forma præter cæteras
Honesta, & liberali; accedo ad pedissequas;
Quæ sit, rogo. sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit illico animum. atat, hoc illud est,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa est misericordia.
So. Quàm timeo, quorsum evadas. Si. funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulcrum venimus:
In ignem posita est: fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Sati'cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus

Bene

Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut consuetum facilè amorem cerneres,
Rejecit se in eum flens quàm familiariter.
So. Quid ais? Si. redeo inde iratus, ato; ægrè ferens.
Nec satis ad objurgandum causæ. dicerat,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi pater?
Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui.
Servavi. honesta oratio est. So. rectè putas:
Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulo
Negare factùm, ille instat factum. denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturũ. So. Non tu ibi gnatum? Si. ne hæc quidẽ
Satis vehemens causa ad objurgandum. So. qui, cedo?
Si. Tute ipse his rebus finem præscripsti pater:
Prope adest, cùm alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
So. Quis igitur relictus est objurgandi locus?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere:
Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias,
Vera objurgandi causa sit, si deneget:
Simul, sceleratus Davus si quid consili
Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint d[illegible].
Quem ego credo manibus, pedibusque obnixè omnia
Facturum, magis id adeò, mihi ut incommoder.
Quàm ut obsequatur gnato. So. qua propter? Si. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego si sensero.
Sed quid opu'st verbis? sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil sit moræ: restat Chremes,
Qui mihi exorandus est, & spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias:

Perterrefacias Davum, obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. So. ſat eſt;
Curabo: eamus jam nunc intro. SI. i præ, ſequar.
Non dubium eſt, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit: ſed ipſe exit foras.

ACTUS I. SCENA II.

Davus Simo.

D. MIrabar, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum evaderet.
Qui poſtquam audierat, non datum iri filio uxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægrè tulit.
S. At nunc faciet, neque, ut opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos ſic nec opinantes duci falſo gaudio,
Sperantes jam amoto metu, interea oſcitantes opprimi;
Ut ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute. S. carnifex, quæ loquitur? D. herus eſt, neque prævideram.
S. Dave D. hem, quid eſt? S. ehodum ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare, D. id populus curat ſcilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego vero iſthuc. S. ſed nunc ea me exquirere
Iniqui patris eſt, nam, quod ante hac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, ſive animum ut expleret ſuum:
Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.
D. Hoc quid ſit? S. omnes qui amant graviter, ſibi dari uxorem ferunt.
D. Ita aiunt, S. tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,

Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.
D. Non hercle intelligo, S. non? hem. D. non: Davus sum, non Oedipus.
S. Nempe ergo aperte vis quæ restant, me loqui: D. sane quidem.
S. Si sensero hodie, quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea re ostendere, quam sis callidus:
Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem.
Ea lege, atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid, hoc? intellextin? an nondum etiam ne hoc quidem? D. immo callide:
Ita aperte ipsam rem modo locutus: nihil circuitione usus es.
S. Ubivis, facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.
D. Bona verba quæso, S. irrides? nihil me fallis, sed dico tibi.
Ne temere facias, neq; tu hoc dicas tibi prædictum: cave.

ACTUS I. SCENA III.

Davus.

D. ENim verò Dave, nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ.
Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptiis,
Quæ si non astu providentur, me aut herum perfidabunt.
Nec quid agam, certum est, Pamphilum ne adjutem, an auscultem seni.
Si illi relinquo, ejus vitæ timeo: sin opitulor, hujus minas
Cui verba dare difficile est. primum jam de amore, hoc comperit.
Me infensus servat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam:
Si senserit periij; aut si lubitum fuerit, causam ceperit
Quo jure, quaq; injuria præcipitem me in pistrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,

Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est:
Audireque eorum est operæpretium audaciam,
Nam inceptio est amentium, haud amantium:
Quidquid peperisset, decreverunt tollere:
Ac fingunt quandam inter se nunc fallaciam:
Civem Atticam esse hanc: fuit olim quidam senex
Mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:
Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam Chrysidis
Patrem recepisse, orbam, parvam, fabulæ.
Mihi quidem hercle non fit verisimile.
Atqui ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur, at ego hinc me ad forum, ut
Conevniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem
opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

Mysis.

M. AUdivi Archillis, jam dudū: Lesbiā adduci jubes.
Sane pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem,
Tamen eam adducam. importunitatem spectate aniculæ:
Quia compotrix ejus est. Di date facultatem obsecro
Huic pariundi, atq; illi in aliis potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor
quid siet.
Opperiar, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ
adferat.

ACTUS I. SCENA V.

Pamphilus. Mysis.

P. HOccine est humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud est?
P. Pro Deūm, atque hominum fidem, quid est, si non
hæc contumelia est?
Vxorem decrevit dare sese mi hodie, nonne oportuit
Præsciisse me ante? nonne prius communicatū oportuit?
M. Miseram me quod verbum audio? P. quid Chremes?
qui denegaverat,

Se

commissurum mihi gnatam suam uxorem: id mutavit
Quoniam me immutatum videt.
Itane obstinatè operam dat, ut me à Glycerio miserum
abstrahat?
Quod si sit, perco funditus.
Adeon'hominem invenustum esse, aut infelicem quem
quam, ut ego sum?
Pro Deûm, atque hominum fidem, nullon'ego
Chremetis pacto affinitatẽ effugere potero, quod modis
Contemptus, spretus? facta transacta omnia, hem!
Repudiatus repetor, quâobrem? nisi si id est quod suspicor
Aliquid monstri alunt: ea quoniã nemini obtrudi potest:
Itur ad me. M. oratio hæc me miseram exanimavit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah!
Tantâmne rem tam negligenter agere? præteriens modò
Mihi apud forum; Uxor tibi ducenda est Pamphile hodie;
inquit, para:
Abi domũ, id mihi visus est dicere, abi cito, & suspẽde te.
Obstupui, censen'ullum me verbum potuisse proloqui:
Aut ullam causam, ineptã saltem, falsã, iniquã? obmutui,
Quod si ego prius id rescissem, quid facerem, si quis nunc
me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem, sed nunc primum
quid exsequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meũ animũ diverse trahunt
Amor, hujus misericordia, nuptiarum solicitatio:
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usq;
adhuc.
Quæ meo cunque animo libitum est, facere, ei ne ego ut
advorser? hei mihi!
Incertum est, quid agam. M. misera timeo, hoc incertum
quorsum accidat.
Sed nunc peropu'st, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de
illa adversum hunc loqui.
Dum in dubio est animus paulo momento huc illuc im-
pellitur.
P. Quis hic loquitur? Mysis salve. M. ô salve Pamphile.
P. Quid

P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore, atq; ex hoc misera sollicita est, dies,
Quia olim in hunc sunt constituræ nuptiæ, tum autem
hoc timet.
Ne deseras se, P. hem! egone istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam.
Quæ mihi suum animum, atq; omnem vitam credidit:
Quam ego animo egregiè caram pro uxore habuerim.
Bene, & pudicé ejus doctum, atque edoctum sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon'me ignavum putas
Adeon'porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor,
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?
M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse ut memor esses sui.
P. Memor essem? ô Mysis, Mysis! etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo, Chrysidis
De Glycerio, jam fermè moriens me vocat:
Accessi, vos semotæ, nos soli: incipit,
Mi Pamphile, hujus formam, atque ætatem vides:
Nec clam te est, quàm illi nunc utræque inutiles,
Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem sient.
Quod ego per hanc te dextram oro, & ingenium tuum,
Per tuam fidem, perque hujus solitudinem,
Te obtestor ne abs te hanc segreges, neu deseras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigerà fuit in rebus omnibus,
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei,
Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam occupat.
Accepi: acceptam servabo. M. ita spero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:
Atque audin, verbum unum cave de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam. M. tenco.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

QUid ais Byrrhia?
Daturne illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est.
C. qui scis Byrrhia?
B. Apud forũ modo de Davo audivi. C. væ misero mihi.
Ut animus in spe, atque in timore usque ante hac attentus fuit,
Ita, postquam adepta spes est, lassus, cura cõfectus, stupet.
B. Quæso edepol. Charine, quoniam id fieri, quod vis, non potest.
Velis id, quod possit. C. nihil aliud, nisi Philumenã volo.
B. Ah! quanto satius est, te id operam dare,
Qui istum amorem ex animo amoveas tuo: quam id loqui
Quo magis libido frustra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis damus.
Tu si hic sis, aliter sentias, B. age age, ut lubet, C. sed Pamphilum
Video, omnia experiri certum est, priùs quàm pereo, B. Quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est.
C. Birrhia, quid tibi videtur? adeon ad eum? B. Quidni? si nihil imperes,
Ut te arbitretur sibi paratũ mœchum, si illam duxerit.
C. Abi hinc, in malam rem cum suspicione istac, scelus.
P. Charinum video, C. ô salve Pamphile!
Ad te advenio, spem, salutẽ, auxiliũ, consiliũ, expetens.
P. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiã.
Sed istuc quidnam est? C. Hodie uxorem ducis? P. aiunt.
C. Pamphile,
Si id facis, hodie postremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi!
Vereor dicere: huic dic quæso Byrrhia. B. ego dicam, P. quid est?

B. Sponsa

Sponsam hic tuam amat, P. næ iste haud mecum sentit, quidem dic mihi,
Numquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. ah Pamphile.
Nihil. P. quam vellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obsecro,
Principio ut ne ducas, P. dabo equidem operam, C. sed si id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi, P. cordi? C. saltem aliquot dies.
Trofer, dũ proficiscor aliquò, ne videã. P. audi nunc jam,
Ego Charine neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier:
C. Reddidisti animum. P. nunc si quid potes, aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, invenite efficite, quî detur tibi:
Ego id agam mihi quî ne detur. C. sat habeo, P. Davum optime:
Video: hujus cõsilio fretus sum, C. at tu hercle haud quicquam mihi.
Nisi ea quæ nihil opus sunt scire, fugin' hinc? B. ego vero ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

Davus, Charinus, Pamphilus.

DI boni, boni quid porto? sed ubi inveniã Pamphilũ? Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus est, nescio quid, P. nihil est, nondum hæc rescivit mala.
D. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illũ? D. toto me opido exanimatũ quærere. Sed ubi quæram? aut quò nunc primo intendam? C. cessas alloqui.
D. Abeo. P. Dave ades, resiste. D. quis homo est? qui me? ô Pamphile!

Teipsum

Teipsum quæro, euge ô Charine! ambo opportunè: vos volo.
P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas scio.
C. Mea quidem hercle in dubio vita est. D. & tu quid scio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. Hodie. D. obtundis, tametsi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.
P. Istuc ipsum D. atq; istuc ipsum, nil pericli est, me vide.
P. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu. D. hem.
Libero, uxorem tibi jam non dat Chremes. P. qui scis? D. Scio.
Tuus pater modò me prehendit: ait tibi uxorem dare se.
Hodie, itē alia multa, quæ nunc non est narrādi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Ubi te non inveni, ibi ascendo in quendā excelsum locū.
Circumspicio: nusquam. fortè ibi hujus video Byrrhiam.
Rogo, negat vidisse: mihi molestum, quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem.
Paullulum obsonī, ipsus tristis, de improviso nuptiæ.
Non cohærent. P. quorsum nam istuc? D. ego me continuò ad Chremem.
Cum illò advenio, solitudo ante ostium: jam id gaudeo.
P. Rectè dicis, perge. D. maneo: interea introire neminē
Video, exire neminem, matronam nullam in ædibus.
Nil ornati, nil tumulti, accessi, introspexi. P. scio.
Magnum signū. D. numvidentur convenire hæc nuptiis?
P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non recte accipis.
Certa res est, etiam puerū inde abiens conveni Chremis.
Holera, & piscículos minutos ferre obolo in cænam seni.
C. Liberatus sū Dave hodie tua opera. D. at nullus quidē.
C. Quid ita: nempe huic prorsus illam non dat, D. ridiculum caput.
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.

Nisi

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est, vale.

ACTUS II. SCENA III.

Pamphilus, Davus.

P. Quid igitur sibi volt pater? cur simulat? D. Ego dicam tibi,
Si id succenseat nunc, quia non det tibi uxorem Chremes,
Ipsus sibi esse injurius videatur: neq; id injuria,
Prius quàm tuum, ut sese habeat animum, ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negâris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid? vis, patiar? D. pater est Pamphile.
Difficile est, tum hæc sola est mulier, dictum ac factum invenerit.
Aliquâ causâ, quamobrem ejiciat opido. P. ejiciat? D. citò
P. Cedo igitur, quid faciam Dave? D. dic te ducturum. P. hem, D. quid est?
P. Ego dicam? D, cur non? P. nunquâ faciam, D. ne nega.
P. Suadere noli, D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Ut ab illa excludar, huc concludar, D. non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem, tu, ducam, inquies.
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periclo, nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: ut cum velit tibi jure irasci, non queat.
Nã quod tu speras, propulsabo facilè, uxorẽ his moribus
Dabit nemo, inopẽ inveniet potius, quã te corrũpi sinat.
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
Aliam otiosus quæret interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide quò inducas. D. quin taces?
P. Dicã, puer ũ autẽ ne rescisca mihi esse ab illa. cautio est

Nam

Nam pollicitus sum susceptur um. D, ô facinus audax!
P. hanc fidem.
Sibi, me obsecravit, quî se sciret non deserturum, ut darem.
D. Curabitur, sed pater adest, cave, te esse tristem sentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

Simo, Davus, Pamphilus.

S. REviso, quid agant, aut quid captent consilii.
D. Hic nunc non dubitat, quinte ducturum neges;
Venit meditatus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat inveniisse se,
Qua differat te: proin' tu face, apud te ut sies:
P. Modò ut possim. D. crede mihi hoc inquam Pamphile;
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

Birrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

HErus me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem, id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeo præsto video cum Davo, hoc agam.
S. Utrumq; adesse video. D. hem serva. S. Pamphile,
D. Quasi de improviso respice ad eum, P. hem pater.
D. Probè. S Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat,
P. Neque illic, neque alibi tibi usquam erit in me mora.
B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet,
Cum istuc, quod postulo, impetro, cum gratia.
D, Sum verus? B. herus, quantum audio uxore excidit,
S. Jam nunc intrô, ne in mora, cum opus sit sies.
P. Eo B. nullane in re esse homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum est, volgo quod dici solet,
Omnes sibi melius malle esse, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo æquior sum Pamphilo,

Si se illam in somnis, quam illum, amplecti malui?
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

Davus, Simo.

D. Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hic restitisse gratia.
S. Quid Davus narrat? D. æque quidquam nunc quidē,
S. Nihilne? hem, D. nihil prorsus. S. atque exspectabam quidem.
D. præter spem evenit: sentio, hoc malè habet virum.
S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi, molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,
Hujusce propter consuetudinem hospitæ.
D. Nihil hercle: aut si adeò, bidui est, aut triduī
Hæc sollicitudo: nostin? deinde desinet.
Etenim eam secum rem recta reputabit via.
S. Laudo. D. dum licitum est illi, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam: cavit, ne unquam infamiæ
Ea res sibi esset: ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus est, animum ad uxorem appulit,
S. Subtristis visu's t esse aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenseat tibi
S. Quidnam est? D puerile est. S. quid est? D. nihil.
S. quin dic, quid est.
D. Ait nimium parcè facere sumptum, S. mène? D. te
Vix, inquit drachmis obsonatus est decem;
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potissimum nunc? &, quod dicendum hic fiet,
Tu quoque perpace nimium. non laudo. S. taec.
D. Commovi, S. ego, istæc rectè ut fiant videro,
Quidnam hoc rei est? quidnam hic vult veterator sibi,
Nam si hic mali est quidquā, hem illic est huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

Mysis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

ITa pol quidem res est, ut dixti, Lesbia:
Fidelem haud fermè mulieri invenias virum.

S. Ab Andria est ancilla hæc, quid narras? D. ita est.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit fidem.
S. hem.
D. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
M Nam quod peperisset, jussit tolli, S. ô Jupiter!
Quid ego audio? actum est, siquidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adolescentis, M. optimum.
Sed sequere me intro, ne in mora illi sis, L. sequor.
D. Quod remediũ nunc huic malo inveniam? S, quid hoc?
Adeon' est demens? ex peregrina? jam scio: ah.
Vix tandem sensi stolidus, D, quid hic sensisse ait?
S. Hæc primum affertur jam mihi ab hoc fallacia.
Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant,
G. Juno Lucina fer opem, serva me obsecro.
S. Hui tam citò? ridiculum, postquam ante ostium
Me audivit stare, approperat, non sat commodè
Divisa sunt temporibus tibi Dave hæc, D. mihin'?
S, Num immemor es discipuli? D. ego, quid narres, nescio.
S. Hiccine si me imparatum in veris nuptiis.
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periculo fit, ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

Lesbia, Simo, Archillis, Davus.

L. ADhuc Archillis, quæ adsolent, quæq; oportet,
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video,
Nunc primùm fac, istæc ut lavet: post deinde,
Quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi,
Dare: mox ego revertor.
Per æcastor, scitus puer natus est Pamphilo.
Deos quæso ut sit superstes, quandoquidem ipse est ingenio bono.
Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere injuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui nôrit te, abs te esse ortum?
D, quidnam est.
S, Non imperabat corã, quid opus facto esset puerperæ,

Sed

Sed postquã egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O. Dave, itan' contẽnor abs te? aut itane tandẽ idoneus.
Tibi videor esse, quem tam apertè fallere incipias dolis,
Saltem accurate, ut metui videar, certe si resciverim.
D. Certè hercle nunc hic se ipsus fallit, haud ego S. edixin' tibi?
Interminatus sum ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo, S. quid taces
D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.
S. Mihin quisquam? D. eho, an tute intellexti hoc adsimulari? S. irrideor.
D. Renunciatum est: nam quî istæc tibi incidit suspicio.
S. Qui? quia te nôram, D, quasi tu dicas; factum id consilio meo.
S, Certè enim scio. D. non satis me pernosti etiam, qualis sim, Simo.
S. Egone te? D, sed si quid narrare occepi, continuò dari,
Tibi verba censes, S. falsò, D. itaque hercle nihil jam mutire audeo.
S. Hoc ego scio unũ, neminẽ peperisse hîc. D. intellextin'
Sed nihilo fecius mox deferent puerum huc ante ostium.
Id ego jam nunc tibi renuncio here futurum, ut sis sciens
Ne hoc posterius dicas, Davi factum consilio, aut dolis.
Prorsus à me opinionem hanc ego tuam esse amotã volo.
S. Unde id scis? D. audivi, & credo multa concurrunt simul
Quî conjecturam hanc nunc facio: jam primum hæc se è Pamphilo
Gravidam dixit esse, inventum est falso, nunc postquam videt,
Nuptias domi apparari, missa est ancilla ilico,
Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut adferret simul.
Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras,

Id consilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam om-
nes nos quidem
Scimus, quàm misere hanc amârit: nunc sibi uxorem
expetit.
Postremò id mihi da negotî, tu tamen idem has nuptias
Perge facere, ita, ut facis, & id spero adjuturos Deos.
S. Immo abi intrô, ibi me opperire, & quod parare opus
est, para
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atque haud scio, an quæ dixit, sint vera omnia:
Sed parvi pendo, illud mihi multo maximum est.
Quod mihi policitus est ipsus gnatus, nunc Chremem
Conveniam, orabo gnato uxorem: si impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium est mihi,
Si nollit, quin eum merito possim cogere.
Atque adeò in ipsô tempore eccum ipsum obviam
Chremetem.

ACTUS III SCENA III.

Simo, Chremi.

S. JUbeo Chremetem. C, oh, teipsum quærebam. S. & egô
te, C. optatò advenis,
Aliquot me adjere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiâ,
Meam nubere tuo gnato: id visô, tùne an illi insaniant.
S. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæ-
ris, scies.
C. Ausculto: loquere quid velis.
Per ego te Deos oro & nostram amicitiam Chremes,
Quæ incepta à parvis, cum ætate accrevit simul.
Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cujus tibi potestas summa servandi datur,
Ut me adjuves in hac re, atque ita uti nuptiæ.
Fuerant futuræ, fiant. C, ah, ne me obsecra,
Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atque olim eum dabam,
Si in rem est utrique, ut fiant, accersi jube.

Sed

Sed si ex ea re plus mali est, quàm commodi,
Utrique; id oro te, in commune ut consulas:
Quasi illa tua sit, Pamphiliq; ego sim pater.
S, Immo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme:
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat, C. quid est?
S. Iræ sunt inter Glycerium, & gnatum. C. fabulæ.
S. Iræ magnæ, ut sperem posse avelli, C. fabulæ.
S. Profecto sic est. C. sic hercle, ut dicam tibi.
Amantium iræ, amoris integratio est,
S. Hem, id te oro, ut antè eamus, dum tempus datur,
Dùmque ejus lubido occlusa est contumeliis,
Priùs quàm harum scelera, & lacrymæ confictæ dolis,
Reducant animum ægrotum ad misericordiam.
Uxorem demus, spero consuetudine, &
Conjugio liberali devictum, Chreme:
Dehinc facilè ex illis sese emersurum malis.
C. Tibi ita videtur: at ego non posse arbitror
Neq; illum hanc perpetuò habere, neq; me perpeti.
S. Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
C. At istuc periculum in filia fieri, grave est.
S, Nempe incommoditas denique huc omnis redit,
Si eveniat, quod dì prohibeant, discessio.
At si corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium restitueris,
Tibi generum firmum, & filiæ invenies virum.
C. Quid istuc? si istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Meritò te semper maxumi feci Chreme.
C. Sed quid ais, S. quid, C. qui scis eos nunc discordare inter se?
S. Ipsus mihi Davos, qui intimus est eorum cõsiliis dixit:
Et is mihi suadet, nuptias quantum queam, ut maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
Tute adeò jam ejus audies verba, heus evocate hùc Davum
Sed eccum video ipsum foras exire.

Davus, Simo, Chremes.

D. AD te ibam. S. quidnam est?
D. Cur non accersitur? jam advesperascit. S. Audin' tu illum.
Ego dudum nonnihil veritus sum Dave abs te, ne faceres idem.
Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderes,
Propterea quod amat filius, D. egone istuc facerem? S. credidi:
Idque adeò metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid? S. scies.
Nam propemodum habeo jam tibi fidem. D. tandem agnosti, qui sicm.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ, D. quid non? S. sed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem, D. quid ais? S. sic est res, D vide.
Nunquã quivi ego istuc intelligere, vah, consiliũ callidũ.
S. Hoc audi, ut hinc te jussi introire, oportunè hic fit mihi obviam.
D. Hem numnam periimus? S. Narro, quæ tu dudum narrasti mihi.
D. Quidnam audio? S, gnatum ut det, oro: vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optumè, inquam, factum, S. nunc per hunc nulla est mora,
C. Domum modo ibo: ut apparentur, dicam, atque huic renuncio.
S. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.
D. Ego vero solus. S corrigere mihi gnatũ porrò enitere.
D. faciam hercle sedulo. S. potes nunc dum animus irritatus est.
D. Quiescas. S. age igitur: ubi nunc est ipsius? D. mirum ni domi est.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc quæ tibi dixi, dicam itidem

dem illi. D. nullus ſum.
Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinũ recta proficiſcar via?
Nihil eſt preci loci relictum, jam perturbavi omnia,
Herum fefelli, in nuptias conjeci heriſſem filium;
Feci hodie ut fierent, inſperante hoc, atq; invito Pamphilo.
Hem aſtutias! quòd ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali,
Sed eccum ipſum video: occidi:
Utinam mihi eſſet aliquid hîc, quò nunc me præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

Pamphilus, Davus.

P. VBi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii! P. atq; hoc confiteor,
Jure obtigiſſe; quandoquidem tam iners, tam nulli cõſilii
Sum, ſervon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquã a me auferet.
D. Poſthac incolumen ſat ſcio fore me, nunc ſi devito hoc malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me; modò
Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio, D. nec de me equidem, atque id ago ſedulò.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram. P. Oh,
D. Viſus ſum. P. ehodum bone vir, quid ais? viden, conſiliis tuis,
Miſerum impeditum eſſe? D. at jam expediam. P. expedies? D. certè Pamphile.
P. Nempe ut modo. D. immo melius ſpero. P. oh, tibi ego ut credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam reſtituas? hem quo fretus ſim,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re conjeciſti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus es? D. crucem.

Sed

Sed paullulum sine ad me ut redeam: jam aliquid dispiciam, P. hei mihi.
Cur non habeo spatiũ, ut de te sumam supplicium uti volo?
Namque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulcisci sinit.

ACTUS. IV. SCENA I.

Charinus, Pamphilus, Davus.

C. HOccine credibile est, aut memorabile?
Tanta vecordia innata cuiquam ut siet.
Ut malis gaudeant, atq; ex incommodis
Alterius sua ut comparent commoda? ah,
Id ne est verum? immo id genus est hominum pessimum,
In denegando modo quis pudor est paululum,
Post ubi jam tempus est promissa persici,
Tum coacti necessariò se aperiunt, & timent;
Et tamen res cogit eos denegare, ibi
Tum impudentissima eorum oratio est.
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus.
Proximus sum egomet mihi, attamen, ubi fides est.
Si roges. nihil pudet, hic, ubi opus est,
Non verentur: illic ubi nihil opus est, ibi verentur.
Sed quid agam? adeam ne ad eum, & cum eo injuriam hanc expostulem.
Mala ingerã multa, atq; aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum: molestus certe ei fuero, atque animo morem gessero.
P. Charine, & me, & te imprudens, nisi quid dî respiciunt, perdidi.
C. Itane imprudens? tandem inventa est causa, solvisti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me seducere istis dictis postulas?
P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, com placitz est tibi.
Heu me miserũ, qui tuum animũ ex animo spectavi meo.
P. Falsus es, C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium.

Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. P. habeam? ah nescis quãtis in malis verser miser;
Quantasq; hic suis consiliis mihi confecit solicitudines,
Meus carnufex. C, quid istuc tam mirum est? de te exemplum capit.
P. Haud istuc dicas, si cognôris, vel me, vel amorem meũ.
C. Scio, cũ patre altercasti dudũ, & is nunc propterea tibi
Succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres:
P. Immo etiam, quo tu minus scis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare,
C. Scio: coactus tuã voluntate es, P. Mane,
Nondum scis, C. scio quidem illam ducturum esse te.
P. Cur me enecas: hoc audi, nunquam destitit
Instare, ut dicerem esse ducturum patri:
Suadere, orare usq; adeo donec perpulit.
C. Quis homo istuc. P. Davos. C. Davos. P. Davos omnia.
C. Quam obrem. P. nescio nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.
C. Factum est hoc Dave. D. factum est. C. hem, quid ais sceles.
At tibi dii dignum factis exitium duint,
Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod nî hoc, consilium darent,
D. Deceptus sum, at non defatigatus. N. scio,
D. Hac noa succesit, alia aggrediemur viã:
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse jam ad salutem converti hoc malum.
P. Immo etiam: nam satis credo, si advigilaveris;
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro servitio debeo.
Conari manibus, pedibus, noctesque & dies;
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum est, si quid præter spem evenit, mihi ignoscere.
Parum succesit, quod ago; at facio sedulo,
Vel melius tu, aliud reperi, me missum face.
P. Cupio, restitue, in quem me accepisti locum,

D. Faciam

D. Faciam. P. at jam hoc opus est. D, hem. st. mane crepuit à Glycerio ostium.
P; Nihil ad te; D; quæro; P; hem; nuncine demum?
D; At jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

Mysis Pamphilus, Charinus, Davus.

M. JAm, ubi ubi erat, inventum tibi curabo, & me cum adductum
Tuum Pamphilum: tu modo anime mi, noli te macerare
P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optime mihi te offers. P. quid est?
M. Orare jussit, si se ames hera, jam ut ad sese venias:
Videre ait te cupere. P, vah, perii: hoc malum integrascit.
Siccine me atq; illam opera tua nunc miseros sollicitari?
Nam idcirco accersor, nuptias quod mî apparari sensit.
C. Quibus quidē quàm facilè poterat quiesci, si hic quiesset
D. Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga. M. atque ædepol,
Ea res est, propter quā nunc misera in mœrore est. P. Mysis
Per omneis tibi adjuro deos: numquā eam me deserturum
Non, si capiundos mihi sciā esse inimicos omnes homines
Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores; Valeant
Qui inter nos dissidium volunt: hanc, nisi mors, mihī adimet nemo.
C. Respisco; P. non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.
Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat.
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo, sed, si id non poterit,
Id faciam, in proclivi quòd est, per me stetisse ut credat.
Quis videor. C. miser æquè, atque ego, D. consilium quæro. C. fortis es.
Scio quid conere. D, hoc ego tibi profecto effectū reddam.
P. Jam hoc opus est. D. quin jam habeo. C, quid est. D. huic, non tibi, habeo? ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedo, D. dies hic mihi ut sit satis vereor,

Ad agendū: ne vacuum esse me nunc ad narrandū credas:
Proinde hinc vos amolimini: nam mihi impedimēto estis.
P. Ego hanc visam. D. quid tu? quo hinc te agis? C. verum vis dicam? D. immo etiam.
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho impudens, non satis habes, quod tibi dicula addo.
Quantum huic promoveo nuptias. C. Dave: attamen. D. quid ergo?
C. Ut ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me, ut venias, si quid poteris.
D. Quid an jam? nihil habeo. C. attamen si quid. D. age veniam. C, si quid?
Domi ero, D. tu Mysis, dum exeo, parūper me hīc opperire.
M. Quapropter? ita facto opus est, M. Matura. D. jam inquam hīc adero.

ACTUS IV. SCENA III.

Mysis.

M. NIhilne esse proprium cuiquam? Di vostrā fidem!
Summū bonum esse heræ putabā hunc Pamphilū,
Amicum, amatorem, virum in quovis loco
Paratum: verūm ex eo nunc misera quem capit
Dolorem? facilè hic plus mali est, quām illic boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro est?
Quò portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

Davus, Mysis.

D. MYsis nunc opus est tua
Mihi ad hanc rē exprompta memoria, atq; astutiā.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atque ante nostram jānuam appone. M. obsecro,
Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi.
Atque eas substerne. M. quamobrem id aute non facis?
C. Quia, si fortè opus ad herum jusjurandum mihi
Non apposuisse, ut liquidò possim, M. intelligo.
Nova nunc religio in te istæc incessit, cedo?
D. Move ocyus te, ut, quid agam, porrò intelligas.

Pro Jupiter! M. quid? D. sponsæ pater intervenit.
Repudio consilium, quod primùm intenderam.
M. Nescio quid narres, D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me assimulabo, tu, ut subservias
Orationi, utcunque opus sit, verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihill intelligo: sed si quid est,
Quòd mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides;
Manebo, ne quid vostrum remorer commodum.

ACTUS IIII. SCENA V.

Chremes, Mysis, Davus.

C. REvertor, post quam, quæ opus fuere ad nuptias,
Gnatæ, paravi, ut jubeam accersi, sed quid hoc?
Puer hercle est, mulier, tun' appositi hunc? M. ubi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est.
væ miseræ mihi?
Reliquit me homo, atque abiit. D. Di vostram fidem,
Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara est, quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu, obsecro hic me solã? D. hem, quæ hæc est fabula
Eho Mysis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quã igitur rogem
Qui hic neminem alium video? C. miror unde sit.
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexterã.
M. Deliras, non tute ipse? D. verbum si mihi
Unum præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Malè dicis. D. unde est; dic clare. M. à vobis. D.
Mirum verò impudenter mulier si facit. (ha ha hæ.
C. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo,
D. Adeon' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeò puerum tollere hunc ab janua,
Mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.
M. Dii te eradicent, ita me miseram territas:
D. Tibi ego dico, annon! M. quid vis? D. at etiam rogas?
Cedo cujum puerum hic apposuisti, dic mihi.
M. Tu nescis? D. mitte id, quod scio: dic quod rogo.

M. Vestri. D. cujus nostri? M. Pampili. C. hem. quid Pamphili?
M. Eho, an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.
D. O facinus animadvertendum! M. quid clamitas.
D. Quem ne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?
M. O hominem audacem? D. verum, vidi Cantharam
Suffarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot ad fuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud novit, cujus causa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet, nunc adeò, ut tu sis scienſe.
Ni puerum tollis, jam jam ego hunc mediam in viam
Provolvam, téque ibidem pervolvam in luto.
M. Tu pol homo non es sobrius. D. Fallacia
Alia aliam trudit, jam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. au. obsecro, an non civis est?
C. Jocularium in malum insciens penè incidi.
D. Quis hic loquitur? ô Chreme. per tempus advenis,
Ausculta. C. audivi jam omnia! D. anne tu omnia?
C. Audivi inquam a principio, D. audistin' obsecro? hem
Scelera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est: non te credas Davum ludere,
M. Me miseram! nihil pol falsi dixi mi senex.
C. Novi rem omnem, sed est Simo intus; D. est.
M. Ne me attingas scelestè. si pol Glycerio nō omnia hæc.
D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam,
D. Hic socer est, alio pacto haud poterat fieri,
Ut sciret hæc; quæ volumus. M. hem, prædiceres.
D. Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

ACTUS IIII. SCENA VI.

Crito, Mysis, Davus.

C. IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
Quæ se inhoneste optavit parare hic divitias,

Potius

Potiùs, quàm in patria honestè pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percunctor, video. salvete. M. obsecro,
Quem video; estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
Is est. C. ô Mysis salve. M. salvo sis Crito.
D. Itan' Chrysis? hem. M. nos quidē pol miseras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hic? satisne recte? M. nos ne? sic
Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit,
M. Utinam. C. an nondum etiam? haud auspicatò hùc
me appuli:
Nam pol, si id scissem, nunquam hac retulissem pedem:
Semper enim ejus dicta est hæc, atque habita est soror.
Quæ illius fuerant, possidet, nunc me hospitem,
Lites sequi, quàm hic mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Jam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam fere
Grandiuscula jam profecta est illinc. clamitent;
Me sycophantam hære. litatem persequi;
Mendicum: tum ipsam despoliare non licet.
M. O optume hospes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quàdo huc veni ut videā. M. maxumè.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTUS V. SENA I.

Chremes. Simo.

C. SAtis jā, satis Simo, spectata erga te amicitia est mea;
Satis pericli cœpi adire: orandi jam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filiæ.
S. Immo enim quam maxume abs te oro, atque postulo
Chrome,
Ut beneficium, verbis initum dudū, nunc re comprobes.
C. Vide quàm iniquus sis præstudio, dum efficias id quod
cupis,
Neque modum benignitatis, neque, quid me ores, cogitas:
Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. Quibus? C. ah, rogitas? perpulisti me, ut hominī
adolescentulo,

In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Fliam darem in seditionem, atque incertas nuptias:
Ejus labore, atque ejus dolore, gnato ut medicaret tuo.
Impetrasti: incepi, dum res tulit: nunc non fert: feras.
Illâ hinc civem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
S. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere;
Quibus id maximè utile est illum esse quàm deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc sunt ficta, atque incepta omnia.
Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent
C. Erras: cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam, S. scio. C. at.
Vero voltu; cum ibi me adesse, neutur tum præsenserat.
S. Credo. & id facturas, davus dudum predixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

Davus, Chremes, Simo, Dromo.

D. ANimo jam nunc otioso esse impero. C. hem Davum tibi.
S. Unde egreditur. D. meo præsidio, atque hospitis. S. quid illud mali est?
D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. S. scelus.
Quemnam hic laudat! D. omnis res est jam in vado, S. cesso alloqui?
D. Herus est: quid agam: S. ô salve bone vir. D. hem Simo, ô noster Chreme,
Omnia apparata jam sunt intus. C. curasti probe.
D. Ubi voles accerse. S. bene sane: id enimvero hic nunc abest.
Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negotii est? D. mihin'? S. ita.
D. Mihine? S. tibi ego. D. modo introii. S. quasi ego, quàm dudum, rogem.
D. Cum tuo gnato una. S. an ne est intus Pamphilus? crucior miter.
Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias carnufex?
D. Sunt,

D. Sunt, S. cur igitur hîc est? Ch. quid illum censes? cum illa litigat.
D. Immò verò indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.
Nescio quis senex modo venit: ellum, confidens, catus:
Cum faciem videas, videtur esse quantivis pretî.
Tristis severitas in est in voltu, atque in verbis fides.
S. Quidnam apportas? D. nil equidem, nisi quod illum audivi dicere.
S. Quid ait tandem? D. Glycerium se scire esse hanc civem Atticam.
S. Hem dromo, Dromo. D. quid est, S. Dromo, D. audi. S. verbum si addideris. Dromo.
D. Audi obsecro. Dr. quid vis? S. sublimem hunc intro rape, quantum potes.
Dr. Quem? S. Davom; D. quamobrem? S. quia lubet: rape inquam, D, quid feci? S. rape.
D. Si quidquâ mentitum invenies, occidito. S. nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. D. tametsi hoc verum est. tu tamen
Cura adservandum vinctum: atque audin; quadrupedem constringito.
Age nunc: jam ego pol hodie, si vivo, tibi
Ostendam, herum quid sit pericli fallere, &
Illi patrem. C. ah, ne sævi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati? nonne te miseret mei.
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile; ecquid te pudet?

ACTUS V. SCENA III.

Pamphilus, Simo, Chremes.

P. Quis me volt; perii, pater est. S. quid ais omnium? C. ah
Rem potiùs ipsam dic, ac mitte male loqui.
S. Quasi quidquam, in hunc jam gravius dici posset.
Ain' tandem civis Glycerium est? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat; num facti piget?
Num ejus color pudoris signum usquam indicat,

Adeon, impotenti esse animo, ut præter civium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro :
P. Me miserum ! S. modónc id demum sensti Pamphile,
Olim istuc, olim, cùm ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die istuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ago, cur me excrucio ? cur me macero ?
Cur meam senectutem hujus sollicito amentia, an
Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam ?
Immo habeat, valeat, vivat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater ? quasi tu hujus indigeas patris :
Domus, uxor, liberi inventi invito patre :
Adducti, qui illam civem hinc dicant : viceris.
P. Pater licétne pauca ? S. quid dices mihi ?
C. Attamen Simo audi. S. ego audiam ? quid ego audiam
Chreme ? C. attamen dicat, sine. S. age, dicat, sino :
P, Egome amare hãc fateor, si id peccare est, fateor idquoq;
Tibi pater me dedo, quid vis oneris impone : impera.
Vis me uxorem ducere: hanc vis amittere, ut potero feram,
Hoc modò te obsecro, ut ne credas à me allegatum hunc
senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. S.
adducas ? P. sine pater.
C. Æquum postulat : da veniam, P. sine te hoc exorem.
S, sino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.
C. Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.

ACTUS. V. SCENA IIII.

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

C. MItte orare, una harum quævis causa me, ut faciam
monet.
Vel tu, vel quod verum est; vel quod ipsi cupio Glycerio.
Ch. Andrium ego Critonem video ; & certé is est. Cr!
salvos sis Chreme.
Ch. Quid tu Athenas insolens ? Cr. evenit ; sed hiccine
est Simo, Cr. Hic

Cr: Hic est, S. men, quæris? eho, tu Glycerium hinc civem esse ais?
Cr. Tu negas? S. itane huc paratus advenis? Cr, quare? S, rogas?
Tune impuné hæc facias? tùne hîc homines adolescétulos
Imperitos rerum, eductos liberé, in fraudem illicis:
Sollicitãdo, & pollicitãdo eorũanimos lactas: Cr. sanũ'es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas,
P. Perii metuo, ut subsstet hospes, Ch. si Simo hunc noris satis,
Non ita arbitrere, bonus hic est vir. S, hic vir sit bonus?
Itane attemperaté venit hodie in ipsis nuptiis,
Ut veniret antehac nunquam? est vero huic credendum Chreme?
P: Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe:
S: Sycophanta. Cr: hem. Ch. sic Crito est hic: mitte? Cr: videat qui siet?
Si mihi pergit, quæ volt, dicere; ea, quæ non volt, audiet.
Ego istæc moveo, aut curo, non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, jam sciri potest.
Atticus quidã olim navi fracta apud Andrum ejectus est,
Et istæc una parva virgo: tum ille egens forte applicat
Primũ ad Chrysidis patrem se: S. fabulã inceptat. Ch: sine.
Cr: Itane verò? obturbat. Ch, perge? Cr. tum is mihi cognatus fuit,
Qui cum recepit, ibi ego audivi ex illo esse esse Atticum:
Is ibi mortuus est, Ch: ejus nomẽ? Cr, nomẽ tã cito tibi
Phania: C, hem perii. Cr, verum hercle opinor fuisse Phaniam.
Hoc certo scio, Rhamnusium se aiebat esse. Ch, ô Jupiter
Cr: Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audivere. Ch. utinam id siet,
Quod spero. eho dic mihi quid eam tum, Crito?
Suamne aiebat esse? Cr, non. Ch, cujam igitur? Cr. fratris filiam.

Ch. Qui

C. Certè mea est. Cr. quid ais? S. quid tu ais? P. arrige aures Pamphile.
S. Qui credis? Ch. phania ille frater meus fuit. S. nôram, & scio.
Ch. Is hinc bellum fugiens, mèq; in Asiam persequens, proficiscitur.
Tum illam hic relinquere est veritus: post illa nunc primum audio,
Quid illo sit factum. P. vix sum apud me: ita animus commotu'est metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo. P. credo pater.
Ch. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me malè habet. P. dignus es
Cum tua religione, odio. nodum in scirpo quæris. Cr. quid istud est?
Ch. Nomen non convenit. Cr. fuit hercle aliud huic parvæ. C: quod Crito?
Numquid meministi? C. id qnæro. P. egone hujus memoriam patiar meæ
Voluptari obstare, cũ ego possim in hac re medicari mihi?
Non patiar, heus Chreme: quod quæris, Pasibula est. Cr: ipsa est. C: ea est.
P. Ex ipsa millies audivi. S: omneis nos gaudere, hoc Chreme,
Te credo credere. Ch. ita me dii ament, credo. P. quid restat pater?
S. Jam dudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. ô lepidum patrem!
De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch: causa optuma est.
Nisi quid pater aliud ait. P. nempe, S. scilicet, Ch. dos, Pamphile, est:
Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam, eho mecum Crito:
Nam illam me haud nosse credo. S. cur non illam huc transferri jubes? P. Rectè

ACTUS V. SCENA V.

P. Recte admones. Davo istuc dedam jam negoti. S, non potest.
P. Quî? S. quia habet aliud magis ex sese, & majus. P. quidnam? S. vinctus est.
P. Pater, non rectè vinctus est. S. haud ita jussi. P. jube solvi obsecro.
S. Age fiat, P. at matura. S. eo intrò, P. ò faustum & felicem diem!

ACTUS V. SCENA V.

Charinus, Pamphilus.

C. PRoviso, quid agat Pamphilus: atque eccum. P. aliquis forsan me putet
Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror,
Quod voluptates eorum propriæ sunt, nam mihi immortalitas
Parta est, si nulla huic ægritudo gaudio interceserit.
Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illud gaudî est? P. Davom video, nemo est, quem mallem omnium:
Nam hunc scio mea solidè solum gavisurum esse gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

Davus, Pamphilus, Charinus.

D. PAmphilus ubinam hic est? P. Dave. D. quisnam homo est? P. Egò sum. D. ô Pamphile.
P. Nescis, quid mihi obtigerit. D. certè. sed, quid mihi obtigerit, scio.
P. Et quidem ego. D. more hominum evenit, ut quod sum nactus mali,
Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.
P. Mea Glycerium suos parentes repperit, D. ô fact ũ bene.

C. Hem,

C. Hem, P. pater amicus ſummus nobis. D: quis? P. Chremes. D, narras probè.
P. Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem ducam. C. num ille ſomniat
Ea, quæ vigilans voluit, P: tum de puero Dave? D, ah deſine:
Solus es, quem diligunt dii. C. ſalvus ſum, hæc ſi vera ſunt.
Conloquar. P, quis homo eſt? Charine, in tempore ipſo mihi advenis.
C. Bene factum. P: hem, audiſtin? C, omnia, age; me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes, facturum quæ voles, ſcio eſſe omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum expectare dum exeat:
Sequere hac me, intus apud Glycerium eſt nunc, tu Dave abi domum.
Propera, accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? D, eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur;
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet: Plaudite.

EUNU-

EUNUCHI PERSONÆ.

Phædria, *adolescens.*	Chremes, *senex.*
Parmeno, *servus.*	Antipho, *adolescens.*
Thais, *meretrix.*	Dorias, *ancilla.*
Gnatho, *parasitus.*	Dorus, *eunuchus.*
Chærea, *adolescens.*	Sanga, *servus.*
Thraso, *miles.*	Sophrona, *nutrix.*
Pythias, *ancilla.*	Laches, *senex.*

Sequentium personarum tantum hic mentio fit,

Strato, *militis servus,*	Simalio, *servus.*
Donax, *servus.*	Syricus, *servus.*
Sannio, *servus.*	Pamphila, *adolescentula.*

C. Sulpicii Apollinaris Periocha.

Sororem falso dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit.
Thrasoni oratus biduum cancederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno;
Introiit: vitiat virginem: sed Atticus
Civis repertus frater ejus, collocat
Vitiatam Ephebo. Phædriam exorat Thraso.

EUNU-

EUNUCHUS TERENTII.

Acta Ludis Megalensibus. L. Posthumio. Albino & L. Cornelio Ædil. Curul. Egere L. Ambivi. Turpio L. Attilius Prænestinus. tibiis duabus dextris. Græca Menand. Acta secunda. Modos fecit Flaccus, M Valerio, C. Fannio Coss.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quàm plurimis, & minimè multos lædere:
In his poëta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse, sic existimet; sciat,
Responsum non dictum esse, quia læsit prior,
Qui bene vertendo, & easdem scribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
Quàm illic, qui petit, unde is sit thesaurus sibi.
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut hic cogitet;
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & desinat lacessere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur,
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita, ut facere instituit, nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset, occepta est agi.
Exclamat, furem, non poëtam, tabulam

Dedisse,

Dediſſe, & nihil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævi, & Plauti veterem fabulam:
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poëtæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas, ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? Denique
Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres fecerunt, ſi faciunt novi.
Date operam, & cum ſilentio animum attendite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

Phædria, Parmeno.

Ph. QUid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem
Cum accerſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meritricum contumelias?
Excluſit, revocat. redeam? non, ſi me obſecret.
Pa. Siquidem hercle poſſis, nil priùs, neque fortius:
Verùm ſi incipies, neque perficies gnaviter.
Atque ubi patit non poteris, cùm nemo expetet,
Infecta pace, ultrò ad eam venies, indicans,
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.
Ph. Proin'tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Pa. Here quæ res in ſe neque conſilium, neque modum

Habet

Habet ullum, cum consilio regere non potes.
In amore hæc omnia in sunt vitia, injuriæ,
Suspiciones, inimicitæ, induciæ,
Bellum, pax rursum. incerta hæc si tu postules,
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modo:
Mori me malim: sentiet qui vir siem:
Hæc verba, mehercule, una falsa lacrumula,
Quam oculus terendo miserè, vix vi expresserit,
Restinguet: & te ultrò accusabis, & ei dabis
Ultrò supplicium. Ph. indignum facinus nunc ego &
Illam scelestam esse, & me miserum sentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, sciens,
Vivus, videnscq; pereo: nec quid agam, scio.
Pa. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas
Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. Ph. itane suades? Pa. si sapias:
Neq; præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

Thais, Phædria, Parmeno,

T. Miseram me, vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit; neve aliorsum, atque ego feci, acceperit.
Quod heri intromissus non est. Ph: totus, Parmeno,
Tremo, horreoque postquam adspexi hanc. Pa. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun'eras, mi Phædria?
Quid hic stabas? cur non rectâ introibas? P. ceterum
De exclusione verbum nullum. T. quid taces?
Ph, Sanè, quia verò hæ mihi patent semper fores;
Aut quia sum apud te primus. T. missa istæc face,

Ph. Quid

Ph. Quid missa? ô Thais, Thais, utinam esset mihi
Pars æqua, amoris tecum; ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obsecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age. sed huc qua gratia
Te accersi jussi, ausculta. Ph. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin'est hic tacere? Pa. egòne? optumè.
Verum heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo, & contineo optumè:
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palam est:
Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri si vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Potest taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. Ph. civèmne? T. arbitror:
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: Patriam, & signa cætera
Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, é prædonibus,
Unde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.
Mater, ubi accepit, cœpit studiose omnia
Docere, educere ita uti si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quo cum uno rem habebam tum, hospite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
P. Utrumq; hoc falsum est: effluet. T. quî istuc? Pa. quia
Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoq; bonam, magnamque partem ad te attulit.
T. Ita est: sed fine me pervenire, quo volo.
Interea miles? qui me amare occœperat,
In Cariam est profectus, te interea loci
Cognovi, tute scis; post illa quam intumum

Habeam te; & mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. P: oh, dubium ne id est?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua est
Nùper, ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
Is ubi hancce forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit, forte fortuna affuit
Hic meus amicus, emit eam dono mihi.
Imprudens harum rerum, ignarùsque omnium:
Is venit: postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:
Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Sese relinquam, velle se illam mihi dare,
Verum id vereri. sed, ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adiecit. Ph: etiamne amplius?
T. Nihil nam quæsivi. nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ sunt causæ quamobrem cupio abducere:
Primum, quod sòror est dicta: præterea, ut suis
Restituam, ac reddam. sola sum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neque cognatum, quamobrem Phædria:
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adjuta me, quo id fiat facilius;
Sine illum priores partes, hosce aliquot dies,
Apud me habere. nihil respondes? Ph. pessuma,
Egon' quidquam cum istis factis tibi respondeam?
Pa. Hei noster, laudo; tandem perdoluit: vires.
Ph. At ego nesciebam quorsum tu ires. parvola
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Nisi si illum plus amas, quàm me: & istam nunc times,
Quæ advecta est, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo? Ph. quid te ergo sollicitat? codo
Num solus ille dona dat? nunc ubi meam

Benigni-

Benignitatem sensisti in te claudier ?
Nonne, ubi mihi dixti, cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæsivi ? eunuchum porrò dixti velle te,
Quia solæ utuntur his reginæ : repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi :
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria :
Ob hæc facta abs te spernor. T. quid istuc Phædria ?
Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri posse maximè : veruntamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam ut jusseris.
Ph. Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceres;
Potius quam te inimicum habeam: si istuc crederem
Sincerè dici, quidvis possem perpeti.
Pa. Labascit, victus uno verbo quam cito !
T. Ego non ex animo misera dico ? quam joco
Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris ?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum :
Saltem ut concedas soium. Ph. siquidem biduum :
Verùm ne fiant isti viginti dies,
T. Profectò non plus biduum, aut. Ph. aut ? nihil moror.
T. Non fiet. hoc modo sine te exorem Ph, scilicet
Faciundum est, quod vis. T. meritò amo te. Ph. bene facis:
Rus ibo, ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certum est ; mos gerundu'st Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducantur. Pa; maximè.
Ph. In hoc biduum Thais vale. T mi Phædria
Et tu : numquid vis aliud ? P. egòne quid velim ?
Cum milite isto præsens, absens ut sies :
Dies, noctèsque me ames : me desideres :
Me somnies ; me expectes ; de me cogites :
Me speres : me te oblectes : mecum tota sis :
Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus,
T. Me miseram, forsitan hic mihi parvam habeat fidem.
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certe scio,
Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo

Cordi

Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria :
Et, quidquid hujus feci, causa virginis
Feci : nam me ejus spero fratrem propemodum
Jam repperisse, adolescentem adeò nobilem : &
Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

Phædria, Parmeno.

Ph. FAcita, ut jussi : deducantur isti, Pa. faciam. Ph. at diligenter.
Pa. Fiet. Ph; at maturè. Pa; fiet. Ph. sátin, hoc mandatum est tibi ?
Pa. Ah. rogitare quasi difficile fiet. utinam
Tam aliquid facile invenire possis Phædria
Hoc quam peribit, Ph. ego quoque una pereo, quod mihi est carius.
Ne istuc tam iniquo patiare animo ; Pa. minimè ; quin
Effectum dabo, sed nunquid aliud imperas ?
Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris : &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. Memini, tametsi nullus moneat. Ph; ego rus ibo, atque ibi manebo.
Pa. Censeo, Ph. sed heus tu, Pa. quid vis ? Ph. censen' posse me obsirmare, &
Perpeti, ne redeã interea ? Pa. tenè? non hercle arbitror.
Nam aut jam revertêre, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. Opus faciam, ut defatiger usque, ingratis ut domiam.
Pa. Vigilabis lassus ; hoc plus facies. Ph. abi sis, ah! nil dicis Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc est mollities animi : nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum triduum ? Pa, hui,
Universum triduum ? vide quid agas. Ph. stat sententia.
Pa. Dii boni, quid hoc morbi est ; adeon' homines immutarier

Ex

Ex amore. ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnatho
Militis, ducit secum unà virginem huic dono: papæ,
Facie honesta: mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo,
Cum meo decrepito hoc Eunucho. Hæc superat ipsam Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

Gnatho, Parmeno.

GN. DIi immortales homini homo quid præstat? stulto intelligens.
Quid interest? hoc adeo ex hac re venit in mentẽ mihi;
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc, atque ordinis,
Hominẽ haud impurũ, itidẽ patria qui abligurierat bonã.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisq; obsitum.
Quid istuc, inquam ornati est? quoniam miser, quod habui, perdidi;
Hem, quo redactus sum? omnes noti me atq; amici deserũt
Hic ego illum contempsi præ me; quid homo, inquam, ignavissime?
Itàne parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi?
Simul consilium cum re amisisti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus? quæ habitudo est corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum est, nil desit tamen.
At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum, quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim isti fuit generi quõdam quæstus apud seclum prius.
Hoc novũ est mucupiũ: ego adeo hanc primus inveni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt;
Nec sunt: hos consector; hisce ego non paro me ut rideãt;
Sed eis ultro arrideo. & eorum ingenia admiror; simul

Quid

Quidquid dicunt, laudo; id rursum si negant, laudo id quoque;
Negat quis, nego; ait, aio, postremò imperavi egomet mihi.
Omnia assentari, is quæstus nunc est multo uberrimus.
Pa. Scitum hercle hominem; hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
G, Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,
Concurrunt læti mî obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, aucupes.
Quibus & re salva & perdita profueram, & prosum sæpe.
Salutant; ad cœnam vocant? adventum gratulantur.
Ille ubi miser, famelicus, videt me esse in tantũ honorem,
Et tam facile victum quærere: ibi homo cœpit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me. Sectari jussi:
Si pote, tanquã Philosophorũ habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti itidem ut Gnathonici vocentur.
Pa. Viden' otium, & cibus' quid faciat alienus? G. sec
ego cesso
Ad Thaidẽ hanc deducere, & rogitare ad cœnã ut veniat
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video.
Rivalis servum. salva res est: nimirũ hic homines frigent
Nebulonem hunc certum est ludere. Pa. hice hoc muner
arbitrantur
Suam Thaidem esse. G. plurima salute Parmenonem
Summum suum impertit Gnãtho. quid agitur? Pãstatur
G. video:
Numquidnam hìc, quod nolis, vides? Pa. te. G. cred
at numquid aliud?
Pa. Qui dum? Gn. quia tristis es. Pa. nihil equidem Gr
ne sis, sed quid videtur
Hoc tibi mancupium? non malum hercle. Gn. uro homi
nem. Pa. ut falsus animi est?
Gn. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? P.
hoc nunc dices,

Ejecte

Ejectos hinc nos. Omnium rerum heus vicissitudo est.
G. Sex ego te totos Parmeno hos menses quietũ reddam;
Ne sursum, deorsum cursites, neve usque ad lucem vigiles.
Ecquid heo te? Pa. men'? papæ. G. sic soleo amicos. Pa. laudo.
G. Detineo te fortasse: tu profecturus aliò fueras.
Pa. Nusquam. G. tum tu igitur paulum da mihi operæ. fac, admittar
Ad illam. P. age modò, nunc tibi patent fores hæ, quia illam ducis.
G. Num quem evocari hinc vis foras; P. sine biduum hoc prætereat.
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu istas fixo calcibus sæpe insultabis frustrà.
G. Etiam nunc hic stas parmeno? eho numnam tu hîc relictus custos.
Ne quis forte internũcius, clam á milite ad istã cursitet.
Pa. Facete dictum. mira verò, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, qui ex piræo abierit: nam ibi custos publicè est nunc.
Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspectat.

ACTUS II. SCENA III.

Charea, Parmeno.

C. OCcidi,
Neque virgo est usquam, neque ego, qui illam é conspectu amisi meo,
Ubi quæram? ubi investigem; quem percuncter? quam insistam viam?
Incertus sum; una hæc spes est, ubi ubi est, diu celarì non potest.
O faciẽ pulchrã: deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum.
De amore nescio quid loquitur. ò infortunatum senem.

Hic verò est, qui si amare occœperit; ludum jocumque
Dices fuisse illum alterum, prout hujus, rabies quæ dabit.
Ch. Ut illum Dii Deæque senium perdant, qui me hodie
remoratus est:
Meque adeò, qui restiterim, tum autem, qui illum flocci
fecerim.
Sed eccum Parmenonem. salve. Pa. quid tu es tristis? quid-
ve alacris?
Vnde is? C. egone? hercle nescio, neque unde eam, neque
quorsum eam.
Ita prorsum oblitus sum mei.
Pa. Quî quæso? C. amo. Pa. chem. C. nunc te Parmeno
ostendes, qui vir sies.
Scis te sæpè mihi pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni
Modo quod ames. in ea re utilitatem ego faciam ut noscas
meam.
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam
clanculum.
Pa. age inepte. Ch. hoc hercle factum est, fac sis nunc pro-
missa appareant.
Sive adeò digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres
student
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient.
Si qua est habitior paullo, pugilem esse aiunt: deducunt
cibum.
Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas:
Itaque ergo amantur. Pa. quid tua istæc? C. nova figura
oris. Pa. papæ.
Ch. Color verus, corpus solidum, & succi plenum, Pa
anni? C. sedecem.
Pa. Flos ipse. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modò.
Pa. Quid? virgo cuia est? C. nescio hercle. Pa. unde est
tantundem. Pa. ubi habitat?
C. Ne id quidem. Pa. ubi vidisti? C. in via. a, qua ra
tione amisti?

C. I

C. Id quidem adveniens mecum stomachabar modo:
Neq; quemquã hominẽ esse ego arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes advorsæ sient.
Pa. Quid hoc est sceleris? C. perii. P. quid factum est?
C. rogas.
Patris cognatum, atque æqualem Archidemidem
Nostin? P. quid ni? C. is, dum sequor hanc, fit mihi obviam.
Pa. Incommode hercle? C. immo enimverò infeliciter:
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno:
Illum, liquet mihi dejerare, his mensibus
Sex septem, prorsum non vidisse, proximis,
Nisi nunc, cum minimè vellem, minimèque opus fuit.
Eho, nonne hoc monstri simile est? quid ais? P. maximè.
C. Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens:
Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. restiti.
Scin' quid ego te volebam? dic, cras est mihi
Judicium, quid tum? ut diligenter nuncies
Patri: advocatus mane mihi esse ut meminerit.
Dum hæc loquitur, abiit hora, rogo, numquid velit.
Rectè, inquit, abeo; cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodum huc advorterat
In nostram hanc plateam, Pa. mirum, ni hanc dicit, modo
Huic quæ data est dono. C. huc cum advenio, nulla erat.
Pa. Comites secuti scilicet sunt virginem?
C. Verum: parasitus cum ancilla. P. ipsa est, scilicet.
Desine, jam conclamatum est. C. alias res agis.
Pa. Istuc ago equidem. C. nostin' quæ sit? dic mihi: aut
Vidistin? Pa. vidi, novi: scio, quò abducta sit.
C. O parmeno mi, nostin? P. novi. C. & scis, ubi siet?
Pa. Huc deducta est ad Thaidem: ei dono data est.
Ch. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? Pa.
miles Thraso,
Phædriæ rivalis. Ch. duras fratris partes prædicas.
Pa. Immo enim si scias quod donum huic dono contra
comparet,

Tum magis id dicas. Ch. quodnam quæſo hercle?
Pa. eunuchum, Ch. illúmne obſecro,
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heri, ſenem, mulierem?
Pa. Iſt úc ipſum, C. homo quatietur certé cum dono foras.
Sed iſtã Thaidẽ non ſcivi nobis vicinã. Pa. haud diu eſt.
C. Perii, numquamne etiã me illã vidiſſe? ehodũ dic mihi,
Eſtne, ut fertur, forma? Pa. ſane, C, at nihil ad noſtram hanc. Pa. alia res eſt.
Ch. Obſecro te hercle Parmeno, fac ut potiar. Pa. faciam ſedulò, ac
Dabo operam, adjutabo. numquid me aliud vis C. quò nunc is? Pa. domum,
Vt mancipia hæc, ita uti juſsit frater, deducã ad Thaidẽ.
Ch. O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
Pa. quid ita? C. rogitas? ſũma forma ſẽper cõſervã domi
Videbit. colloquetur, aderit unã in unis ædibus,
Cibũ nonnunquã capiet cũ ea, interdũ propter dormiet.
Pa. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias. C. quare Parmeno?
Reſponde. Pa. capias tu illius veſtem, C. veſtem? quid tum poſtea?
Pa. Pro illo te deducam. C. audio, Pa. te eſſe illum dicam, C. intelligo.
Pa. Tu illis fruare cõmodis, quibus tu illũ dicebas modò.
Cibum unã capias, adſis, tangas, ludas propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quiſquam te novit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma, & ætas ipſa eſt, facilé ut te pro eunucho probes.
C. Dixiſti pulchré. nunquam vidi melius conſilium dari.
Age eamus intró: nunc jam orna me, abduc, duc, quantum potes.
Pa. Quid agis? jocabar equidem. C, garris. Pa. perii quid egó egi miſer?
Quod trudis? perculeris jam tu me, tibi equidem dico, mane.

Ch. Eamus.

Ch. Eamus. Pa. pergin? C. certum est. Pa. vide ne nimium calidum hoc sit modò.
C. Non est profecto: Pa. at enim istæc in me cudetur faba. Ch. ah.
P. Flagitium, facimus? C. an id flagitium est, si in domum meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam ut ab illis fallimur?
An potius hæc pati? æquum est fieri, ut à me ludatur dolis.
Quod qui rescierint, culpent? illud meritò factum omnes putent.
Pa. Quid istuc? si certum est facere, fácias. verùm ne post conferas
Culpam in me. C. non faciam. Pa. jubésne? C. jubeo, cogo, atque impero.
Pa. Numquam defugiam auctoritatem: sequere. C. Dii vortant bene.

ACTUS III. SCENA II.

Thraso, Gnatho, Parmeno.

T. MAgnas verò agere gratias Thais mihi?
G. Ingenteis. T. ain' tu, lætà est? G. non tam ipso quidem
Dono, quàm abs te datum esse: id verò seriò
Triumphat. P. hinc provisò, ut ubi tempus fiet,
Deducam. sed eccum militem. T. est istuc datum
Profecto mihi, ut sint grata, quæ facio, omnia.
G. Advorti hercle animum. T. vel rex semper maximas,
Mihi agebat: quid quid feceram, aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis sæpe in se transmovet, qui habet talem
Quod in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis? T. scilicet.
G. Gestire. T. verò, credere omnem exercitum.

Consilia, G. mirum. T. tum sicubi cum satietas
Hominum, aut negotij si quando odium ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi: nostin'? G scio.
Quasi ubi illam exspueret miserium ex animo. T. tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi. G. hui.
Regem elegantem narras. T. immo sic homo
Est perpaucorum hominum. G. immo nullorum arbitror,
Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi,
Mordere clanculum, ego non flocci pendere.
Illi invidere miserè, verum unus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi molestus magis est, quæso, inquam, Strato
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, & sapienter. papæ.
Jugulâras hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quid ni esset? P. Dii vostram fidem, hominem perditũ,
Miserumq; & illum sacrilegum. T. quid? illud Gnatho.
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Numquid tibi dixi? G. numquam: sed narra obsecro.
Plus millies jam audivi. T. una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Fortè habui scortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. Quid agis: inquam, homo impudens;
Lepus tute es, & pulpamentum quæris: G. ha ha hæ.
T. Quid est. G. facetè, lepidè, lautè, nihil suprà.
Tuum obsecrò hoc dictum erat? vetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe; & fertur in primis. T. meum est.
G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te Dii perdant. G. quid ille quæso? T. perditus,
Risu omnes, qui aderant, emoriri, denique
Metuebant omnes jam me. G. non injuria.
T. Sed heus tu. purgon' ego me de isthac Thaidi.
Quod eam me amare suspicata est? G. nihil minùs:
Immo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat. T. sentio:
G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.

Ubi nominabit Phædriam : tu Pamphilam
Continuò: si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comissatum : tu, Pamphilam
Cantatum provocemus, si laudabit hæc
Illius formam : tu hujus contrà; denique
Tu par pari referto, quod eam mordeat.
T. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat;
Jamdudum amat te; jamdudum illi facile sit,
Quod doleat, metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti: at mihi istuc non in mentem venerat.
G. Rediculum : non enim cogitâras : ceterum,
Idem hoc tute melius quanto invenisses Thraso?

ACTUS III. SCENA II.

Thais, Thraso, Parmeno, Gnatho, Pythias,

Tha. Audire vocem visa sum modò militis :
Atq; eccum: salve mi Thraso. Thr. ô Thais mea,
Meum suavium, quid agitur ? ecquid nos amas
De fidicina istac ? Par. quam venustè : quod dedit
Principium adveniens ? Th. plurimùm merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam: quid stas ? Par. hem alterum,
Ex homine hunc natum dicas, Th. ubi vis, non moror.
Par. Adibo, atque adsimulabo, quasi nunc exeam.
Ituran Thais, quopiam es ? Th. ehem Parmeno,
Bene fecisti. hodie itura. Par. quo? Th. ecquid hunc vides?
Pa. Video, & me tacet. ubi vis, dona adsunt tibi
A Phædria. Th. quid stamus. cur non imus hinc?
P. Quæso hercle ut liceat; pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire & colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
Pa. Res indicabit, heus jubete istos foras
Exire, quos jussi ocyùs : procede tu huc.
Ex Æthiopia est usque hæc. Th. hîc sunt tres minæ.
G. Vix. Pa. ubi tu es Dore ? accede huc: hem eunuchum tibi.

Quàm liberali facie, quàm ætate integra!
Tha. Ita me di ament honestus est. Pa, quid tu ais Gnatho?
Num quid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraso?
Tacent: satis laudant. fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum
Scire æquom est adolescentem, sollertem dabo.
Thr. Ego illum eunuchum; si sit opus, vel sobrium.
Pa. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
Te vivere, & sua causa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat: neque tibi obstat, quod quidam facit.
Verùm, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.
Thr. Apparet servum hunc esse domini pauperis,
Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet, cui pararet alium, hunc perpeti.
Pa. Tace tu: quem esse ego puto infra omnes infimos
Homines: nam, qui huic animum assentari induxeris,
E flamma te petere cibum posse arbitror.
Thr: Jâmne imus? Th. hos priùs introducam, & quæ vòlo,
Simul imperabo: postea continuò exeo.
Thr. Ego hinc abeo: tu istam opperire. Pa. haud convenit
Una ire cum amica imperatorem in via,
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.
G. Ha, ha, hæ, Thr. quid rides? G. istuc: quod dixti modo.
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. Thr: abi, præcurre, ut sint domi
Parata omnia. Gn. fiat. Thr: diligenter Pythias,
Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,
Ut ores, primùm ut maneat: si id non commodum est,
Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
Py: Ita faciam. Th. quid: quid aliud volui dicere?
Hem curate istam diligenter virginem.
Domi adsitis, facite. T. eamus. Th. vos me sequimini.

ACTUS

Chremes, Pythias.

C. PRofecto quanto magis magisque cogito,
Nimirũ dabit hæc Thais mihi magnum malum.
Ita me video ab ea astute labefactarier.
Jam tum, cum primum jussit me ad se accersier.
(Roget quis, quid tibi cum illa ? ne nôram quidem.
Ubi veni, causam, ut ubi manerem repperit.
Ait rem divinam fecisse, & rem seriam
Velle agere mecum, jam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia : ipsa accumbere
Mecum : mihi se se dare, sermonem quærere,
Ubi friget, huc evasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent : dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quam longe à mari :
Credo, ei placere hoc : sperat se à me avellere.
Postremo, ecqua inde parva perisset soror :
Ecquis cum ea una ; quid habuisset, cùm perit.
Ecquis eam posset noscere ; hæc cur quæritet ?
Nisi illa forte, quæ olim perit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verum ea si vivit, annos nata est tredecim.
Non major : Thais, ego quam sum, majuscula est.
Misit porro orare, ut venirem serio
Aut dicat quid volt ; aut molesta ne siet.
Non hercle veniam tertio : heus heus. Py. hic quis est.
Ch. Ego sum Chremes. Py. ô capitulum lepidissimum :
Ch. Dico ego mihi insidias fieri ? Py. Thais maxumo
Te orabat opere ; ut eres redires. Ch. rus eo.
Py. Fac amabo. Ch: non possum inquam. Py. at apud
nos hic mane,
Tum redeat ipsa. C. nihil minus. Py: cur mi Chremes ?
Ch. Malam rem abis hinc? Py. si istuc ita certum est tibi,
Amabo, ut illuc transeas, ubi illa est. C: eo,
P. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IIII.

Antipho.

A. HEri aliquot adolescentuli coimus in Peiræo,
In hunc dié ut de symbolis essemus, Chæreá ei reí
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.
Præteriit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam, aut quid conjectem:
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, ut illum quæram:
Idque adeo visam, si est domi: quisnam hinc á Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est. quid hoc hóminis? qui est hic ornatus?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conjicere.
Nisi quidquid est, procul hinc libet, prius, quid sit, scisci-tari.

ACTUS III. SCENA V.

Chærea, Antipho.

Ch. NVmquis hic est? nemo est. numquis hinc me se-quitur? nemo homo est.
Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Jupiter,
Nunc est profectó interfici cum perpeti me possum:
Ne hoc gaudium contaminet vita aliqua ægritudine.
Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,
Qui me sequatur, quoquó eam, rogitando, obtundat, enece-cet.
Quid gestiam, aut quid lætus sim: quò pergam, unde e-mergam, ubi siem?
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, ánne insaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid est quod sic gestis? quid ve sibi hic vestitus quærit?
Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? satisne sanus? quid me
Adspectas? quid taces? Ch. ó festus dies hominis! amice
Salve:

Salve: nemo omnium est, quem ego magis nunc cuperem videre quam te,
A. Narra istuc quæso quid fiet. Ch. immo ego te obsecro hercle, ut audias.
Nostin' hanc, quam amat frater? A. novi nempe opinor Thaidem.
Ch. Istam ipsam. A. sic commemineram. Ch. quædam hodie est ei dono data
Virgo, quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cùm ipsum me noris, quàm elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum. A. ain' tu? Ch. primam dices, scio, si videris.
Quòd multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi
Quidã erat eunuchus, quẽ mercatus fuerat frater Thaidi,
Neque is deductus etiam tum ad eam, summonuit me Parmeno
Ibi servus, quod ego arripui: A, quid id est? C. tacitus citiùs audies.
Ut vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.
A. Pro Eunuchon'? C. sic est. A. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?
C. Rogas? viderem, audirem, essem unà, qua cum cupiebam Antipho.
Num parva causa, aut parva ratio est; traditus sũ mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta vero ad se abducit domum
Commendat virginem. A. cui; tibine; C. mihi. An. satis tuto tamen.
C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, & mihi ne abscedam, imperat.
In interiore parte ut maneam solus cum sola. annuo.
Terram intuens modeste. An. miser. C. ego, inquit, ad cœnim hinc eo.
Abducit secum ancillas; paucæ, quæ circum illam essent manent.

Nonius

Novitiæ puellæ, continuo hæc' adornant, ut lavet.
Adhortor, properent: dum apparatur, virgo in conclavi sedet,
Suspectans tabulam quanpam pictam, ubi inerat pictura hæc; Jovem
Quo pacto Danaæ misisse ajunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi: & quia consimilem lusérat
Jam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deum sese in hominè convertisse, atq; per alienas te gulas
Venisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri
At quē Deum; qui templa cœli summa sonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem; ego illud vero ita feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accersitur lavatū interea virgo.
It, lavit, redit; deinde illam in lecto illæ collocarunt.
Sto expectans, si quid mihi imperent, venit una, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellū, & ventulū huic sic facito, dū lavamur;
Ubi nos laverimus, si voles lavato, accipio tristis.
A. Tum equidum istuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Satus quis esset, flabellum tenere te asinum tantum.
C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes prorunt se;
Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut fit, domini ubi absunt,
Interea somnus virginem opprimit, ego limis adspecto
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspecto
Satin' explorata sint, video esse, pessulum ostio obdo.
A, Quid tum! Ch, quid tum fatue; A. fateor C. egon' occasionem
Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam insperatā, Ammitterem? tum pol ego is essem vere, qui assimulabar.
A. Sanè hercle ut dicis, sed interim de symbolis quid actum est;
C. Buratum est. A. frugi es, ubi; domin' ? C. immo apud libertum Discum.

A. Perlonge est: sed tanto ocyus properemus: muta vestē
C. Ubi mutem? perii: nam domo exulo nunc, metuo fratrem,
Ne intus sit: porró autem, pater ne rure redierit jam.
A. Eamus ad meam ibi proximū est ubi mutes. C. recte dicis.
Eamus: & de istac simul, quo pacto porró possim
Potiri, consilium volo capere unà tecum. A. fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

Dorias,

ITa me Dii bene ament, quantum ego illum vidi, non
nihil timeo.
Misera, ne quam ille hodie insanus turbam faciat aut vim
Thaidi,
Nam postquam iste advenit Chremes, adolescens frater
virginis,
Militem rogat ut eum admitti jubeat, ille continuo irasci,
neque
Negare audere. Thais porro instare, ut hominē invitet. id
Faciebat retinendi illius causa: quia illa quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis, mansit ibi, illa cum illo sermone occipit.
Miles vero sibi putare adductum ante oculos æmulum,
Voluit facere contrà huic ægrē: heus, inquit, puer huc
pamphilam
Accerse ut, delectet hic nos; illa exclamat, Minimè gentiū.
Tun' in convivium illam? miles tendere inde ad jurgium.
Interea aurū ibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam;
Hoc est signi: ubi primū poterit, sese illinc subducet, scio.

ACTUS IV. SCENA II.

Phædria,

DUm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ità ut fit, ubi quid in animo est molestiæ;
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem: quid opu'st verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam, longé jam abieram:
Cùm sensi, redeo rursum, malè verò me habens.
Ubi ad ipsum veni diverticulum, constiti:

Occœpi

Occœpi mecum cogitare, heus! biduum hîc
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est: quid? nihil! si non tangendi copia est,
Eho! ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extremâ lineâ
Amare, haud nihil est: viliam prætereo sciens.
Sed quid hoc, quòd timida subito egreditur Pythias?

ACTVS IV. SCENA III.

Pythias, Doriar, Phædria.

Py. UBi ego illum scelerosum misera, atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere esse ausum?
Ph. perii: hoc quid sit vereor.
Py. Quin insuper etiam scelus, postquam ludificatus est virginem,
Vestem omnem miseræ discidit; tum ipsam capillo conscidit.
Ph. Hem. Py. qui nunc si detur mihi;
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico.
Ph. Profectò nescio quid absente nobis turbatũ est domi.
Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem quæris Pythias.
Py. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignus es cum donis tuis
Tam lepidis. Ph. quid istuc est rei?
Py. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit?
Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles. Ph. quid ais?
Py. Perii. Ph. temulenta es. Py. Utinam sic sient, mihi qui male volunt.
Do. Au, obsecro mea Pythias, quod istuc nã monstri fuit?
Ph. Insanis? qui istuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum nescio.
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.
Virgo ipsa lacrumat; neque cum rogites quid sit, audet dicere.

Ille

Ille autem, bonus vir nusquam apparet; etiam hoc miseri
suspicor,
Aliquid domo abeuntem abstuliſſe. Ph. Nequeo mirari
satis.
Quo abire ignavos ille possit longius, nisi si domum
Forte ad nos rediit. Py. vise amabo, num sit. Ph. jam faxo
scies.
Do. Perii, obsecro tam infandum facinus, mea tu, ne au-
divi quidem.
Py. At pol ego amatores audieram mulierum esse eos ma-
xumòs,
Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentem venerat.
Nam illum aliquo concluſſem, neque illi commiſiſſem
virginem.

ACTUS. IV. SCENA IIII.

Phædria, Doras, Pythias, Dorias.

Ph. EXi fores scelesse: at etiam restitas?
Fugisivé prodi, malè conciliate. Do. obsecro. Ph.
oh.
Illud vidé, os ut sibi distorsit carnusex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paululum si cessaſſem Pythia,
Domi non offendiſſem, ita jam adornabat fugam.
Py. Habesne hominem amabo? Ph. quid ni? Py. O fa-
ctum bene.
Do. Istuc pol verò benu. Py. Ubi est? Ph. rogitas? non
vides?
Py. Videam obsecro, quem? Ph. hunc scilicet. Py. quis
hic est homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie est. Py. hunc oculis suis,
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.
Ph, Non vidit? Py. An tu hunc credidisti esse, obsecro
Ad nos deductum? Ph. namque alium habui neminem.
Py, au.
Ne comparandus hic quidem ad illum est, ille erat,
Honesta facie & liberali. Ph. Ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit.

Nunc

Nunc eo tibi videtur fœdus, quia illam non habet?
Py. Tace obsecro, quasi verò paulum interfiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus;
Quem tu vero videre velles Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus, senex,
Colore mustelino, Ph. Hem, quæ hæc est fabula?
Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? Do. emisti. P. Jube mihi denuò
Respondeat. Ph, roga. Py, venistin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus sedecim:
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum; hoc mihi expedi?
Primum unde habes istam, quam habes, vestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? Do. venit Chærea.
Ph. Fraterne? Do. ita. Ph. quando? Do. hodie. Ph. quandudum? Do. modo.
Ph. Qui cum? Do. cũ Parmenone. Ph. norasne eum prius?
Do. Non, nec quis esset unquam audieram dicier,
Ph. Unde igitur, meum fratrem esse sciebas? Do, Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit hanc mihi vestem. Ph. occidi.
Do. Meam ipse induit: post una ambo abierunt foras.
Py. Jam satis credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi?
Jam satis certum est virginem vitiatam esse? Ph. Age nunc bellua.
Credis huic quod dicat? Py. quid isti credam? res ipsa indicat.
Ph. Concede istuc paululum audin'? etiam nunc paululum, sat est.
Dicdum hoc rursum, Chærean' tuam vestem detraxit tibi?
Do. Factum. Ph. & ea est indutus? D. factum. Ph. & pro te huc deductus est? Do. ita.
Ph. Jupiter magne, ô scelestum, atque audacem hominem!
P. væ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis,
Ph. Mirum, ni tu credas quod iste dicat, quid agam, nescio.
Heus tu (negato rursum) possumne ego hodie ex te excsculpere

Verum

Verum? vidistin' fratrem Chæream? Do. non. Ph. non potest sine
Malo fateri: video, sequere me hac: modo ait, modo negat.
Ora me. Do. obsecro te verò Phædria, Ph. Ito intro.
Do. hei, hei.
P. Alio pacto honestè quo modo hinc nunc abeã, nescio;
Actum est si quidem, tu me hîc etiam nebulo ludificabere?
Py. Parmenonis tam scio esse hanc technã, quam me vivere
Do. Sic est. Py. inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.
Sed nunc quid faciundum censes Dorias? Do. de istac rogas
Virgine? Py. ita utrum taceàmne, an prædicem? Do. tu pol si sapis.
Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis
Hac re & te omni turba evolves, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abisse Dorum. Py. ita faciam. Do. sed videon Chremem?
Thais jam aderit. Py quid ita? Do. quia, cum inde abeo jam tum inceperat
Turba inter eos. Py, tu auser aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid fiet.

ACTUS IIII. SCENA V.

Chremes, Pythias.

AT, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quam videbar mihi esse pulchrè sobrius
Postquam surrexi, neque pes, neque mens suum satis officium facit.
Py: Chreme: C, quis est? chem Pythia, vah quanto nunc formosior
Videre mihi, quàm dudum? Py. certé quidem tu pol multo hilarior.
Ch. Verbum hercle verum hoc est. Sine Cerere & Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit? Py, anne abiit jam a militè?

Ch. Jam

Ch. Jamdudum ætatem, lites sunt inter eos factæ maxumæ
Py, Nil dixit tum, ut sequerere sese? C. nihil, nisi abiens mihi innuit.
Py. Eho, nonne id sat erat? D. at nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrusit foras.
Sed eccàm ipsam video: mirror, ubi ego huic antevorterim.

ACTUS IV. SCENA IV.

Thais, Chremes, Pythias.

CRedo, equidem illum jam affuturum esse, illam ut eripiat, sine
Veniat: atque, si illam digito attigerit uno, oculi illico
Effodientur, usque adeo ego illius ferre possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint, verũ enim si ad rem
Conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego jam dudum hic adsum. T. ô mi Chreme, te ipsum expectabam.
Scin' tu turbam hanc propter te esse factam, & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem; C. ad me? quî; quasi istuc. T. quia dum tibi sororem studeo
Reddere, & restituere, hæc atq; hujusmodi sũ multa passa.
C. Ubi ea est? T. domi apud me. C. chem. T. quid est?
Educta, ita uti tèque illaque dignum est. C, quid ais? T. id quod res est.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretii.
C. Et habetur, & referetur à me Thais tibi, ita uti merita es
Gratia. T. at enim cave, ne prius, quam hanc à me accipias, amittas
Chreme: nam hæc ea est, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, cistellam, Pythia domo effer cum monumentis.

C. Viden'

C. Viden' tu illum Thais? P. ubi sita est; T. in risco, odiosa cessas?

Ch. Militem secum ad te quantas copias adducere?

At at, T: num formidolosus obsecro es mi homo? C. apagesis,

Ego formidolosus? nemo est, hominum, qui vivat, minus.

Th. Atque opus est. C. au, metuo qualem tu me esse hominem existumes.

T. Immo hoc cogitato: qui cum res tibi est, peregrinus est?

Minùs potens quàm tu, minùs notus, amicorum hic habens minus.

Ch. Scio istuc: Sed tu, quod cavere possis, stultum admittere est.

Malo ego nos prospicere, quã hunc ulcisci accepta injuria.

Abi tu, atque ostium obsera intus, dum ego hinc transcurro ad forum:

Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac. T. mane

Ch. Melius est. Th. mane. Ch. omitte. jam adero. T. nil opus est istis Chremc:

Hoc dic modo, sororẽ illam tuam esse, & te parvã virginẽ

Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. P. adsunt. T. cape.

Si vim faciet in jus ducito hominẽ: intellextin? C. probe.

Th. Fac, animo hæc præsenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.

Perii, huic ipsi opus patrono est, quem defensorum paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

Thraso, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais,

Thra HAncine ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam Gnatho?

Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.

Primùm ædeis expugnabo. G. rectè, Thr. virginem eripiam. G. probè.

Thr. Male multabo ipsam. G. pulchrè. Thr, in medium huc agmen cum vecti, Donax,

Tu Simalio in sinistrum cornu, tu Syrisce in dexterum.

Cedo alios: ubi centurio est Sangi, & manipulus furum?

Sa eccum adest. Thra.

Thra, Quid ignave; peniculon' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?
S. Egòne? imperatoris virtutem novera, & vim militum
Sine sanguine hoc fieri non posse: qui abstergere vulnera.
Thr, Ubi alii? S. qui, malum, alii? solus Sannio servat domi.
Thr. Tu hosce instrue: hîc ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.
G. Illinc est sapere, ut hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.
Thr, Idem hoc jam Pyrrhus factitavit. C, viden' tu Thais, quam hic rem agit?
Nimirũ consilium illud rectũ est de occludendis ædibus.
Th. Sane, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:
Ne metuas. Thr, quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari;
Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugã.
Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quam mox irruimus? Thr. mane,
Omnia prius experiri verbis, quàm armis, sapiẽtem decet.
Qui scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? G. Dii vostram fidem.
Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
Thr, This primum hoc mihi responde: cum tibi do istam virginem.
Dixin' hos mihi dies soli dare te? T. quid tum postea? Thr. rogitas:
Quæ mihi ante oculos amatorem coram aduxti tuum.
Quid cum illo ut agas? & cum eo clam te subduxisti mihi.
Th, Libuit. Thr: Pamphilam ergo huc redde, nisi vi mavis eripi.
C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium. G. ah, quid ais? tace,
Ch. Quid tu tibi vis; Thr, ego non tangam meam? Ch. tuam autem furcifer?
G. Cave sis: nescis, cui maledicas nunc viro. Ch: non tu hinc abis?

Scin'

Scin' tu ut tibi res ſeſe habeat? ſi quidquam hodie hîc turbæ cœperis,
Faciam, ut hujus loci, dicique, meique ſemper memineris.
G. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. G. ain' verò canis?
Siccine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?
Ch. Scibis, principio eam eſſe dico liberam. Thr: hem.
C. civem Atticam: Thr. hui.
Ch. Meam ſororem. Thr: os durum. Ch. miles, nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias ullâ in illâ. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, & ſigna oſtendam hæc. Thr: tun' me prohibeas
Meam ne tangam? Ch. Prohibeo inquam. G: audin tu? hic furti ſe alligat:
Ch, Satin' hoc eſt tibi? Thr: hoc idem tu ais Thais? Th: quære, qui reſpondeat:
Thr. Quid nunc agimus? G, quin redeamus: jam hæc tibi aderit ſupplicans,
Ultro, Thr. accedin? Gn. immò certè: novi ingenium mulierum:
Nolãt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. Thr. bene putas.
Gn, Jam dimitto exercitum? Thr, ubi vis, Gn: Sanga, ita uti fortes decet
Milites, domique, focique fac viciſſim ut memineris.
San. Jamdudum animus eſt in patinis: G, frugi es, Thr. vos me hac ſequimini.

ACTUS V. SCENA I.

Thaïs, Pythias,

Th. PErgin' ſceleſta mecum perplexè loqui?
Py. Scio, neſcio: abiit: audivi: ego non adfui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es: quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet:
Eunuchus abiit: quamobrem? quid factum eſt? taces?

Py. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchũ negant,
Fuisse: Th quis fuit igitur? Py, iste Chærea.
Th. Qui Chærea? Py, iste ephebus frater Phædriæ.
Th. Quid ais venefica? Py, atqui certô comperi.
Th. Quid is obsecro ad nos, aut quamobrem adductu'st?
Py, nescio,
Nisi amasse credo Pamphilam. Th: hem misera occidi,
Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.
Nũ id lacrumat virgo? Py. id opinor. T, quid ais sacrilega?
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
Py, Quid facerem? ita ut tu justi, soli credita est:
Th, Scelesta, Ovem lupo commisisti, dispudet:
Sic mihi data esse verba, quid hominis illic est?
Py, Hera mea tace, obsecro, salvæ sumus? hominem
Habemus ipsum: Th, ubi is est? Py, hem, ad sinistram,
non vides?
En. T, video. Py, comprehendi jube, quantum potest.
Th, Quid illi facies, stulta? Py. quid faciam, rogas?
Vide amabo, si non, cùm adspicias, os impudens
Videtur. T. non est. Py. tum, quæ ejus confidentia est?

ACTUS V. SCENA II.

Charea, Thais, Pythias.

Ch. Apud Antiphonem uterque, mater, & pater,
Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo,
Introire possem, quin viderent me, interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit: ubi vidi, ego me in pedes quantum queo,
In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud, ita misserimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed est ne hæc Thais, quam video? ipsa est: hæreo.
Ah. quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
Th. Adeamus, bone vir Dore, salve: die mihi,
Aufugistin'? C. hera, factum. Th. satin' id tibi placet?
Ch. Non. Th. credin'te impunè habiturum? Ch. unam
hanc noxiam

Mitte:

Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.
Th. Num meam sævitiam veritus es? Ch. non. Th. quid igitur?
Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th, Quid feceras? Ch: paululum quiddam. Py. cho, paululum impudens?
An paululum esse hoc tibi videtur virginem
Vitiare civem? Th. conservam esse credidi.
Py, Conservam? vix me contineo quin involem in
Capillum, monstrum, etiam ultrò delisum advenit.
Th. Abi hinc insana: Py. quid ita verò? debeam,
Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim,
Præsertim cùm is servom fateatur tuum.
Th. Missa hæc faciamus, nòn te dignum Chærea
Feci sti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxume, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque edepol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine illac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possiem suis.
Ita ut æquom fuerat, atque studui, tradere: ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea,
Ch. At nunc de hinc spero æternam inter nos gratiam
Fore, Thais; sæpe ex hujusmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata est, quid si hoc quispiam voluit Deus?
T: Equidem pol in eam partem accipioque & volo,
Ch. Immò ita quæso, unum hoc scito, contumeliæ
Non me feciss causa, sed amoris. Th. scio,
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeo inhumano ingenio sum Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.
Ch. Te quoq; jam Thais, ita me Dii bene ament, amo.
P: Tum pol tibi ab istoc hera cavendum intelligo.
Ch. Non ausim. Py. nihil tibi quidquā credo. Th. desinas.
Ch. Ego me tuæ commendo, & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro adjutrix sies:
Te mihi patronam cupio, Thais; te obsecro,

Emoriar

Emoriar, si non hanc uxorem duxero:
Th. Tamen, si pater. Ch. ah, quid? volet certo scio,
Civis modo hæc sit. Th. paululum opperirier
Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoscendo tute ipse aderis hic, Chærea.
Ch. Ego vero manco. Th. vis ne interea, dum is venit
Domi opperiamur potius, quam hic? ante ostium?
Ch, Immo percupio. P. quam tu rem actura obsecro es,
T. Nam quid ita? P. rogitas, hunc tu in ædes cogitas
Recipere posthac. T. cur non? P. crede hoc mer fidei,
Dabit hic pugnam aliquam denuo. T. au, tace obsecro.
Py. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
Ch. Non faciam, Pythia. P. non polcredo, Chærea,
Nisi si commissum non erit. C. quin Pythias
Tu me servato. P neque pol servandum tibi
Quidquam dare autem, neque te servare, apagete.
Th. Optime adest ipse frater. C. perii hercle: obsecro,
Abeamus intro Thais: nolo, ut me in via
Cum hac veste videat. Th. quamobrem tandem? an quia
pudet?
Ch. Id ipsum. Py id ipsum? virgo vero? Th. i præ, sequar,
Tu istic mane, ut Chremem introducas Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

Pythias, Chremes, Sophrona.

Py. Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi,
Quidnam, qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc suppositit nobis? C. move vero ocyus
Te nutrix. S. Moveo. C. video, sed nil promoves,
Py, Jam ne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
Py. Amabo, quid ait? cognoscit ne? C. ac memoriter:
Py. Bene ede pol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: jam dudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide ut otiosus sit, si diis placet.
Spero me habere, qui nunc meo excrucier modo,

Ibo

Ibo intro, de cognitione ut certum faciam:
Post exibo, atq; hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. SCENA. IV.

Parmeno, Pythias.

Pa. REviso, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, dii vostram fidem,
Quantam & quam veram laudem capiet Parmeno.
Nam ut omittam, quod ei amorem difficillimum, &
Carissimum ab meretrice avara, virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, dispendio: tum hoc alterum,
Id verò est, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum Ingenia & mores posset noscere;
Mature ut cùm cognôrit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quidquam, nec magis elegans
Quæ, cum amatore suo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atq; avidæ cibi,
Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent.
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
Ulciscar, ut ne impunè in nos illuseris.

ACTUS V. SCENA V.

Pythias, Parmeno.

Py. PRò Deûm fidem, facinus fœdum! ô infelicem adolescentulum!
O scelestum Parmenonem, qui istum huc abduxit, Pa. quid est;
Py. Miseret me: Itaque ut ne viderem, misera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicût in eum indigna? Pa ô Jupiter,
Quæ illæc turba est: numnam ego perii: adibo. quid istuc Pythias?
Quid ais; in quê exempla sient? Py. rogitas audacissume? per didisti istu, quem adduxti pro eunucho, adolescentulũ

Dum ſtudes dare verba nobis. Pa. quid ita? aut quid
factum eſt? cedo. (ta eſt,
Py. Dicam: virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono da-
Scin'eã hinc civẽ eſſe: & ejus fratrẽ apprime nobilem:
Pa. Neſcio. P. atq; ſic inventa eſt: eam iſte vitiavit miſer:
Ille ubi id reſcivit factum frater violentiſſimus,
Pa. Quidnam fecit? Py. colligavit primum eum miſeris
modis.
Pa. Colligavit? hem. Py. atque equidem orante, ut ne id
faceret Thaide.
Pa. Quid ais? Py. nunc minitatur porrò ſeſe id quod
mœchis ſolet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. qua
audacia
Tantum facinus audet? Py. quid ita tantum? Pa. an non
hoc maximum eſt?
Quis homo pro mœcho unquã vidit in domo meretricia
Deprendi quemquam? Py. neſcio. Pa. at ne hoc neſciatis,
Pythias,
Dico, edico vobis, noſtrũ eſſe illũ herilẽ filium. Py. hem,
Obſecro an is eſt; P. ne quã in illũ Thais vim fieri ſinat:
Atque adeo autem cur non egomet introcò? Py. vide
Parmeno.
Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas: nam hos
putant,
Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. Pa. quid igitur fa-
ciam miſer?
Quid ve incipiam? ecce autem video, rure redeuntẽ ſenẽ.
Dicam huic, an non? dicã hercle: etſi mihi magnũ malũ,
Scio paratum: ſed neceſſe eſt huic ut ſubveniat. Py. ſapis,
Ego abeo introcò: tu iſti narrato ordine, ut factum fuit.

ACTUS V. SCENA VI.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neq; urbis odium me umquam percipit.
Ubi fatias cœpit fieri, commuto locum,

Sed

Sed eſt ne ille noſter Parmeno? & Certe ipſus eſt.
Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
P. Quis homo eſt? chem ſalvũ te advenire here gaudeo.
La. Quẽ præſtolare? Pa. perii: lingua hæret metu. La. hẽ,
Quid eſt? quid trepidas? ſatiſne ſalvẽ? dic mihi.
Pa. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, veſim:
Quidquid hujus factum eſt, culpa non factum eſt mea.
La. Quid? Pa. recte ſanè interrogaſti: oportuit
Rem prænarraſſe me, emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret, La. cui? Pa. Thaidi.
La. Emit? perii hercle, quanti? Pa. viginti minis.
La. Actum eſt. Pa. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
La. Hem, quid? amat? an ſcit jam ille quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
Pa. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
La, Omitte de te dicere, ego te furcifer,
Si vivo: Sed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi,
Pa. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.
La. Pro eunuchon'? Par. ſic eſt, hunc pro mœcho poſtea
Comprehendêre intus, & conſtrinxêre. La. occidi.
Pa. Audaciam meretricum ſpecta, La. numquid eſt
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquom? Par. tantum eſt. La. ceſſon' huc intro irrũpere?
Par. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum:
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali:
Nam jam diu aliquam cauſam quærebat ſenex:
Quamobrem inſigne aliquid faceret iis: nunc rep perit.

ACTUS V. SCENA VII.

Pythias, Parmeno.

Py. NUnquam ædepol quidquam jam diu, quod magis vellem evenire.
Mihi evenit, quam quòd modo ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit quæ, quid timeret, ſcibam.

Pa. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem :
Sed ubi obsecro est? Pa. men' quærit hæc? Py. atque eccum video: adibo.
Par. Quid est inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? Py perii.
Defessa jam sum misera te ridẽdo. Pa. quid ita? Py. rogitas?
Nunquam ædepol hominẽ stultiorem vidi, nec videbo, ah,
Non possum satis narrare, quos ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum, & disertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, quæ dixi, opportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod fecisset
Adolescens: ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credes animi tum fuisse, ubi vestem vidit
Illam esse eum indutum pater? quid, jam scis te periisse?
Pa. Ehem, quid dixti pessuma? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi visum est scelus, nos irridere? Py. nimium.
Par. Siquidem istuc impune habueris. Py. verum? Par. reddam hercle. Py. credo :
Sed in diem istuc parmeno est fortasse, quod minitare :
Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitiis, & eundem indicas; uterque in te exempla edent.
Pa. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi honos est habitus, habeo :
Pa. Egomet meo indicio miser, quasi sorex. hodiè perii.

ACTUS V. SCENA VIII.

Gnatho, Thraso.

G. Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus? quid inceptas Thraso?
Th. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat.
G. quid est?
Th. qui minus huic, quam Hercules servivit Omphalæ?
G. exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam sandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea. Th. quid autẽ hoc est mali?

Hunc

Hunc ego nunquam videram: & jam quid rem properans hinc prosilit?

ACTUS V. SCENA IX.

Charea, Parmeno, Phædria, Gnatho, Thraso.

Ch. O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior? Nemo hercle quisquam: nam in me planè Dii potestatem suam
Omnem ostendere, cui tam subitò tot congruerint commoda.
Pa, Quid hic lætus est? Ch. ô Parmeno mî, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, profector, scin' me in quibus sim gaudiis
Scis Pamphilam meam inventam civem? Pa. audivi. C. scis sponsam mihi.
Pa. Bene ita me Dii ament, factum. Gn. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ
Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est domus:
Thais patri se commendavit, inclientelam & fidem
Nobis dedit se. Pa. fratris igitur Thais tota est. C. scilicet.
Pa. Jam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Tum tu, frater ubi ubi est, fac quam primum hæc audiat. Pa. visam domum.
T. Numquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuò perierim? Gn. sine
Dubio opinor. Ch. quid commemorem primum, aut quem laudem maxime?
Illum qui mihi dedit consilium ut facerem? an me qui id ausus sim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit:
Quæ tot res, tantas, tam oportunè in unum conclusit diem? an
Mei patris festivitatem & facilitatem? ô Jupiter
Serva obsecro hæc nobis bona. Ph. Dii vestram fidem, incredibilia

Parmeno modo quæ narravit, ſed ubi eſt frater? C. Præſto eſt. Ph. gaudeo.
C. Satis credo: nihil eſt Thaide hac, frater, tua dignius
Quod ametur: ita noſtræ eſt omni lautrix familiæ. Phui. mihi
Illam laudas? T. perii, quanto minus ſpei eſt, tanto magis amo.
Obſecro Gnatho in te ſpes eſt: Gn. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, pretio, ut heream aliqua in parte tandem apud Thaidem.
G. difficile eſt. T. ſi quid collibuit, novi te, hoc ſi effeceris,
Quod vis donum, præmiũ à me optato, id optatum feres,
Gn. Itane? T. ſic erit. Gn. hoc ſi efficio, poſtulo ut mihi tua domus
Te præſente, abſente pateat, invocato ut ſit locus
Semper. Th. do fidem ita futurum. Gn. accingar. Ph. quem hic ego audio?
O Thraſo. T. ſalvete, P. tu fortaſſe, quæ facta hîc ſient,
Neſcis. T. ſcio, P. cur te ergo in his ego conſpicor regionibus?
T. Vobis fretus, Ph. ſcis quam fretus? miles edico tibi.
Si in platea hac te offẽdero poſt unquam, quod dicas mihi:
Alium quærebam, iter hac habui: periiſti. Gn. eia haud ſic decet.
Ph. Dictum eſt. Gn. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. Ph. ſic erit.
G. Priùs audite paucis: quod cùm dixero, ſi placuerit,
Facitote. Ph. audiamus. G. tu concedo paulũ iſtuc Thraſo.
Principio, ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, hujus quidquid facio, id facere maxime cauſa mea:
Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
Ph. Quid id eſt. G. militem ego rivalem recipiendum cenſeo. Ph. hem,
Recipiendum? Gn. cogita modò: tu hercle cum Illa, Phædria,

Et libenter vivis, etenim bene libenter victitas.
Et quod des, paulum, & necesse est multum accipere
Thaidem,
Ut tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo: ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo
Nemo est, principio & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesque & dies:
Neque tu istum metuas ne amet mulier: facilè pellas
ubi velis:
Ph. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel
primum puto,
Accipit hominem nemo melius prorsus, neque prolixius
Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. Ch.
idem ego arbitror,
Gn. Rectè facitis, unum etiam hoc vos oro, ut me in vostrum gregem
Recipiatis: satis diu hoc jam saxum volvo. P. recipimus.
Ch. Ac lubenter. G. at ego pro istoc Phæria, & tu Chærea,
Hunc comedendum, & deridendum vobis propino. Ch.
placet.
Ph. dignus est. G. Thraso, ubi vis, accede. T. obsecro te,
quid agimus?
G. Quid? isti te ignorabant, postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,
Impetravi. T. bene fecisti. gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent
plurimum:
G. Dixin' ego vobis in hoc esse Atticam eloquentiam?
Ph. Nil præter promissum est, ite hac, vos valete, & plaudite.

HEAU-

HEAUTONTIMORUMENI PERSONÆ.

Chremes, *senex.* Menedemus, *senex.*
Clitipho, *adolescens.* Clinia, *adolescens.*
Syrus, *servus.* Dromo, *servus.*
Bacchis, *meretrix.* Antiphila, *amasia.*
Soltrata, *matrona.* Nutrix.
Phrygia, *ancilla.*

Sequentium hic tantum mentio fit,

Archonides, *senex.*
Phanocrates, *senex.*

C. SULPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique sese angebat facti pœnitens
Hinc ut reversus est, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerseret cupitam Antiphilam Clinia:
Ut ejus Bacchis venit amica, ac servolæ
Habitum gerens Antiphila: factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas merericulæ aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror,
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAU-

HEAUTONTIMORUMENOS TERENTII.

Acta ludis Megalensibus. L. Cornelio Lentulo, & L. Valerio Flacco Ædil. Curul. Egit. Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudi. Græca Menandru. Acta primum tibiis impari-bus, deinde duabus dextris: acta etiam tertio Ti. Sempronio. M. Iuventio Coss.

PROLOGUS.

NE cui sit vostrum mirum, cur parteis seni,
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar,
Ex integra Græca, integram comœdiam
Hodie tum acturus Heautontimorumenon.
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset: nunc, qui scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maximam
Existimarem scire vostrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vostrum iudicium fecit: me actorem dedit,
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse græcas, dum facit
Paucas latinas: esse id factum hic non negat,
Neque se id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dictitat:

Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicûm ingenio fretum: haud natura ſua:
Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio
Valebit. quamobrem omnes vos oratos volo;
Ne plus iniquum poſſit, quam æquum oratio.
Facite, æqui ſitis; date creſcendi copiam
Novarum, qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit, ſervo currenti, via
Deceſſe populum: cur inſano ſerviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo, date poteſtatem mihi,
Statariam agere ut liceat per ſilentium,
Ne ſemper ſervos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Avarus ſeno, aſſiduè agendi ſint mihi:
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa, cauſam hanc juſtam eſſe animum inducite;
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc novas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Si qua laborioſa eſt, ad me curritur:
Sin levis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam avare pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximum,
Quam maxume ſervire veſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTUS I. SCENA I.

Chremes, Menedemus,

CH. QUanquam hæc inter nos nupera notitia admodum eſt,
Inde adeò quod agrum in proximo hic mercatus es.
Nec tu fere ſane amplius quicquam fuit:

Tamen

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam pro Deûm atq; hominum fidem, quid vis tibi? aut
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris, nemo habet:
Servos complures: proinde quasi nemo siet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam vespere
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis:
Hæc non voluptati esse, satis certo scio.
At enim (dices) me, hic quantum operis fiat pœniter.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ:
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
Me. Chreme: tantumne est ab re tua otii tibi,
Aliena ut cures, eaque nihil quæ ad te attinent.
Ch. Homo sum, humani à me nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum est; ego ut faciam: non est; te ut deterream.
Me. Mihi sic est usus, tibi ut opus est facto face.
Ch. An cuiquã est usus homini, se ut cruciet? Me. mihi est.
Ch. Si quid laboris est, nollem: sed quid istuc mali est?
Quæso quid de te tantum meruisti? Me. heu.
Ch. Ne lacruma: atq; istuc quicquid est, fac me ut sciam:
Ne retice: ne verere, crede (inquam) mihi:
Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.
Me. Scire hoc vis? C. hac causa equidem, qua dixi tibi.
Me. Dicetur, C. at istos rastros interea tamen
Depone, ne labora. Me. minimè. G. quam rem agis?
Me. Sine me, vacuum tempus ne quod duim mihi
Laboris. C. non sinam inquam, Me. ah, non æquom facis
Ch. Hui, tam graveis hos quæso? Me. sic meritum est meũ.

C. Nunc loquere. M. filium unicum adolescentulum
Habeo, ah quid dixi habere me, imò habui Chreme,
Nunc habeam, nec ne, incertum est. C. quid ita istuc?
M. scies.
Est è Corintho, hic advena anus paupercula,
Ejus filiam ille amare cœpit perdite,
Propè jam ut pro uxore haberet: hæc clam me omnia.
Ubi rem rescivi, cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adolescentuli,
Tractare, sed vi & via pervulgata patrum.
Quotidie accusabam: hem, tibi ne hæc diutiùs
Licere speras facere me vivo patre;
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, si id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,
Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.
Nulla adeò ex re istuc fit, nisi ex nimio otio,
Ego istuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Asiam abii hinc propter pauperiem, atq;
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Postremo adeo res rediit: adolescentulus
Sæpe eadem, & grâviter audiendo victus est:
Ætate me putavit, & sapientia
Plus scire, & providere quàm se ipsum sibi:
In Asiam ad regem militatum abiit Chreme.
C. Quid ais? M. eam me profectus, mensèis treis abest.
Ch. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
Animi est pudentis signum, & non instrenui.
Me. Ubi comperi ex jis, qui ei fuere conscii,
Domum revertor mœstus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine;
Assideo, accurrunt servi: soccos detrahunt;
Video alios festinare; lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisque sedulò
Faciebat, quo illam mihi tenirent miseriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare: hem tot mei

Solius

Solius solliciti sunt causa, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est:
Ego eum hinc ejeci miserum injustitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam, nam usque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias:
Interea usque illi de me supplicium dabo.
Laborans, quærens, parcens, illi serviens:
Ita facio prorsus, nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec vestimentum, contrasi omnia:
Ancillas, servos (nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumptum exercerent suum)
Omneis produxi, ac vendidi: inscripsi illico
Ædes mercede: quasi talenta ad quindecim,
Coëgi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo:
Decrevi tantisper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser;
Nec fas esse ulla me voluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc salvos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te esse in liberos leni puto, &
Illum obsequentem, si quis recte aut commode
Tractaret, verum neque tu illum satis noveras,
Nec te ille. hoc ubi fit, ubi non vere vivitur.
Tu illum, nunquam ostendisti, quanti penderes,
Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquom patri:
Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi.
Me. Ita res est, fateor: peccatum à me maximum est.
Ch. Menedeme, at porro recte spero: & illum tibi
Salvom affuturum esse hic confido propediem.
Mé. Utinam dii ita faxint. Ch. facient, nunc si commodum est,
Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.
Me. Non possum. Ch. Cur non? quæso tandem aliquantulum

Tibi parce: idem abſens facere te hoc volt filius.
Me. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipſum fugere. Ch. ſiccine eſt ſententia?
Me. Sic. Ch. Bene vale, Me. Et tu. Ch. lacrumas excuſſit mihi.
Miſeretque me ejus: ſed ut dici tempus eſt;
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat: ibo, viſam ſi domi eſt,
Nihil opus fuit monitore, jamdudum domi
Aiunt, præſto apud me eſſe, egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro, ſed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACTUS I. SCENA II.

Clitipho, Chremes,

Cl. NIhil adhuc eſt, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuncio tibi hic ego affuturam
Hodie ſcio: proin tu ſollicitudinem iſtam falſam,
Quæ te excruciat, omittas. Ch. qui cum loquitur filius?
Cli. Pater adeſt, quem volui: adibo. pater opportune advenis.
Ch. Quid id eſt? Cli. hunc Menedemum noſtin' noſtrum vicinum? Ch. probe.
Cli. Huic filium ſcis eſſe? Ch. Audivi eſſe in Aſia. Cli. non eſt pater:
Apud nos eſt. Ch. quid ais? Cli. advenientem è navi egredientem adduxi illico.
Ad cœnam, nam mihi magna cum eo jam inde uſque à pueritia,
Semper fuit familiaritas. Ch. voluptatem magnã nuncias
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiſcum hodie eſſet amplius.
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus ei objicerem domi.
Atque etiam nunc tempus eſt. Cli. cave faxis: non eſt opus pater.
Ch. Qua propter? Cli. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat: modo venit:

Timet

Timet omnia, patris iram, & animum amicæ ſe ergà uè ſit ſuæ.
Eam miſerè amat, propter eam, hæc turba atque abitio evenit, Ch. ſcio.
Cli. Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, & ego noſtrum unà Syrum.
Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? ſe miſerum eſſe. Ch. miſerum? quem minus credere eſt?
Quid reliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias.
Atque hæc perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona: illi qui non utitur rectè, mala.
Cli. Immo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis
Vereor, quàm ne quid in illũ iratus plus ſatis faxit pater.
Chr. Illene? ſed reprimam me, nam in metu eſſe hunc, illi eſt utile.
Cli. Quid tute tecum? Ch. dicam: ut ut erat, manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem:
Pateretur: nam quem ferret: ſi parentem non ferret ſuũ.
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex hujus vivere? &
Quod illum inſimulat durum, id non eſt: nam parentum injuriæ
Unjuſmodi ſunt fermè (paulò qui eſt homo tolerabilis)
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò convivarier,
Præbent exiguè ſumptum: & ea ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verum ubi animus ſemel ſe cupiditate devinxit mala,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia: hoc
Scitum eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex uſu ſiet.
Cli. Ita credo, Ch. ego ibo hinc intrò, ut videam nobis quid cœnæ ſiet.
Tu, ut tempus eſt dici, vide ſis, ne quò hinc abeas longius.

Cli. Quam

Cli. Quam iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis judices:
Qui æquom cenſent, nos jam á pueris illico naſci ſenes.
Neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, quæ eſt nunc, non quæ olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre:
Nã & cognoſcendi, & ignoſcendi, dabitur peccati locus;
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuã ſententiã.
Perii: is mihi, ubi adbibit plus paullo, ſua quæ narrat facinora!
Nunc ait: periculum ex aliis facito, tibi quod ex uſu ſiet.
Aſtutus, næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atque affer mihi:
Cui quid reſpondeam, nihil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior.
Nam hic Clinia, etſi is quoq; ſuarũ rerũ ſatagit; attamẽ
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ,
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi, religio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neq; etiã dũ ſcit pater.

ACTVS II. SCENA I.

Clinia, Cliphо.

Clin. SI Mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, jamdudum ſcio
Veniſſent: ſed vereor, ne me abſẽte mulier hic corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant.
Occaſio, locus, ætas, mater, ſub imperio cujus eſt, malæ:
Cui nihil præter pretiũ jum dulce eſt, Clit. Clinia. Clin. hei miſero mihi!
Clit. Etiam caves, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
Clin. Faciam.

Clin. Faciam: sed nescio quid profecto mihi animus præsagit mali.
Clit. Pergin' istuc priùs dijudicare quã scis, quid veri siet?
Clin. Si nihil mali esset, jam hic adessent. Clit. jam aderunt. Clin. quando istuc erit?
Clit. Non cõgitas hinc longius abesse? & nosti mores mulierum:
Dum moliũtur, dum comũtur, annus est. Clin. ô Clitipho Timeo. Clit. respira: eccum Dromonem cum Syro: una adsunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

Sy. AIn' tu? Dr. sic est. Sy. verum interea dum sermones cædimus,
Illæ sunt relictæ. Clit. mulier tibi adest, audin' Clinia?
Clin. Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.
Clit. Minimè mirum, adeó impeditæ sunt: ancillarum gregem
Ducunt secum. Clin. perii, unde illi sunt ancillæ? Clit. men' rogas.
Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum. Clit. hei mihi.
Sy. Aurum, vestem: & vesperascit, non noverunt viam.
Factum à nobis stultè est, abidum tu Dromo illis obviã
Properè: quid stas? Clin. væ misero mihi, quanta de spe decidi?
Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? Clin. rogitas' quid fiet?
Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam cum una hic ancillula
Ego reliqui, unde ea esse censes? Clit. vah, nunc demum intelligo,
Sy. Dii boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.
Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro miserius?

Sed video, eccos, quos volebam. Clin. ô Jupiter, ubi nam eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Cõlocupletaſti te Antiphila, & me in his deſeruiſti malis:
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri minus obſequens:
Cujus nunc pudet me, & miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra: neque potuiſſe unquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. Sy. hic de noſtris verbis errat videlicet,
Quæ hic ſumus lòcuti. Clit. aliter tuum amorem, atque eſt, accipis:
Nam & vita eſt eadem, & animus te egra idem ac fuit,
Quantum ex ipſa re conjecturam cœpimus.
Clin. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium eſt,
Quod malim, quam me hoc falſò ſuſpicarier.
Sy. Hoc primum, ut ne quid hujus ignores: anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi, Clit. quænam eſt altera:
Sy. Mane, hoc quod cœpi, primum enarrem Clitipho:
Poſt iſtuc veniã. Clit. propera. Sy. jam primũ omnium
Ubi ventum ad ædes eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit oſtium,
Continuò hic ſe conjecit intrò, ego conſequor:
Anus foribus obdit pellulum, ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit:
Ubi de improviſo eſt interventum mulieri:
(Nam ea res dedit tum exiſtimandi copiam
Quotidianæ vitæ conſuetudinem,

Quæ

Quæ, cuiusque ingenium ut sit, declarat maxume)
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri;
Ejus anuis caula opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur sibi,
Nulla mala re esse expolitam mulichri:
Capillus passus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter, pax. Clin. Syre mi obsecro
Ne me in lætitiam frustra conjicias. Sy. anus.
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat; ea texebat una, pannis obsita,
Neglecta, immunda illuvie. Clit. si hæc sunt Clinia
Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior?
Scin' hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
Magnum hoc quoq; signũ est dominam esse extra noxiam;
Cum ejus tam negliguntur internuncii:
Nam disciplina est ejsdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge obsecro te, & cave ne falsam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
Sy. Ubi dicimus rediisse te, & rogare, uti
Veniret ad te; mulier telam deserit
Continuo, & lacrumis opplet os totum sibi, ut
Facilè scires desiderio id fieri tuo.
Clin. Præ gaudio (ita me Dii ament) ubi sim nescio,
Ita timui. Clit. at ego nihil esse scibam Clinia.
Agedum vicissim Syre, dic, quæ illa est altera?
S Adducimus tuam Bacchidem. Cl. hem quid Bacchidem?
Eho, sceleste, quo illam adducis? quo illam ego? ad nos scilicet.
Clit. Ad patremne? S. ad eum ipsum. Clit. ô hominis impudentem audaciam? Sy. heus
Tu, non fit sine periculo facinus magnus & memorabile.
Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, scelus:
Ubi si paululum modo quid te fugerit, ego pericrim,
Quid illo facias? Sy. at enim. Clit. quid enim? Sy. si sinas dicam. Clin. sine. Clit.

Clit. Sino. Sy. ita res est hæc nunc, quasi cum Clit. quas,
malum, ambages mihi
Narrare occipit ? Clin. Syre, verum hic dicit : mitte :
ad rem redi.
Sy. Enim verò reticere nequeo : multis modis injurius
Clitipho es : neque ferri potis es. Clin. audiendum her-
cle est : tace.
Sy. Vis amare : vis potiri : vis, quod des illi, effici ?
Tuũ esse in potiundo periculum non vis. haud stulte sapi :
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest con-
tingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amit-
tenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide,
Etsi consilium, quod cœpi, rectum esse & tutum scio :
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, co-
pia est :
Tum illi argentum, quod es pollicitus, eadem hac inve-
niam via :
Quod ut efficerem, orando surdas jam aureis reddideras
mihi.
Quid aliud tibi vis ? Clit. siquidem hoc fit. Sy. siquidem
experiundo scies.
Clit. Age, age, cedo istuc tuum consilium, quid id est ?
Sy. assimulabimus
Tuam amicam, hujus esse. Clit. pulchrè, cedo, quid hic
faciet sua ?
An ea quoq; hujus dicetur, si hæc una dedecori est parum:
Sy. Immo ad tuum matrem deducetur. Clit. quid eo ? Sy.
longum est Clitipho,
Tibi si narrem, quam ob rem faciam : vera causa est.
Clit. fabulæ :
Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi
expediat metum,
Sy. Mane habeo aliud, si istuc metuis, quod ambò con-
fiteamini
Sine periculo esse. Clit. hujusmodi, obsecro, aliquid re-
peri. Sy. maxume :

Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domũ. Clit. hem,
Quid dixti? Sy. ademptum tibi jam faxo omnem metum,
In aurem utramvis otiosè ut dormias.
Clit. Quid ago nunc? Clin. tũne? quod bọni est. Clit.
Syre, dic modò
Verum. Sy. age modo: hodie serò, ac nequidquam voles.
Clin. Datur modo: fruere dum licet: nam nescias,
Ejus sit potestas posthac, an nunquam tibi.
Clit. Syre inquam. S. Perge porrò: tamen istuc ago.
Clit. Verum hercle istuc est, Syre, Syre inquam, heus
heus. Syre,
Sy. Concaluit: quid vis? Clit. redi, redi. S. adsum, dic
quid est?
Jam hoc quoq; negabis tibi placere. Clit. immo Syre,
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi,
Tu es judex: ne quid accusandus sis, vide.
Sy. Ridiculum est, te istuc me admonere Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
Hic, si quid nobis forte advorsi evenerit,
Tibi erant parata verba, huic homini verbera.
Qua propter neutiquam hæc res neglectui est mihi,
Sed istunc exora, ut suam esse assimulet. Cl. scilicet
Facturum me esse, in eum jam tes rediit locum
Ut sit necesse, Clit. merito te amo Clinia.
Clin. Verum illa ne quid titubet. Sy. perdocta est probe.
Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris,
Persuadere illi, quæ solet quosq; spernere.
Sy. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est
Primum. nam misere quendam offendi ibi militem
Ejus noctem orantem: hæc arte tractabat virum,
Cupidum ut illius animum inopia incenderet,
Eademq; ut apud te esset ob hoc quam gratissima.
Sed heus tu vide sis, ne quid imprudens tuas.
Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax:
Ego te autem novi, quàm esse soleas impotens.
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus, abstine.

Clit. Lau-

Clit. laudabis.S. vide sis.Clit. tutemet mirabere.
Sy. Sed quam citò sunt consecutæ mulieres?
Clit. Ubi sunt? cur retines? S. jam nunc hæc nõ est tua,
Clit. Scio, apud patrem at nunc interim. S. nihilo magis.
Clit.Sine,Sy. non sinam inquam. Clit. quæso paulisper.
Sy. veto.
Clit. Saltem salutare.Sy. abeas, si sapis. Clit. eo quid
Istic? S. manebit. Clit. ò felicem hominem! S. ambula.

ACTUS. II. SCENA III.

Bachis, Antiphila, Clinia, Syrus.

B. ÆDepol te Antiphila mea laudo, & fortunatam judico.
Id cum studuisti,isti formæ mores ut consimiles forent:
Minimeque (Ita me Dii ament) miror si te sibi quisque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio,
Et cũ egomet nunc mecum in animo vitã tuam cõsidero;
Adeoq; vostrarum omnium,volgus quæ ab sese segregãt,
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse,haud mirabile est.
Nam vobis expedit esse bonas,nos, quibus cum res est, non sinunt:
Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt:
Hæc ubi immutata est, illi suum animum aliò cõferunt.
Nisi prospectũ est interea aliquid nobis,desertæ vivimus.
Vobis cum uno simul ubi ætatem agere decretũ est viro,
Cujus mos maximè est consimilis vostrum, hi se ad vos applicant:
Hoc beneficio utrique ab utrisq; vero devincimini;
Ut nunquã ulla amori vostro incidere possit calamitas.
An. Nescio alias, me scio quidem semper fecisse sedulo,
Ut ex illius commodo meum compararem commodum.
Clin. vah,
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam dum absẽte absum, omnes mihi labores fuere, quos cœpi leves,

Præterquam tui carendum quod erat. S. credo. Clin. Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modò ingenio frui.
Sy. Immo ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.
Ba. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos?
An. ah, retine me, obſecro.
B. Amabo, quid tibi eſt? A. diſperii. B. perii miſera; quid ſtupes
Antiphila? An. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? Cli. ſalve anime mi.
A. O mi exſpectate Clinia, ſalve. Clin. ut vales?
An. Salvom veniſſe gaudeo. Clin. tenéone te
Antiphila, animo maximè exoptata meo?
Sy. Ite intro, nam vos jam dudum exſpectat ſenex.

ACTUS III. SCENA I.

Chremes, Menedemus.

LUciſcit: hoc jam ceſſo pultare oſtium
Vicini? primum ex me ut ſciat, ubi filium
Rediiſſe, etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo.
Verum, cum videam miſerum hunc tam excruciarier
Ejus abitu, celem tam inſperatum gaudium?
Cum ille nihil pericli ex indicio fiet?
Haud faciam, nam, quod potero, adjutabo ſenem,
Ita et filium meum amico, atque æquali ſuo
Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis:
Nos quoque ſenes eſt æquum ſenibus obſequi.
Me. Aut ego profecto ingenio egregiè ad miſeriam
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod vulgo audio
Dici, Diem adimere ægritudinem hominibus.
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo, & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
Ch. Sed ipſum egreſſum foras video: ibo, alloquar.
Menedeme ſalve: ſtuntium apporto tibi,
Cujus maximè te fieri participem cupis.

Me, num

Me, Num quidnam de gnato meo audisti Chreme ?
Ch. Valet, atq; vivit. M. quæso, ubinam' est ? Ch. apud
me domi.
M. Meus gnatus ? C. sic est. M. venit ? C. certe. M. Clinia
Meus venit ? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum obsecro.
Ch. Non volt te scire se rediisse etiam : & tuum
Conspectum fugitat ob peccatum : tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
Me. Non tu ei dixisti, ut essem ? C. non. M. quamobrem Chreme.
C. Quia pessumè istuc in te, atque in illum, consulis :
Si te tam leni, & victo esse animo ostenderis.
M. Non possum : satis jam, satis pater duras fui. C. ah,
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incides.
Primum, olim potiùs, commeare filium
Quam paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc : ea coacta ingratiis
Post illa cœpit victum vulgo quærere.
Nunc, cùm sine magno intertrimento non potest
Haberi, quid vis dare cupis. nam, ut tu scias,
Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet.
Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste, atque auro satrapes si siet
Amator numquam sufferre ejus sumptus queat,
Nedum tu possis. M. estne ea intus ? Ch. sit rogas ?
Sensi : nam ei unam cœnam, atque ejus comitibus,
Dedi : quod si iterum mihi sit danda, actum siet :
Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
Quid vini absumpsit ? sic hoc, dicens, asperum
Pater est : hoc aliud lenius, sodes, vide.
Relevi dolia omnia, omnes serias :
Omnes solicitos habui : atque hæc una nox :
Quid te futurum censes, quem assidue exedent ?
Sic me Dii amabunt, ut tuarum miseritum est,

Mene-

Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
Sumat, consumat, perdat, decretum est pati:
Dum illum modò habeam mecum. Ch. si certum est tibi
Sic facere: illud permagni referre arbitror,
Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
M. Quid faciam? C. quidvis potiùs quam quod cogitas:
Per alium quemvis ut des: falli te sinas
Technis per servolum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, & id inter se agere clanculum.
Syrus cum illo vestro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes, & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est quàm illo minum:
Non nunc pecunia agitur, sed illud quo modo
Minimo periculo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Priùs proditurum te tuam vitam, & prius,
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: huic
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?
Tibi autem porrò ut non sit suave vivere:
Nam DETERIORES omnes sumus licentiâ,
Quodcumq; inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravum, an rectum quod petet, fiet.
Tu, rem perire, & ipsum non poteris pati.
Dare denegaris: ibit ad illud illicò,
Quo maximè apud te se valere sentiet;
Abiturum se abs te esse illico minabitur.
M. Videre verum atque, ita uti res est, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
M. Cedo dextram: porrò te oro idem ut facias, Chreme.
C. Paratus sum. M. Scin' quid nunc facere te volo?
C. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
Id ut mutarent facere: cupio illi dare,
Quod vult: cupio ipsum jam videre. C. operam dabo.
Syrus est prehendendus, atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere illi sentiant.

Paulum negoti mihi obstat. Simus & Crito
Vicini nostri hîc ambigunt de finibus:
Me cêpere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,
Operam daturum me, hodie non posse iis dare.
Continuò hic adero. M. ita quæso. dii vostram fidem;
Itàn' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena melius ut videant, & judicent,
Quàm sua? an eò fit, quia in re nostra aut gaudio,
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quantò plus sapit quàm egomet mihi?
Ch. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACTUS III. SCENA II.

Syrus, Chremes.

S. HAc illâc circumcursa: inveniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
Ch. Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
Est Cliniæ ille servus tardiusculus:
Idcirco huic nostro tradita est provincia.
S. Quis hic loquitur? perii numnam hæc audiit. C. Syre,
S. hem!
C. Quid tu istic? S. rectè equidem te demiror, Chreme,
Tam manè, qui heri tantum biberis. C. nihil nimis.
S. Nihil, narras? visa verò est, quod dici solet,
AQUILÆ senectus. C. eja. S. mulier commoda, &
Faceta hæc est meretrix. Ch. sane idem visa est mihi.
S. Et quidem hercle forma luculenta. C. sic satis.
S. Ita non ut olim, sed uti nunc, sanè bona:
Minimeque miror, Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atq; aridũ,
Vicinum hunc nostin'? at, quasi is non divitiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
Scin' esse factum, ut dico, Ch. quid? ego nesciam?
Hominem pistrino dignum. S. quem? C. istum servolũ
Dico adolescentis. S. Syre, tibi timui male.
C. Qui passus est id fieri. S. quid faceret? Ch. rogas?
Aliquid re periret, fingeret fallacias;

Unde

Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc dificilem invitum servaret senem.
S. Garris. Ch. hæc facta abillo oportebant Syre.
S. Eho quæso laudas, qui heros fallunt? C. in loco
Ego vero laudo. S. recte sane. Ch. quippe quia
Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
Jam huic manifestet unicus gnatus domi.
S. Jocone, an serio illæc dicat, nescio;
Nisi mihi quidem addit animum quo lubeat magis.
C. At nunc quid exspectat, Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cùm tolerare hujus sumptus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam finget. S. stolidus est.
C. At te adjutare oportet adolescentuli
Causa. S. equidem facile facere possum, si jubes:
Etenim, quo pacto id fieri soleat calleo.
Ch. Tanto hercle melior. S. non est mentiri meum.
Ch. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si qui à hujus simile forte aliquando evenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non usus veniet, spero. Sy. spero hercle ego quoque:
Neque cò nunc dico, quo quidquam illum senserim:
Sed si quid, ne quid: quæ sit ejus ætas, vides,
Et næ ego te (si usus veniat) magnifice Chreme,
Tractare possim. Ch. de istoc, cum usus venerit;
Videbimus quid opus sit: nunc istuc age.
S. Nunquam commodius unquam herum audivi loqui,
Nec cum malefacerem crederem mihi impunius
Licere, quisnam à nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid istuc, quæso? qui istic mos est Clitipho? itane fieri
Oportet? Clit. quid ego feci? Ch. vidin' ego te modo manum in sinum huic
Meretrici inserere? Sy. acta hæc res est, perii. Clit. mene. Ch. hisce oculis, ne nega,

Facis adeò indigne injuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere:
Atque ejus amicam ſubagitare. vel heri in vino quam immodeſtus
Fuiſti! Sy. factum. Ch. quam moleſtus? ut equidem,
Ita me Dii ament, metui quid futurum denique eſſet. novi ego
Animos amantium: graviter advortunt, quæ nõ cenſeas.
Clit. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.
Ch. Eſto, at certe concedas aliquo ab eorum ore aliquantiſper.
Libido multa fert: ea prohibet facere tua præſentia.
Ego de me facio conjecturam, nemo eſt meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho audeam.
Apud aliũ prohibet dignitas: apud aliũ ipſius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos videar, quod illũ facere credito.
ned noſtrum eſt intelligere, utcunque, atque ubicunq; opus ſit, obſequi.
Syr. Quid iſtic narrat? Clit. Perii. Syr. Clitipho hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis fructus officium. Cli. Tace
Sodes. Syr. Rectè ſanè, Clit. Syre pudet me. Syr. Credo neque injuria.
Quin mihi moleſtum eſt. Cl. Pergin'? hercle? Syr. verũ: dico quod videtur.
Cli. Nonne accedam ad illos? Ch. Eho quæſo, una accedundi via eſt?
Syr. Actum eſt: hic ſe priũs indicarit, quàm ego argentum effero Chremie.
Vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? Chr. Quid faciam? Syr. Jube hunc,

Abire

Abire hinc aliquò. Cl. Quò ego hinc abeam? Syr. Quò? quò lubet, da illis locum:
Abi deambulatum. Cli. Deambulatum, quò? Syr. Vah, quasi desit locus:
Abi sanè istac, istorsum, quò vis. Ch. Rectè dicit, cedeo.
Clit. Dii te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. Sy. At tu pol tibi
Istas posthac comprimito manus,
Censen' vero? quid illum portò, credis facturũ Chreme.
Nisi eum, (quantum Dii dant tibi opis) servas, castigas, mones?
Ch. Ego istuc curabo. S. atque nunc, here, hic tibi asservandus est.
Ch. Fiet. S. si sapias: nam mihi jam minus minusque obtemperat.
C. Quid tuę ecquid de illo, quod dudum te cum egi, egisti Syre? aut
Reperisti tibi quod placeat, an nondum etiã? S. de fallacia
Dicis? est. inveni quandam nuper. Ch. frugi es: cedo, quid id est?
S. Dicam: verùm, ut aliud ex alio incidit. C quidnã Syre.
S. Pessuma hæc est meretrix. Ch. ità videtur. S. immò, si scias.
Hoc vide quod inceptet facinus, Fuit quædam anus, Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuũ.
Ch. Quid tum? Sy. Ea mortua est: reliquit filiam adolescentulam:
Ea relicta huic arraboni est pro illo argẽto. Ch. Intelligo.
Sy, Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam.
Ch Quid tum. Sy. Clinia orat, sibi uti nunc det illam? illi tamen
Pòst daturum mille nummùm poscit. Ch. Et poscit quidem? Sy. Hui.
Dubiumne id est? Ch. Ego sic putavi. quid nunc facere cogitas?

Sy. Egóne ? ad Menedemum ibo : dicam, hanc esse captam ex Caria,
Ditem, & nobilem ; si redimat, magnum inesse in ea lucrum.
Ch. Erras. Sy. Quid ita ? Ch. Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:
Non emo, quid ais ? Sy. Optata loquere. Ch. Atque non est opus.
Sy. Non opus est ? Ch. non hercle verò. Sy. quid istuc ? miror, Ch jam scies.
Mane, mane, quid est, quod tam à nobis graviter crepuere fores?

ACTUS IIII. SCENA I.

Sostrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

So. NIsi me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor,
Is, qui cum exposita est gnata. Ch. quid volt sibi, Syre, hæc oratio ?
So. Quid est ? isne tibi videtur ? Nut. dixi equidem, ubi ostendisti, illico
Eum esse. So. at ut satis modo contemplata sis, mea nutrix. Nu. satis.
So. Abi nunc jam intrò ; atque illa si jam laverit, mihi nuncia.
Hic ego virum interea opperibor. Sy. te volt: videas quid velit.
Nescio quid tristis est, non temere est, metuo, quid sit. Ch. quid fiet ?
Næ ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir. Ch. ehem mea uxor. So. te ipsum quæro. Ch. loquere, quid velis.
So. Primum hoc te oro, nequid credas me advorsum edictum tuum
Facere ausim. C. vin' tibi me istuc (eth incredibile est) credere ?
Credo. Sy. nescio, quid peccati portet hæc purgatio.

So. Memi-

So. Meminiſtin' me eſſe gravidam, & mihi te maxumopere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? Ch. ſcio quid feceris:
Suſtuliſti, Sy. ſi ſic factum eſt domina: ergo herus damno auctus eſt.
So. Minimè: ſed erat hic anus Corinthia haud impura: ei dedi
Exponendam. Ch. O Jupiter: tantam eſſe in animo inſcitiam!
So. Perii, quod ego feci? Ch. At rogitas? So. Si peccavi mi Chreme,
Inſciens feci. Ch. Id quidem ego, etſi tu neges, certo ſcio:
Te inſcientem, atq; imprudentem dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam jam primum, ſi meum
Imperium exſequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſercordia, animus maternus: ſino.
Quã bene vero abs te proſpectũ eſt: quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſime,
Per te vel uti quæſtum faceret, vel uti væniret palam.
Credo, id cogitaſti: quid vis? ſatin' ſt, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque æquom ſciunt,
Melius, pejus, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?
So. Mi Chreme, peccavi fateor: vincor: nunc hoc te obſecro.
Quanto tuus eſt animus natu grandior, ignoſcentior,
Ut meæ ſtultitiæ in juſtitia tua ſit aliquid præſidi
Ch. Scilicet equidẽ iſtuc factum ignoſcam: verũ Soſtrata
Malè docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidquid eſt.
Qua hoc occeptum eſt cauſa, loquere. So. Ut ſtultæ & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ; cum exponendam do illi, de digito annulum,
Detraho, & cum dico ut unà cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
Chr. Iſtuc recte: conſervaſti te atque illam. Soſt. Hic is eſt annulus.
Chr. Unde habes? Soſt. quem Bacchis ſecum adduxit a-

dolescentulam. Syr. Hem.
Chr. Quid ea narrat? Sostr. ea lavatum dum it, servandũ mihi dedit.
Animum non advorti primo: sed postquam aspexi,
Cognovi; ad te exsilui. Ch. quid nunc suspicare, aut invenis
De illa? Sostr. Nescio; nisi ut ex ipsa quæras, unde hunc habuerit;
Si potis est reperiri. Syr. Interii: plus spei video, quã volo:
Nostra est, ita si est, Chr. Vivitne illa, cui tu dederas? Sostr. Nescio.
Chr. Quid renũciavit olim sfeciſſe? Sostr. id quod jusserã.
Chr. Nomen mulieris cedo quod sit, ũt quæratur. Sostr. Philtere.
Syr. Ipsa est, mirum ni illa salva est, & ego perii. Chr. Sostrata.
Sequere me intro hac. Sostr. ut præter spem evenit! quam timui malè,
Ne nũc animo ita esses duro, ut olim in tollẽda, Chreme!
Chr. Non licet hominem esse sæpè ita uti volt, si res non sinit.
Nunc ita tẽpus est mihi, ut cupiã filiã: olim nihil minus.

ACTUS IV. SCENA II.

Syrus.

NIsi me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium:
Ita herclem angustum oppido nunc meæ cogũtur copiæ:
Nisi aliquid video, ne esse amicã hãc gnati rescisçat senex.
Nam quod sperẽ de argẽto, aut posse postulem me fallere;
Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abscedere.
Crucior, bolũ tantum mihi ereptũ tam subitò e faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro incunda'st mihi.
Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possiet.
Quid? si hoc sic incipiam nunc? nihil est. quid, si sic? tantundem egero.

At ſic opinor: non poteſt: immò optume: eugè optu-
nam habeo.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum
argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA III.

Clinia, Syrus.

Clin. NUlla mihi res poſthac poteſt jam interveniſſe
tanta?
Quæ mihi ægritudinẽ afferat: tãta hæc lætitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior ſim, quam volt.
Syr. Nihil me fefellit: cognita eſt, quantum audio hujus
verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
Clin. O mi Syre, audiſtin' obſecro? Syr, quid ni? qui
uſque una affuerim.
Clin. Qui æque audiſti commodius quicquam eveniſſ.?
Syr. Nulli.
Clin. Atque ita me Dii ament, ut ego nunc non tam
meapte cauſa
Lætor, quam illius: quam ego ſcio eſſe honore quovis
dignam.
Syr. Ita credo: ſed nunc Clinia, age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoq; res eſt vi ſcenda in tuto ut collocetur.
Ne quid de amica nunc ſenex. Clin. O Jupiter! S. quieſce.
Clin. Antiphila mea nubet mihi. Syr. Siccine me inter-
loquere?
C. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. Syr. Fero her-
cle vero.
Clin. Deorum vitam adepti ſumus. Sy. Fruſtra operam
opinor ſumo.
Clin. Loquere, audio. Sy. At jam hoc non ages, C. agam.
Sy. videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:
Nam ſi nunc à nobis abis, & Bachidem hic relinquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.

Clin. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum.
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? Syr. Quidni?
Clin. Quid dicam? quam causam afferam? Syr. Quin nolo mentiare.
Aperte, ita ut res sese habet, narrato; Clin. Quid agis? Syr. Jubeo.
Illam te amare, & velle uxorem: hanc esse Clitiphonis.
Clin. Bonam atque justam rem oppido imperas & factu facilem.
Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem vostrum. Sy. Immo ut recta via rem narret ordine omnem. Clin. hem.
Satin'sanus es, aut sobrius? tu quidē illum plane prodis?
Nam quî ille poterit esse in tuto, dic mihi?
Syr. Huic equidem consilio palmam do: hîc me magnifice effero,
Qui vim tantam in me, & potestatem habeā tātæ astutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut, cum narret senex,
Voster nostro, istam esse amicam gnati, non credat tamē.
Clin. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulas.
S. Quid malū malū! me ætatē censes velle id assimularier?
Unus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.
Clin. Tantum sat habes? quid tum quæso, si hoc pater resciverit?
Syr. Quid si redeo ad illos, qui ajunt, Quid si nunc cœlum ruat?
Clin. Metuo quid agam. Syr. Metuis? quasi non ea potestas sit tua,
Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.
Clin. Age, age, traducatur Bacchis. Syr. Optume ipsa exit foras.

ACTUS

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

Bacc. SAtis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt:
Decem minas quas mihi dare pollicitus est, quod si is nunc me:
Deceperit; sæpè obsecrans me, ut veniam, frustra veniet!
Aut, cum venturam dixero, & constituero: cum is certè
Renunciârit; Clitipho cum spe pendebit animi:
Decipiam, ac non veniâ: Syrus mihi tergo pœnas pendet.
Clin. Satis scitè promittit tibi. Syr. Atqui tu hanc jocari credis?
Faciet, nisi caveo. Bacc. Dormiunt: ego pol istos commovebo.
Mea Phrygia audisti? homo iste modo quam villam demonstravit
Charini? Ph. Audivi. Bacch. Proxumam esse huic fundo ad dextram? Phr. Memini.
Bacc. Curriculo percurre: apud eũ miles Dionysia agitat.
Syr. Quid hæc inceptat? Bacc. Dic me hic oppido esse invitam, atque asservari:
Verũ aliquo pacto verba me his daturã esse, & venturam.
Syr. Perii hercle: Bacchis, mane, mane: quo mittis istam quæso:
Jube, maneat. Bacch. Abi. Syr. quin paratum est argentum. Bacch. quin ego maneo.
Syr. Atqui jam dabitur. Bacch. Ut lubet, num ego insto? Syr. At scin' quid sodes?
Bacch. Quid? Syr. Transeundum nunc tibi est ad Menedemum, & tua pompa
Eo traducenda est. Bacch. quam rem agis, scelus? Syr. Egòne? argentum cudo,
Quod tibi dem. Bacch. Dignam me putas, quam illudas? Syr. Non est temerè.
Bacch. Etiámne tecum hic res mihi est? Syr. Minime: tuum tibi reddo.
Bacch. Fiatur. Syr. Sequere hac. heus Dromo. Dr. quis me volt? Syr, Syrus. Dr. quid est rei?

Syr. Ancillas

Syr. Ancillas, omnes Bacchidis, traduce huc ad vos propé
é Dr. Quamobrem? Syr. Ne quæras, & ferant, quæ se-
cum attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex esse harum abitu levatum.
Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni
apportet.
Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapies. Dr. Mutum dices.

ACTUS IV. SCENA V.

Chremes, Syrus.

Ch. ITa me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
Illancine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rursum, ut abeat ab se filius:
Syrum optume, eccum. Syr. Cesso hunc adoriri? Ch, Syre.
Syr. Ptem.
Chr. Quid est? Syr. Te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
Chr Videre egisse jam nescio quid cum sene.
Sy. De illo, quod dudum? dictum, ac factum reddidi.
Ch. Bonan fide? S. Bona hercle. C. Non possum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
Syr. At si scias, quam scite in mentem venerit.
Chr. Vah gloriare evenisse ex sententia?
Syr. Non hercle vero, verum dico. Chr. Dic quid est?
Syr. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem.
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxisse ne tu id persentisceres.
Chr. Probe. Syr. Dic sodes, Chr. Nimium inquam. Syr.
Immo hic satis.
Sed porro ausculta quod super est fallaciæ.
Sese ipse dicet, tuam vidisse filiam:
Sibi complacitam ejus formam, postquam adspexerit:

Hanc

Hanc se cupere uxorem. Ch. Modo quæ inventa est? Sy. Eam.
Et quidem jubebit posci. Ch. quamobrem istuc, Syre?
Nam prorsus nihil intelligo. Sy. Hui, tardus es.
Ch. Fortasse. Sy. Argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque vestem; qui, tenésne? Ch. Comparet?
Sy. Idipsum. Ch. At illi ego nec do, nec despondeo.
Sy. Non? quamobrem? Ch. quamobrem me rogas? homini? Sy. Ut lubet.
Non ego dicebam in perpetuum illam illi ut dares,
Verùm ut simulares. Ch. Non mea est simulatio.
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.
Egon' cui daturus non sim, ut ei despondeam?
Sy. Credébam. Ch. Minime. Sy. Scite poterat fieri?
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,
Eo cœpi Ch. Credo. S. Cæterum equidem istuc; Chreme,
Æqui bonique facio. Chr: Atqui cum maxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.
Sy. Fiat: quæratur aliud, sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi. neque tu scilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum est?
Num jussi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? verum illud Chreme,
Dicunt: jus summum sæpè summa malitia est.
Ch. Haud faciam. Sy. Immo aliis si licet, tibi non licet;
Omnes in lauta te & bene aucta parte putant.
C. Quin egomet jam ad eam deferam. Sy. Immo filium
Jube potius. Ch. Quamobrem? quia enim in hunc suspicio est.
Translata amoris. Ch. Quid tum? Sy. Quia videbitur
Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:
Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeo adest: abi, affer argentum. Ch. Effero.

ACTUS.

ACTUS IV. SCENA VI.

Clitipho, Syrus.

Clit. NUlla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio
Quam non laboriosa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuò
Miser aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bachidem.
Ut te quidem omnes Dii, Deæque, quantum est, Syre,
Cum tuo isto invento, cumque incœpto, perduint?
Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
Ubi me excarnufices. Syr. I tu hinc quo dignus es;
Quàm penè tua me perdidit protervitas.
Cli. Vdlè hercle factũ: ita meritus, Sy. Meritus? quomodo?
Næ me istuc ex te priùs audisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
Clit. Quid igitur dicam tibi vis? abiisti: mihi
Amicam aduxti, quam non liceat tangere.
Syr. Jam non sum iratus, sed scin' ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? Clit. Apud nos. Syr. Non. Cli. Ubi igitur?
Syr. ad Cliniam.
Clit. Perii. Syr. Bono animo es: jam argentum ad eam
deferes,
Quod ei es pollicitus. Clit. Garris, unde id? S. a tuo patre.
Clit. Ludis forsasse me Syr. Ipsa te experibere.
Clit. Næ ego fortunatus homo sum, dicamo te Syre.
Sy. Sed pater egreditur, cave quidquam admiratus sis,
Qua causa id fiat: obscurato in loco,
Quod imperabit, facito: loquitur pauca.

ACTUS IV. SCENA VII.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Chr. UBi Clitipho nunc est? Sy. Eccum me, inquet.
Clit. Eccum hic tibi.
Ch. Quid rei est, dixti huic? Sy. dixi pleraque omnia.
Chr. Cape hoc argentum, ac defer. Syr. Hei, quid ita? lapis?
Cuin accipis? Cl. Cedo sane. S. sequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere.

Nam

Nam nihil est illic, quod moremur diutius.
Chr. Minas quidem jam decem habet à me filia
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa injusta, ac prava fiunt moribus?
Mihi nunc relictis rebus, inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VIII.

Menedemus, Chremes.

Men. MUlto omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse gnate, cum te intelligo
Resipisse. Chr. Ut errat. Men. Te ipsũ quæreba, Chreme?
Serva quod in te est, filium & me, & familiam.
Ch. Cedo, quid vis faciam? M. Inveniſti hodie filiam.
Ch. Quid tum? Men. hanc sibi uxorem dari volt Clinia.
Chr. Quæso quid homínis es? Men. quid. Chr. Jamne oblitus es.
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Ut ea via abs te argentum auferretur? Men. Scio.
C. Ea res nunc agitur ipsa. M. quid narras, Chreme?
C. Immo hæc quidem, quæ est apud te, Cliniphonis est,
Amica. Me. Ita aiunt. Ch. Et tu credis? Me. Omnia.
C. Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum despondetur,
Des qui aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
M. Id est profecto: id amicæ dabitur. Chr. scilicet
Datum. Me. ah, frustra igitur sum gavisus miser,
Quid vis jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat me sensisse, atque ægrè ferat?
C. Ægrè? nimium illi Menedeme indulges. M. Sine
Inceptum est, perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.
Chr. Dic convenisse, egisse te de nuptiis.
M. Fiam, quid deinde? Ch. Me facturum esse omnia,
Generum placere: postremo etiam, si voles,

Despon-

Desponsam, quoque esse dicito. M. hem istuc volueram.
Chr. Tanto ocyus te ut poscat, & tu id, quod cupis,
Quàm ocyssime ut des. M. cupio C. næ tu propediem,
Ut istam rem video, istius obstaturabare.
Sed hæc utut sunt, cautim, & paullatim dabis,
Si sapies, M. faciam. C. abi intrò: vide, quid postulet.
Ego domi ero, si quid me voles. Men. sanè volo:
Nam te sciente faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

Menedemus, Chremes.

Men. EGo me non tam astutum, neque ita perspicacem esse id scio.
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonstrator, Chremes,
Hoc mihi præstat, in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultũ, caudex, stipes, asinus, plumbeus:
In illum nil potest: nam exsuperat ejus stultitia omnia hæc.
Ch. Ohe, jam desine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam esse inventam gnatam, nisi illos tuo ex ingenio judicas,
Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.
Sed quid jamdudũ interim illic gnatus cessat cum Syro?
Men. Quos ais homines Chreme cessare? Ch. Ehem, Menedeme advenis?
Dic mihi. Cliniæ, quæ dixi, nunciastin'? M. Omnia.
Ch. Quid ait? Men. Gaudere adeò occepit, quasi qui cupiunt nuptias.
Ch. Ha, ha, hæ. Men. quid risisti? Ch. Servi venere in mentem Syri
Callidítates. Men. Itane? Ch. Voltus quoque hominum fingit scelus.
Men. Gnatus quod se assimulat lætum, id dicis? Ch. id. Men. Idem istuc mihi
Venit in mentem. Ch. Veterator. Men. Magis, si magis noris, putes

Ita

Ita rem esse. Ch. Ain' tu ? Men. quin tu ausculta. Ch. Mane : prius hoc scire expeto,
Quid perdideris : nam ubi desponsam nunciasti filio,
Continuo injecisse verba tibi Dromonem, scilicet
Sponsæ vestem, aurum atque ancillas opus esse, argentum ut dares.
Men. Non. Ch. quid non ? Men. Non inquam Ch. Neque ipse gnatus ? Men. Nil prorsum Chreme.
Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiæ
Ch. Mira narras, quid Syrus meus ? ne is quidem quidquam ? Men. Nihil.
Ch. Quamobrem ? Men. Nescio equidem : sed te miror qui alia tam plane scias.
Sed tum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Ut ne paululum quidèm suboleat amicam esse hanc Cliniæ.
Ch. Quid ais ? Me. Mitto jam osculari, atque amplexari : id nil puto.
Ch. Quid est, quod amplius simuletur ? Me. Vah! Ch. Quid est ? Me. Audi modo.
Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro :
Huc est introrsùm latus lectus, vestimentis stratus est.
Chr. Quid, postquam hoc est factum ? Me. Dictum factum, huc abiit Clitipho.
Ch. Solus ? Me. Solus. Ch. Timeo. Me. Bacchis consecuta est illico.
Ch. Sola ? Me. Sola. Ch. Perii. Me. Ubi abiere introrsùm, operuere ostium. Ch. Hem !
Clinia hæc fieri videbat? M. Quid mi? una mecum simul
Ch. Filii est amica Bacchis Menedeme : occidi.
Me. Quamobrem? Ch. Decem dierum vix mihi est familia.
Me. Quid ? istuc times, quòd operam amico ille dat suo?
Ch. Immo quod amicæ. Men. Si dat. Ch. An dubium id tibi est ?
Quemquam ne animo tam comi esse, aut leni putas,
Qui se vidente amicam patiatur suam ? Men, ha ha, hæ.
Quid ni ? quo verba facilius dentur mihi.
Ch. Derides ? meritò mihi nunc ego succenseo.

Quot

Quot res dedere, ubi possem persentiscere,
Ni essem lapis? quæ vidi? væ misero mihi!
At næ illud haud inultum, si vivo, ferent:
Nam jam. Me. Non tu te cohibes? non respicis?
Non tibi ego exempli satis sum? Ch. Præ iracundia
Menedeme non sum apud me. Me. Tène istuc loqui?
Nonne flagitium est, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse te auxiliarier?
Ch. Quid faciam? Me. Id, quod me feciſſe aiebas parum:
Fac, te esse patrem sentiat; fac, ut audeat
Tibi credere omnia: abs te petere, & poscere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.
Ch. Immo abeat potius multo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem.
Nam si illi pergo suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illæc verè ad rastros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caves,
Difficilem ostendes te esse, & ignoſces tamen
Post, & id ingratum. Ch. Ah, nescis quam doleam.
M. Ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,
Quod malis. Ch. Immo & gener & affines placent.
Men. Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid obticuisti? Ch. Dotis? Men. Ita dico. Ch. Ah,
Men. Chreme,
Ne quid vereare, si est minus: nil dos nos movet.
Ch. Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis:
Sed ita dicto opus fit, si me vis salvom esse, & rem, & filiũ,
Me mea omnia bona doti dixisse illi. Me. quam rem agis?
Ch. Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,
Quamobrem id faciam. Me. quin ego vero, quamobrem
id facias, nescio.
Ch. Egone? ut ejus animum, cui nunc luxuria & lascivia
Diffluit, retundam, redigam, ut, quò se vortat nesciat.
Men. Quid agis? Ch. Mitte: ac sine me in hac re gerere
mihi morem. Me. Sino.
Itàne vis? Ch. Ita. Me. Fiat. Ch. At jam, ut uxorem
accersat, parett

Hic

Hic ita, ut liberos est equom, dictis confutabitur.
Sed Syrum? Me. quid eum? Ch. Egone? si vivo, adeò exornatum dabo,
Adeo depexum, ut dum vivat, meminerit semper mei:
Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat,
Non (ita me Dii amẽt) auderet hæc facere viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS VI. SCENA II.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus,

Clit. ITane tandem quæso, Menedeme, ut pater
Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus: quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo faciunt. Me. Scio, tibi esse hoc gravius multò ac durius,
Cui sit: verũ ego haud minus ægrè patior id, qui nescio,
Nec rationem capio, nisi quòd tibi bene ex animo volo.
Clit. Hic patrem astare aiebas? Me. Eccum. Ch. quid me incusas Clitipho?
Quicquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ,
Ubi te vidi esse animo omisso, & suavia in præsentia
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hæc posses perdere.
Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos, tibi qui erant, eis cõmisi, & credidi.
Tibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho,
Victus, vestitus, quo intectum te receptes. Clit. Hei mihi.
Ch. Satius est, quàm teipso hærede hæc possidere Bacchidem.
Sy. Disperii: scelestus quantas turbas concivi insciens?
Cl. Emori cupio. Ch. prius quæso disce, quid sit vivere,
Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

Syr. Here

Syr. Here licetne? Ch. Loquere. Syr. At tutò Ch. Loquere. Syr. quæ ista est pravitas
Quæve est amentia, quod peccavi ego, id obesse huic? Ch. Licet.
Ne te admisce: nemo accusat Syre te: nec tu aram,
Neque precatorem pararis. Syr. quid agis? C. nil succenseo
Nec tibi, nec huic, nec vos est æquom, quod facio mihi.
Syr. Abiit, vah, rogasse vellem. Clit. quid? Syr. Unde mihi peterem cibum.
Ita nos abalienavit. tibi jam esse ad sororem intelligo
Clit. adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit Syre.
Syr. modo liceat vivere, spes est. Clit, quæ? Syr. Nos esurituros satis.
C Irrides in re tanta, neq; me quidquã consilio adjuvas?
Syr. Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere possum. Clit. quid? Syr. Non aberit longius.
Clit. Quid id ergo? Syr. Sic est, non esse horum te arbitror. Clit. quid istuc Syre?
Satin' sanus es? Sy. Ego dicam, quod mihi in mentem. tu dijudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua te expellerent.
Clit. Est verisimile. Syr. An tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas.
Clit. Non arbitror. Syr. Nunc aliud specta. Matres omnes filiis
In peccato adjutrices; auxilio in paterna injuria.
Solent esse, id non fit. Clit. Verum dicis. quid ergo nunc faciam Syre?
Syr. Suspicionem quære ex illis istam: rem profer palam:
Si non est verũ, ad misericordiã ambos adduces citò: aut
Scibis cujus sis. Clit. Recte suades; faciam. Syr. sat rectè hoc mihi in

Mentem venit: namque adolescens, quàm minima in spe
situs erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet suas.
Etiam haud scio, an ne uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ:
Quid autem hoc? senex exit foras, ego fugio: adhuc quod
factum est.
Miror non jussisse illicò me arripi, ad Menedemum hinc
pergam, eum
Precatorem mihi paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

Sostrata, Chremes,

PRofectò, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficiès
mali:
Idque adeo miror, quî tam ineptũ quidquã potuerit tibi
Venire in mentem mi vir. Chr. Oh, pergin' mulier esse?
ullamne ego.
Rem umquam volui, quin tu in ea mihi advorsatrix fue-
ris Sostrata? at
Si rogitem jam, quid est quod peccem, aut quam ob rem id
faciam, nescias.
In qua re nunc tam confidenter restas stulta? Sost. Ego
nescio.
Chr. Immo scis potius, quam quidem redeat ad integrum
eadem oratio.
So. Oh; iniquos es, qui me tacere de re tanta postules:
Chr. Non postulo: jam loquere. nihilo minus ego hoc
faciam tamen.
Sost. Facies? Chr. Verum. Sost. Non vides quantum
mali ex ea re excites?
Subditum se suspicatur. C. subditum! ain'tu? S. certè
sic erit.
Mi vir. C. confitere, S. ah! obsecro te, istuc nostris inimi-
cis siet:
Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?
Chr. Quid metuis? ne non, cum velis, convincas esse
illum tuum?
Sost. Quod filia est inventa? Chr. Non, sed, quod ma-
gis credendum siet.

Quod

Quod est consimilis moribus,
Facilè convinces ex te natum: nam tui similis est probè:
Nam illi nihil vicii est relictum, quin id itidem sit tibi:
Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur, quam severus! rem cum videas, cēseas.

ACTUS V. SCENA IV.

Clitipho, Sostrata, Chremes.

Clit. SI umquam ullum fuit tempus mater, cum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te misereſcat mei:
Quod peto, & volo, parentes meos ut commonstres mihi.
Sost. Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuū.
Alienum esse te. Clit. Sum. Sostr. Miserum me, hoccine quæsiti obsecro?
Ita mihi atq; huic sis superstes, ut ex me, atq; hoc natus es:
Et cave posthac, si me amas, umquam istuc verbum ex te audiam. Chr. At.
Ego, si me netuis, mores cave in te esse istos sentiam.
Clit. Quos? Chr. si scire vis, ego dicam: ferro, iners, fraus, helluo.
Ganeo, Damnosus, credo, & nostrum te esse credito.
Clit. Non sunt hæc jam dicta parentis. Chr. non si ex capite sis meo
Natus, itē (ut ajunt) Minervā esse ex Jove, ea causa magis
Patiar Clitipho flagitiis tuis me infamem fieri.
Sos. Di istæc prohibeant. Chr. nescio Deos: ego, quod potero, enitar sedulò,
Quæris id quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
Quo modo obsequare, & serves quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hæc præsente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit, Clit. heu, quàm ego nunc totus displiceo mihi!
Quàm pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, scio.

ACTUS

Menedemus Chremes, Clitipho, Sostrata.

Me. ENimverò Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisq; inhumane, exeo ergo, ut pacẽ concilie, optume
Ipsos video Ch. chem Menedeme, cur non accersi jubes
Filiam, & quod dotis dixi firmas? So. mi vir, te obsecro
Ne facias. Clit. pater obsecro ut mi ignoscas. Men. da veniam Chreme.
Sine te exorem. Ch. egon' mea bona ut dem Bacchidi
dono sciens?
Non faciam. Me. at id nos non sinemus. Clit. si me vivom vis pater,
Ignosce. So, age, Chreme mi. Me. age quæso, ne tam obfirma te Chreme.
Ch. Quid istuc? video non licere, ut cæperã, hoc pertẽdere
M. Facis ut te decet. C. ea lege hoc adeo faciam, si facit,
Quod ego hũc æquũ censeo. Cl. pater, omnia faciã: impera.
Ch. Uxorem ut ducas. Clit. pater. Ch. nihil audio. Me. ad me recipio.
Faciet. Ch. nil etiam audio ipsum. Cl. perii. So. an dubitas Clitipho.
Ch. Immo utrum vult. M. faciet omnia. So. hæc, dum incipias. gravia sunt,
Dumque ignores: ubi cognôris, facilia. Clit. faciam pater.
Sos. Gnate mi, ego pol dabo puellam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ nostri Clit. rufam ne illam virginem,
Cæsiam, sparso ore, adunco naso? non possum pater.
Ch. Eia, ut elegans est, credas animũ ibi esse? S. aliam dabo.
Clit. Quid istuc? quandoquidem ducenda est, egomet habeo propemodum,
Quam volo. Sos. nunc laudo te gnate. Clit. Archonidis hujus filiam:
So. Perplacet. Clit. pater: hoc nunc restat. Ch. quid? Clit. Syro ignoscas volo,
Quæ mea causa fecit. Ch. fiat. Vos valete, & plaudite.

ADEL-

ADELPHI TERENTII FABULÆ INTERLOCUTORES.

Mitio, *Senex.*	Sostrata, *Matrona.*
Demea *senex.*	Canthara, *Nutrix.*
Sannio, *Leno.*	Geta, *servus.*
Æschinus, *Adolescens.*	Hegio, *senex.*
Syrus, *servus.*	Dromo, *servus.*
Ctesipho, *Adolescens.*	Pamphila, *Puerpera.*

Sequentium tantum hic mentio fit.

Babylo, vel forte Babyla.
Storax, vel Styrax.

C. SULPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Duos dum haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æschinum,
Sed Ctesiphonem retinet, hunc Citharistriæ
Lepore captum, sub duro ac tristi patre
Frater celabat Æschinus: jamam rei,
Amorem in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit: vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam:
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre: mox tamen,
Ut veritas patefacta est: ducit Æschinus
Vitiatam: potitur Ctesipho Citharistriam.
Exorato suo patre duro Demea.

ADEL-

ADELPHOS TERENTII.

Acta ludis Funebribus. L. Æmilii Pauli. Q. Fabio maximo, P. Cornelio Africano, Æd. Cur Egere. L. Attilius Prænestinus, Minucius, Protimus. Modos fecit Flaccus Claudi tibiis Sarranis, Facta è Græca Menandru. L. Anicio. M. Cornelio Coss.

PROLOGUS.

POstquam poëta sensit scripturam suam
Ab iniquis obseruari, & adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus.
Indicio de se ipse erit, vos eritis judices,
Laudine an vitio duci id factum oportet:
SYNAPOTHNESCONTES Diphili cõœdia est
Eam COMMORIENTES Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit,
Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
Furtumne factum exstumetis. an locum
Reprehensum, qui præteritus negligentiâ est.
Nam quod isti dicunt malevoli; homines nobiles
Eum adjutare, assidueq; unà scribere,
Quod illi maledictum vehemens existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent;
Quorum operâ in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.
Dehinc ne exspectetis argumentum fabulæ,
Senes qui primi venient hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
Vestra poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTUS I. SCENA I.

Iambici Senarij.

Mitio.

STorax, non rediit hac nocte à cœna Æschinus?
Neque servulorum quisquam, qui advorsum ierant?
Profectò hoc verè dicunt, si absis uspiam,
Aut ubi si cesses evenire ea satius'est,
Quæ in te uxor dicit, & quæ animo cogitat,
Irata, quam illa, quæ parentes propitii.
Uxor, si cesses; aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male.
Ego, quia non rediit filius quæ cogito!
Quibus nunc solicitor rebus, ne aut ille alserit,
Aut uspiam ecciderit, aut perfregerit
Aliquid? Vah! Quenquamne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit charius, quam ipse est, sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre; is adeò
Dissimili studio est, jam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atq; otium
Secutus sum: & quod fortunatum illi putant,
Uxorem nunquam habui: ille contra hæc omnia,
Ruri agere vitam, semper parcè, duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo: indè ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo,
In eo me oblecto: solum id est charum mihi.
Ille ut item contrà me habeat, facio sedulò:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea nè me celet, consuefeci filium:
Nam qui meminiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit; tantò magis audebit cæteros.
PUDORE & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo quam metu.

Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe clamitans, quid agis, Mitio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptum suggeris?
Vestitu nimium indulges: nimium ineptus es:
Nimium ipse durus est, præter æquumque, & bonum.
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse, aut stabilius,
Vi quod fit quam illud quod amicitiâ adjungitur.
Mea est sic ratio, & sic animum induco meum.
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit,
Studet par referre: præsens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium,
Sua sponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest: hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed estne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est.
Nescio quid tristem video, credo jam, ut solet,
Jurgabit. salvom te advenire Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

Demea, Micio.

Dem. HEm opportune: teipsum quærito.
Mic. Quid tristis es? Dem. Rogitas me, ubi nobis Æschinus
Sit? quid tristis ego sim? Mic. Dixin' hoc fore?
Quid fecit? Dem. quid ille fecerit? quem neque pudet,
Quidquam? neq; metuit quemquam, neq; legem putat.
Tenere se ullam, nam illa quæ ante hac facta sunt,
Omitto; modo quid designavit? Mic. quidnam id est?
Dem. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam
Multavit usque ad mortem: eripuit mulierem
quam amabat. clamant omnes indignissimè

Factum esse. hoc advenienti quot mihi Micio
Dixere? in ore est omni populo. denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt,
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum hujus simile factum: hæc cum illi Micio
Dico, tibi dico, tu illum corrumpi sinis.
Mic. Homine imperito numquam quidquam injustius:
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat:
Dem. Quorsum istuc? Mic. quia tu Demea hæc malè judicas:
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neq; potare, non est; neque fores
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Injurium est: nam si esset unde id fieret.
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet.
Potius quam, ubi te exspectatum ejecisset foras,
Alieniore ætate post faceret tamen.
Dem. Pro Jupiter! tu homo adiges me ad insaniam,
Non est flagitium facere hæc adolescentulum? M. ah.
Ausculta, ne me obtundas de hac re sæpius,
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur á me argentum, ubi erit commodum:
Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur. discidit
Vestem? resarcietur. Est, Diis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
Postremo, aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. Dem. Hei mihi!
Pater esse disce ab allis qni verè sciunt.
Mic. Natura tu illi pater es consiliis ego,
Dem. Tun' consulis quidquam? M. ah si pergis, abiero.

D. Sicc

D. Siccine agis? M. An ego toties de eadem re audiam?
D. Curæ est mihi. M. & mihi curæ est: verùm Demea,
Curemus æquam uterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. D. Ah Micio!
M. Mihi sic videtur. D. Quid istuc? tibi si istuc placet.
Profundat perdat, pereat; nihil ad me attinet,
Jam si verbum unum post hac. Mi. Rursum Demea,
Irascere? De. An non credis? repetón' quem dedi?
Ægrè est: alienus non sum si obsto: hem desino.
Unum vis curem: curo: & est diis gratia,
Cum ita ut volo, est: iste tuus ipse sentiet
Posterius: nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit tamen
Non nihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita est homo:
Cùm placo, adversor sedulò, & deterreo,
Tamen humanè vix patitur. verum si augeam,
Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
Insaniam profecto cum illo. etsi Æschinus
Non nullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremo nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam iam deferviße adolescentiam:
Gaudebam, ecce autem de integro: nisi quidquid est
Volo scire, atq; hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II. SCENA I.

Sannio, Æschinus.

Sa. OBsecro, populares ferte misero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. Æ. otiose, nunc jam illico hîc consiste:
Quid respectas? nihil periclî est, nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. Sa. ego istam, invitis omnibus.
Æ. Quanquam est sceleßus, non committet hodie un-

quam iterum ut vapuler.
Sa. Æschine, audi, ne te dicas fuisse ignarum meorum morum,
Leno ego sum. Æ. scio. Sa. at ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, nolle hanc injuriam mihi
Factum esse; hujus non faciam: crede hoc, ego meum jus persequar:
Neq; tu verbis solves unquam, quod re mihi male feceris.
Novi ego vostra hæc: nollem factum: dabitur jus jurandm esse te
Indignum injuria hac, indignis cum egomet sim acceptus modis.
Æ. Abi præstrenue, ac fores aperi. Sa. cæterum hoc nihil facis.
Æ. I intro nunc jam tu. Sa. at enim non sinam. Æ. accede illuc Parmeno;
Nimium abiisti istoc, hic propter hunc assiste. hem, sic volo,
Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam dimoveas tuos:
Ne mora sit, si innuerim: quin pugnus continuo in mala hæreat.
Sa. Istud volo erga ipsum experiri. Æ. hem, serva: omitte mulierem.
Sa. O facinus indignum! Æ. geminabit; nisi caves. Sa. hei misero mihi!
Æ. Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen:
I nunc jam. Sa. quid hoc rei est? regnũne, Æschine, hic tu possides? Æ. Si possidere, ornatus esses ex tuis virtutibus.
Sa. Quid tibi rei mecum est? Æ. nihil. Sa. quid? nostin' qui sim? Æ. Non desidero.
Sa. Tetigin' tui quicquam? Æ. Si attigisses, ferres infortunium.
Sa. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Respon-

Reſponde. Æ. Ante ædes non feciſſe erit melius hic convitium.
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro arripiere, atq; ibi
Uſque ad necem operiere loris. Sa. Loris liber? Æ. Sic erit.
Sa. O hominem impurum? hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?
Æ. Si ſatis jam debacchatus es leno, audi ſi vis nunc jam.
Sa. Egon' debacchatus ſum in te, an tu in me? Æ. Mitte iſta, atque ad rem redi.
Sa. Quam rem? quo redeam? Æ. Jamne me dicere vis id quod ad te attinet?
Sa. Cupio, modo æqui aliquid. Æ. Vah, leno iniqua me non volt loqui.
Sa. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,
Perjurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta injuria.
Æ. Nam hercle etiam id reſtat. Sa. Illuc quæſo redi, quò cœpiſti, Æſchine.
Æſch. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat maſe.
Argenti tantum tibi dabitur, Sa. quid? ſi ego illam nolo vendere,
Coges me? Æ. Minime. Sa. Namque id metui. Æ. Neque vendundam cenſeo,
Quæ libera eſt: nam egò illam liberali aſſero cauſa manu.
Nunc vide: utrum vis, agentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. Sa. Pro ſupreme Jupiter!
Minime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum jus poſtulat.
Age jam cupio, modo ſi argentũ reddat; ſed ego hariolor:
Ubi me dixero dare tanti, teſtes faciet illico

Vendidisse me: de argento somnium: mox, eras redi.
Id quoque possum ferre, si modo reddet: quamquam injurium est,
Verum cogito id, quod res est, quando eum quæstum occœperis,
Accipiunda, & mussitando injuria adolescentium est,
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo.

ACTUS II. SCENA II.

Syrus. Sannio,

Sy. TAce, egomet conveniam jam ipsum: cupidè accipiat faxo: atque etiam
Bene dicat secum esse actum, quid istuc, Sannio est, quod te audio,
Nescio quid, concertasse cum hero? Sa. Nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam quam hæc hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando usq; ambo defessi sumus.
Sy. Tua culpa. Sa. quid agerem? Sy. adolescenti morem gestum opportuit.
Sa. Qui potui melius, qui hodie usque os præbui. S. age scis quid loquar?
Pecuniam in loco negligere, maxumum interdum est lucrum. Sa. hui.
Sy. Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum,
Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Ne non tibi istuc fœneraret? Sa. Ego spem pretio non emo.
Sy. Nunquam rem facies, abi, nescis inescare homines. Sannio.
Sa. Credo istuc melius esse: verum ego nunquam adeò astutus fui,
Quin, quidquid possem, mallẽ, auferre potius in præsentia.
Sy. Age, novi tuum animum: quasi quidquam tibi sint viginti minæ,

Dum huic obſequare: præterea autem te ajunt proficiſci Cyprum. Sa. hem?
Sy. Coemiſſe hinc, quæ illuc veheres multa, navem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet, ubi illinc ſpero redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nuſquam pedem. perii hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. Sy. timet:
Injeci ſcrupulum homini. Sa. O ſcelera! illud vide,
Ut in ipſo articulo oppreſſit, empræ mulieres
Complures, & item hinc alia, qnæ porto Cyprum,
Nisi eo ad mercatum venio, damnum maxumum eſt.
Nunc ſi omitto, ubi illinc rediero, actum agam.
Nihil eſt, refrixerit res, nunc demum venis?
Cur paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
Quam aut hic nunc manere tam diu, aut tum perſequi.
Sy. Jamnę enumeraſti, quod ad te rediturum putes?
S. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Æſchinum.
Per oppreſſionem ut hanc mihi eripere poſtulet?
Sy Labaſcit, unum hoc habeo: vide ſi ſatis placet.
Potius, quam venias in periculum Sannio,
Serveſne, an perdas totum, dividuum face:
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi,
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defraudet, nuſquam abeo. Sy. Ut lubet,
Numquid vis quin abeam? Sa. Immo hercle hoc quæſo Syre.
Utut hæc ſunt acta, potius quam lites ſequar,
Meum mihi reddatur, ſaltem empta eſt, Syre.
Scio, te non uſum ante hac amicitia mea.
Memorem me dices eſſe, & gratum. Sy. ſedulo
Faciam. ſed Cteſiphonem video, lætus eſt
De amica. Sa. quid, quod te oro? Sy Pauliſper mane.

ACTUS II. SCENA III.

Ctesipho, Syrus.

CAbs quivis homine cum est opus, beneficium accipere gaudeas.
Verum enimverò id demum juvat, si quem æquom est bene facere, id facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis certo scio:
Numquam ita magnificè quidquam dicam, id virtus quin superet tua.
Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrẽ homini nemini esse primarũ artiũ magis principẽ.
Syr, O Ctesipho. Ctes. O Syre. Æschinus ubi est? Syr. Ellum, te exspectat domi. Ctes. hem.
Syr. Quid est? Ctes. quid sit? illius opera Syre nunc vivo: festivum caput,
Omnia sibi qui posit putarit esse præ meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit,
Nil pote supra, sed quidnam foris crepuit? Syr. Mane ipse exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus.

Æsch. UBi ille est sacrilegus? San. men' quærit? num quidnam effert? occidi:
Nil video. Æsch. Hem, opportune, te ipsum quærito: quid fit, Ctesipho?
In tuto est omnis res, omitte vero tristitiam tuam.
Ctes. Ego illam facile vero omitto, qui quidem te habeam fratrem.
O mi germane, ah, vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id assentandi magis, quam quod habeam gratum facere existumes.
Æsch. Age inepte, quasi nunc norũus nos inter nos, Ctesiphe?
Sed hoc mihi dolet, nos pene sero scisse, & pene in eũ locũ

Rediisse

Rediisse, ut si ōnes cuperent, nihil tibi possent auxiliariet
Ctes. Pudebat. Æsch. Ah, stultitia est istæc, non pudor,
tam ob parvolam
Rem pene ex patria, turpe dictu, Deos quæso ut istæc
prohibeant.
Ctes. Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? Syr.
jam mitis est.
Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad
illam Ctesipho.
Sa. Syre insta. Sy. camus: namque hic properat in Cy-
prum. Sa. ne tam quidem,
Quamvis etiam maneo otiosus hic. Sy. reddetur, ne time.
Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet, tace modo: ac
sequere hac. Sa. sequor.
Ct. Heus, heus Syre. Sy. hem quid est? Ct. obsecro her-
cle te hominem istum impurissimum
Quamprimum absolvitote, ne, si magis irritatus fiet,
Aliquâ ad patrem hoc permânet, atque ego tunc perpe-
tuò pericrim.
S. Non fiet. bono animo esto, tu cum illa te intus oblecta
interim:
Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.
Ego jam, transacta re, convortâ me domũ cum obsonio.
Ct. Ita quæso: quando hoc bene succesit, hilarem hunc
sumamus diem.

ACTUS III. SCENA II.

Sostrata, Canthara.

OBsecro te mea nutrix, quid nunc fiet. Ca. quid fiet
rogas?
Recte ædipol spero. S. modo dolores, mea, tu, occipi-
unt primulum.
C. Jam nunc times, quasi nunquam adfueris, nunquam
tute pepereris.
S. Miseram me, neminem habeo, solæ sumus: Geta autem
hic non adest.
Nec quem ad obstetricẽ mittã, nec qui accersat Æschinũ.

C. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem.
Quin semper veniat, C. solus mearum miseriarum est remedium
C. E re nata melius fieri haud potuit, quã factũ est hera:
Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol est, ut dicis: salvus nobis, Deos quæso, ut siet.

ACTUS III. SCENA II.

Geta, Sostrata, Canthara.

Ge. NUnc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant,
Quod mihique, heræq;, filiæq; herili est. væ misero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest:
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia,
Hoccine sæclum? ô scelera, ô genera sacrilega; ô hominem impium!
So. Me miseram; quidnam est quod sic video timidum & properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque ulla misericordia
Repressit. neque reflexit, neq; quod partus instabat prope.
Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. S. non intelligo
Satis, quæ loquatur. C. propius obsecro accedamus, Sostrata. G. ah.
Me miserum, vix sum compos animi? ita ardeo iracundiâ
Nihil est, quod malim, quam illam totam familiam mihi obviam
Dari, ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens;
Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus.
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!

Sublimem

Sublimem medium arriperem,& capite primum in terrã
statuerem;
Ut cerebro dispergat viam.
Adolescenti ipsi oculos eriperem, post hæc præcipitem
darem.
Ceteros ruerẽ, agerẽ, raperẽ, tunderẽ, & prosternerem.
Sed cessо hoc malo heram impertiri propere? S. revocemus:
Geta. G. hem.
Quisquis es, sine me S. ego sum Sostrata, G. ubi ea est?
te ipsam quæcito.
Te exspecto: oppido opportunè te obtulisti mihi obviam
Hera. S. quid est? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid festi-
nas mi Geta?
Animum recipe. G. prorsus. S. quid istuc prorsus ergo est?
G. perimus,
Actum est. S. eloquere obsecro, quid siet. G. Jam. S. quid
jam Geta?
A. Æscinus. S. quid ergo is? G. Alienus est à nostra fa-
milia. S. hem,
Perii, quare. Get. Amare occœpit aliam. S. væ miseræ mihi.
G. Neq; id occulte fert: a lenone ipsus eripuit palam.
Satin' hoc certum est? G. certum, hisce oculis egomet vidi
Sostrata. S. ah,
Me miseram, quid credas jam? aut cui credas; nostrum-
ne Æschinum,
Nostram vitam omnium in quo nostræ spes, opesque
omnes sitæ erant.
Qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem:
Qui in sui gremio positurum puerũ dicebat: patris ita
Obsecraturum, ut liceret sibi hanc uxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem
opus porro est, prospice.
Pariamus ne, an narremus cuipiam? C. au, au, mi homo,
sanus ne es?
An hoc proferendum tibi usquam esse videtur? G. mihi
quidem non placet.
Jam primum, illum alieno animo à nobis esse res ipsa
indicat:

Nunc

Nunc si hoc palam proferemus, ille inficias ibit, sat scio;
Tua fama, & gnatæ vita in dubiũ veniet, tũ si maxumè
Fateatur, cum amet aliam non est utile hanc illi dari.
Qua propter quoquo pacto celato est opus. S. ah minime gentium:
Non faciam. G. quid ages. S. proferam. G. hem, mea Sostrata. vide quam rem agas,
S. Peiore res loco esse non potest, quã in quo nũc sita est.
Primũ indotata est: tum præterea, quæ secũda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptũ non potest hoc reliquũ est,
Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat:
Postremo, quando ego conscia mihi sum, à me culpam
hanc procul esse, neque
Pretium, neque rem ullam intercessisse, illa, aut me, indignam, experiar Geta.
G. Quid istuc? accedo, ut melius, dicas. S. tu, quantum potes, abi,
Atq; Hegioni cognato hujus, rem enarrato omnẽ ordine.
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxumè.
G. Nam hercle alius nemo respicit nos. Propera tu mea Canthara,
Curre, obstetricem accerse, ut cum opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTUS III. SCENA III.

Demea.

DIsperii, Ctesiphonem audivi filium,
Una affuisse in raptione cum Æschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere.
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo: persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo jam, ubi siet.
Atque hercle hic de grege illo est, si me senserit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam me id velle.

Syrus. Demea.

OMnem rem modo seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine:
Nil quidquam vidi lætius. D. pro Jupiter,
Hominis stultitiam! Sy. collaudavit filium
Mihi: qui id dedisset consilium: egit gratias.
Dem. Disrumpor. Syr. Argentum annumeravit illico:
Dedit præterea in sumptum dimidium minæ:
Id distributum sane est ex sententia. D. hem,
Huic mandes, si quid recte curatum velis.
Sy. Hem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem. Sy. Est hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Absurda, pisces ceteros purga Dromo:
Congrum istum maxumum in aqua finito ludere
Paulisper: ubi ego rediero, exossabitur:
Prius nolo. De. hæccine flagitia? Sy. mihi quidem non placent:
Et clamo sæpe, salsamenta hæc Stephanio,
Fac macerentur pulchre: D. dii vostram fidem;
Utrum studione id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi:
Videre videor jam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. Sy. ô Demea,
Istuc est sapere, non, quod ante pedes modo est,
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. D. quid? illæc jam penes vos psaltria est?
Sy. Ellam intus. D. eho, an domi est habiturus? Sy. credo, ut est
Dementia. De. hæccine fieri? Sy. inepta lenitas
Patris, & facilitas prava. D. fratris me quidem
Pudet, pigetque. Sy nimium inter vos Demea, ac
Non, quia ades præsens, dico hoc; pernimium interest.
Tu, quantus, quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille futilis, somnium, sineres verò tu illum tuum
Facere hæc? Te sinerē illum? an non sex totis mensibus
Prius olfeciſſem, quam ille quidquam cœperit?

Syrus.

Syrus. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. sic fiet
Modo, ut nunc est. Sy. ut quisque suum volt esse, ita est:
D Quid eum? vidistin' hodie? Syrus. tuum ne filium?
D. Abigam hunc rus. Sy. jam dudum aliquid ruri agere
arbitror.
D. Satin' scis ibi eum esse? Sy. oh, qui egomet produxi.
D. optume est.
Metui, ne hæreret hic. Sy, atque iratum admodum.
D. Quid autem? Sy. adortus jurgio fratrem apud forum
De Psaltria istac. D. ain' verò? Sy. vah, nil reticuit:
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviso, cœpit clamare. Æschine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? De. oh, lacrumo gaudio.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
D. Salvos sit: spero, est similis majorum suum. Sy. hui.
D. Syre præceptorum plenus istorum ille. Sy. phy,
Domi habuit, unde disceret. D. fit sedulo.
Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tanquam, in speculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. Sy. rectè sanè. D. hoc fugito. Sy. callide.
D. Hoc laudi est. Sy istæc res est. D. hoc vitio datur.
Sy Probissume. D. porrò autem. Sy non hercle otium est
Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum, hi mihi ne corrumpantur, cautio est:
Nam id nobis tam flagitium est, quam illa Demea,
Non facere vobis quæ modo dixti: &, quod quo
Conservis ad eundum istunc præcipio modum.
Hoc falsum est, hoc adultum est, hoc lautum est parum:
Illud rectè: iterum sic mementote: sedulò
Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
Postremo, tanquam in speculum in patinas, Demea,
Inspicere jubeo, & monco quid facto usus sit.
Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
Verùm quid facias? ut homo est, ita morem geras.
Num quid vis? De. mentem vobis meliorem dari.

Sy Tu

Sy. Turus hinc abis? De. recta. Sy. nam quid tu hic agas,
Ubi si quid præcipias bene nemo obtemperet?
D. Ego verò hinc abeo, quando is quamobrē huc venerā,
Rus abiit: illum curo unum, ille ad me attinet:
Quando ira volt frater, de istoc ipse viderit:
Sed quis illic est, proculquem video? estne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, hercle is est.
Vah, homo amicus nobis jam inde à puero. dii boni,
Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Penuria est, antiqua homo virtute, ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Reliare video, vah, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem, & colloquar.

ACTUS III. SCENA V.

Hegio Geta, Demea, Pamphila.

PRo dii immortales, facinus indignum: Geta
Quid narras? Ge. sic est factum. He. ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum? ô Æschine,
Pol haud paternum istuc dedisti. De. videlicet
De Psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi,
Utinam hic propè adesset alicubi, atq; audiret hæc.
Heg. Ni facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.
Ge. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
Te solum habemus, tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deseris tu, perimus: He. cave dixeris.
Nec faciam, neque me satis piè posse arbitror.
De. Adibo, salvere Hegionem plurimum
Jubeo. He. oh, te quærebam ipsum: salve Demea.
De. Quid autem? He. major filius tuus Æschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni
Neque liberalis functus officium est viri.
D. Quid istuc? He. nostrum amicum noras Simulū, atq;
Æqualem? De. quidni He. filiam ejus virginem
Vitiavit:

Vitiavit. De. hem. Hc. Mane nondum audisti, Demea,
Quod est gravissimum. De. an quidquam est etiã âpliusꝰ
He. Vero amplius, nam hoc quidem ferundum aliquo
modo est.
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum est: ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum,
Ignotum est, tacitum est, creditum est, virgo ex eo
Compressu gravida facta est mensis hic decimus est:
Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deserat.
De. Pro certon'tu istæc dices? He. mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa, hic Geta
Præterea, ut captus est servorum, non malus,
Neque iners, alit illas, solus omnem familiam
Sustentat. hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Immo hercle extorque, nisi ita factum est Demea:
Postremo non negabit, coram ipsum cedo.
De. Pudet: nec quid agam, neque quid huic respondeam
Scio. Pam. miseram me, differor doloribus,
Juno Lucina fer opem, serva me obsecro, He. hem,
Numnam illa quæso parturit? G. certe Hegio. He. hem,
Illæc fidem nunc vostram implorat Demea:
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, deos quæso, ut vobis decet:
Sin aliter animus voster est, ego Demea,
Summâ vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: unà à pueris parvoli
Sumus educti. unà semper militiæ, & domi
Fuimus, paupertatem una pertulimus gravem.
Qua propter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quam illas deseram.
Quid mihi respondes? De. fratrem conveniam, Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
He. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillimè agitis, quam estis maxume

Potentes

Potentes, dires, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos vultis perhiberi probos.
De. Redito: fient, quæ fieri æquom est, omnia.
He. Decet te facere. Geta duc me intrò ad Sostratam.
De. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit modo
De unctum: verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA VI.

Hegio.

BOno animo fac sis Sostrata, & istam, quod potes,
Fac consolere. ego Micionem, si apud forum est,
Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordine.
Si est, ut facturus officium fiet suum,
Faciat: sin aliter de hac re ejus sententia est,
Respondeat mi, ut, quid agam, quam primum sciam.

ACTUS IV. SCENA I.

Crespho, Syrus.

AIn Patrem hinc abiisse rus? Sy. jamdudum. Ct. dic sodes. Sy apud
Villam est, nunc eum maxume operis aliquid facere credo, Ct. Utinam quidem,
Quod cum salute ejus fiat, ita se defatigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo e lecto prorsus nequeat surgere.
Sy. Ita fiat, & istoc si quid potis est rectius. C. ita: nam hunc diem
Misere nimis peepetuum, ut cæpi, cupio in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia causa, tam male odi, nisi quia
Prope est, quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quã huc revorti posset iterũ.
Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, sat scio:
Rogabit me, ubi fuerim: quê ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? Syr. nihil ne in mente est? Ct. numquam quidquam. Sy. tanto nequior.
Cliens, amicus, hospes nemo est vobis? Ct. sunt: quid postea? Sy. Hisce

S. Hisce opera ut data sit. Ct. quæ non data sit: non potest fieri. Sy. potest.
Ct. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam Syre?
Sy. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari?
Quin tu otiosus es, ego illius sensum pulchre calleo.
Cum fervit maxume, tam placidum, quam ovem, reddo.
Ct. quo modo?
Sy. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. Ct. meas. Sy. tuas, homini illico lacrumæ cadunt.
Quas puero, gaudio hem tibi autem. Ct. quidnam est?
Sy. Lupus in fabula.
Ct. Paterne est? Sy. ipsus. Ct. Syre, quid agimus? Sy. fuge modò intro: ego videro.
Ct. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin'? Sy. potin' ut desinas?

ACTUS IIII. SCENA II.

Demea Ctesipho, Syrus.

NÆ ego homo sum infelix, primum fratrem nusquam invenio gentium.
Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium:
Vidi: is filium negat esse ruri: nec, quid agam, scio.
C. Syre. S. quid ais? C. men quæritat? S. verum. C. Perii.
S. quin tu animo bono es.
D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis.
Primus sentio mala nostra, primus resciscо omnia.
Primus porrò obnuncio: ægrè solus, si quid fit, fero.
S. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.
D. Nunc redeo si forte frater redierit, viso. C. Syre
Obsecro, vide ne ille huc prorsus, se irruat. S. etiã taces?
Ego cavebo. C. numquam hercle ego hodie istue committam tibi.
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutissimum est.

S Age,

S. Agè, tamen ego hunc amovebo. D. sed eccum sceleratum Syrum.
S. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini, quæ hæc est miseria? De. quid
Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? est frater domi?
S. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perii. D. quid tibi est?
S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, & istā psaltriā
Usque occidit. De. hem, quid narras? S. hem, vide ut discidit labrum.
D. Quam ob rem? Sy. me impulsore hanc emptam esse ait. D. non tu eum rus hinc modo
Produxe aiebas? S. factum: verum post venit in saniens:
Nil pepercit: non puduisse verberare hominem senem:
Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestavi meis?
D. Laudo, Ctesipho: patrissas, abi, virum te judico.
S. Laudas? næ ille continebit post hac, si sapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam: quia miseram mulierem, & me servolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter.
D. Non potuit melius. idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus? S. non. D. ubi illū quærā cogito.
S. Scio ubi sit, verùm hodie nunquam monstrabo. De. hem, quid ais? S. ita.
D. Diminuetur tibi quicquā jā, cerebrū. S. at nomē nescio
Illius hominis, sed locum novi ubi sit. D. dic ergo locū.
Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum. D. quid ni noverim?
S. Præterito hac recta pla ea sursum. ubi eò veneris,
Clivos deorsum vorsum est hac te præcipitato: postea
Est ad hinc manum sicellum: ibi angiportū propter est.
D. Quonam? S. illic, ubi etiam caprificus magna est, nostin'? D novi. S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non est pervium. S. verum hercle, vah.

Censen

Censen' hominem me esse? erravi; in porticum rursũ redi
Sane hac multo propius ibis, & minor est etratio.
Scin Cratini hujus ditis ædes? D. scio. S.ubi eas præterieris;
Ad sinistram hac recta platea, ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius, quam ad portam venias apud ipsum lacum.
Est pistrilla,&exadvorsũ fabrica,ibi est. D.quid ibi facit?
S. Lectulos in sole ligneis pedibus faciundos dedit.
Ubi potetis vos. . sane bene, sed cesso ad eum pergere?
S.I sanè: ego te exercebo hodie,ut dignus es,silicernium.
Æschinus odiose cessat, prandium corrumpitur:
Ctesipho autem in amore est totus. ego jam prospiciam mihi:
Nam jam adibo, atque unum quodque, quod quidem erit bellissimum,
Carpam, &, cyathos sorbilans, paullatim hunc producam diem.

ACTUS IIII. SCENA III.

Micio, Hegio.

Ego in hac re nihil reperio, quam ob rem laudet tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo:
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, si quam fecere ipsi, ultro expostulant
Et ultro accusãt,id quia non est à me factũ,agis gratias?
Heg. Ah, minime: numquam te aliter, atque es,in animum induxi meum.
Sed quæso,ut una mecum ad matrem virginis eas,Micio;
Atque istæc eadem, quæ mihi dixti tute dicas mulieri:
Suspicionẽ hãc propter fratrẽ ejus esse, & illam psaltriã.
M Si ita æquom censes, aut si ita opus est facto; eamus.
Heg. bene facis:
Nam & illi animũ jã levabis, quæ dolore ac miseria
Tabescit, & tuo officio fueris functus.sed; si aliter putas

Egomet

Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. immo ego ibo. He. bene facis.
Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt (nescio quo modo)
Suspicioſi, ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam, se semper credunt negligi.
Quã propter te ipsũ purgare ipsis coram, placabilius est.
M. Et recte, & verum dicis. He. sequere me ergo hac intro. M. Maxumè

ACTUS IV. SCENA IV.

Æſchinus

Diſcrucior animi, hoccine de improviſo mali mihi objici
Tantum, ut neq; quid de me faciam, neque quid agam certum siet?
Membra meæu debilia sunt: animus timore obſtupuit, pectore
Consistere nihil consilii quidquã potest. Vah. quo modo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc suspicio de me incidit.
Neque ea immerito, Soſtrata credit, mihi me emisse hanc psaltriam,
Anus indicium id fecit mihi.
Nam ut hinc forte ea, ad obſtetricem missa erat, ubi eam vidi, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat? jamne partus adsiet?
Eo ne obſtetricem accersat. illa exclamat, abi, abi jam AEschine.
Satis diu verba dedisti: satis adhuc tua nos frustrata est fides.
Hem, quid istuc obsecro inquam est? valeas, habeas illam quæ placet.
Sensi illico id illas suspicari: sed me repressi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? Dicamne fratris esse hanc? quod mi-

Usquam efferri: age mitto. fieri potis est, uti ne qua exeat:
Ipsum id metuo uti credant: tot concurrunt verisimilia,
Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me abducta est Domum.
Hæc adeò meâ culpa fateor fieri: non me hanc rem patri, ut ut
Erat gesta, indicâsse. exorâssem ut eam ducerem domum.
Cessatum usque adhuc: nunc jam porrò, Æschine, expergiscere:
Nunc hoc primum est: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores.
Perii: horresco sæper, ubi pultare hasce occipio fores miser.
Heus, heus: AEschinus ego sum: aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

Micio, Æschinus.

M. ITa uti dixi, Sostrata
Facito: ego AEschinum conveniam, ut, quo modo acta hæc sint, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit? AE. pater hercle est: perii. M. AEschine:
AE. Quid hinc hic negoti est? M. tune has pepulisti fores? tacet.
Cur hunc aliquantisper non ludo? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes? AE. non equidè illas, quòd sciam.
M. Ità: nam mirabar, quid hic negoti esset tibi.
Erubuit: salva res est. AE. dic sodes pater,
Tibi verò quid istic estrei? M. Nihil mihi quidem,
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc advocatum sibi. AE. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non nôsse te, & certo scio:
Ne; enim diu huc commigrarunt. AE. quid tum postea?
M. Virgo est cum matre. AE. perge. M. hæc virgo orba est patre.

Hic

Hic meus amicus illi genere est proximus :
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. Mi. quid est ?
Æ. Nil, recte : perge. Me. is venit, ut secum avehat.
Nam habitat Mileti. Æ. hem, virginem ut secum avehat?
Mi. Sic est, Æ. Miletum usque obsecro? Mi. ita. Æ. animo malè est.
Quid ipsæ? quid aiunt? Mi. quid illas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo, puerum natum, neque eum nominat :
Priorem esse illum, non oportere huic dari.
AE. Eho, nonne hæc justa tibi videntur postea ?
Mi. Non. Æ. obsecro non? an illam hinc abducet, pater?
Mi. Quid ni illam abducat. AE. factum à vobis duriter,
Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
Mi. Quam ob rem? AE. rogas me? quid illi tandē creditis
Fore animi misero, qui cum illa consuevit prius,
(Qui infelix, haud scio, an illam misere nunc amat)
Cum hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis ? facinus indignum pater.
Mi. Qua ratione istuc ? quis despondit ? quis dedit ?
Cui, quando nupsit ? auctor his rebus quis est ?
Cur duxit alienam ? AE. an fedare oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc,
Illinc veniret expectantem ? hæc, mi pater,
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
Mi. Ridicule, advorsumne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus ? sed quid ista, Æschine,
Nostra ? aut quid nobis cum illis ? abeamus. quid est ?
Quid lacrumas? AE. pater obsecro, ausculta. Mi. Æschine, audivi omnia,
Et scio: nā amo te, quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi,
AE. Ita velim me promerentē ames dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet, Mi. credo hercle: nam ingeniū novi tuum
Liberale : sed vereor ne indiligens nimium sies.

In qua civitate tandem te arbitrare vivere.
Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere.
Jam id peccatum primum magnum, at humanum tamen:
Fecere alii sæpe, item boni: at postquam id evenit, cedo,
Numquid circúspexti? aut numquid tute prospexti tibi,
Quid fieret? quæ fieret? si te ipsum mihi puduit dicere:
Quâ rescíscerem: hæc dum dubitas, menses abierunt decé.
Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit:
Quid? credebas dormienti hæc tibi; confecturos Deos?
Et sine tua opera illam in cubiculũ iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. AE. hem. Mi. animo es, inquam bono. AE. pater,
Obsecro num ludis tu nunc me? Mi. ego te? quamobrem? AE. nescio:
Nisi, quia tam misere hoc esse cupio verũ, eo vereor magis.
Mi. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem accersas, abi.
AE. Quid? jamne uxorem? Mi. jam. AE. jam? Mi. jam quantum potes. AE. Dii me, pater,
Omnes oderint, ni magis te quã oculos nunc amo meos.
Iri. Quid? quam illam? AE. æquè. Mi. perbenigne.
AE. quid? ille ubi est Milesius?
Mi. Abiit, periit, navem adscendit: sed cur cessas? AE. abi pater,
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certo scio,
Quo vir melior multo es, quàm ego sum, obtemperaturos magis,
Mi. Ego eo intro, ut quæ opus sunt, parentur: tu fac, ut dixi, si sapis.
AE. Quid hoc negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater, aut sodalis esset, quí magis morem gereret?
Hic non amandus hiccine non gestãdus in sinu est? hem,
Itaq; adeo magnam mihi injecit sua commoditate curam,

Ne

Ne fortè imprudens faciam, quod nolit, sciens cavebo.
Sed cesso ire intrò, ne mora meis nuptiis egomet siem.

ACTUS IIII. SCENA VI.

Demea.

DEfessus sum ambulando, ut Syre te, cum tua
Monstratione magnus perdat Jupiter.
Perreptavi usque omne oppidum ad portam, ad lacum,
Quo non? neq; fabrica illic ulla erat, neq; fratrem homo
Vidisse ajebat quisquam, nunc verò domi
Certum obsidere est usque, donec redierit.

ACTUS IIII. SCENA VII.

Micio, Demea.

IBo, illis dicam nullam esse in nobis moram.
De. Sed eccum ipsum: te jamdudum quæro Micio.
Mi. Quidnam. De. Fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adolescentis. Mi. ecce autem. De. nova,
Capitalia. Mi. ohe, jam. De. nescis qui vir siet. Mi. scio,
De. Ah stulte, tu de psaltria me somnias
Agere? hoc peccatum in virginem est civem. Mi. scio.
De. Eho, scis, & patere? Mi. quid ni patiar? De. dic mihi,
Non clamas? non insanis? Mi, non. malim quidem.
De. Puer natus est. Mi. dii bene vortant. De. virgo nihil habet.
Mi. Audivi. De. & ducenda indotata est. Mi. scilicet.
De. Quid nunc futurũ est? Mi. id enim, quod res ipsa fert,
Illinc huc transferetur virgo. De. ô Jupiter,
Istoccine pacto oportet? Mi. quid faciam amplius?
De. Quid facias, rogitas? si non re ipsa tibi dolet,
Simulare certe est hominis. Mi. quin jam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ.
Dempsi metũ omnẽ: hæc magis sunt hominis. De. cæterũ
Placet tibi factum Mitio? Mi. non, si quem
Mutare, nunc cum non queo, æquo animo fero,
Ita vita est hominum, quasi, cum ludas tesseris:
Si illud quod est maxume opus jactu, non cadit,

Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
De. Corrector. nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria periere: quæ, quantum potest,
Aliquo abiicienda est, si non pretio, at gratiis.
Mi. Neque est, neque illam sane studeo vendere.
D. Quid igitur facies? Mi. domi erit. D. pro Divum fidem.
Meretrix, & mater familias una in domo?
Mi. Cur non? D. sanum te credis esse? Mi. equidē arbitror.
De. Ita me Dii ament, ut video ego tuam ineptiam.
Facturum credo ut, habeas, quicum cantites.
Mi. Cur nō? D. & nova nupta eadē hæc discet? Mi. scilicet.
De. Tu inter eas restim ductans saltabis. Mi. probe:
Et tu nobiscum unà, si opus sit. De. hei mihi,
Non te hæc pudent? Mi. jam vero omitte, Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarem, ac lubentem fac te in gnati nuptiis.
Ego hos conveniam: post huc redeo. De. ô Jupiter?
Hancine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans: ipsa, si cupiat, Salus,
Servare prorsus non potest hanc familiam,

ACTUS V. SCENA I.

Syrus, Demea.

Syr. ÆDepol, Syrisce, te curasti molliter;
Lauteque munus administrasti tuum:
Sibi: sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc lubitum est. D. illud sis vide
Exemplum disciplinæ. Sy. ecce autem hic adest senex,
Noster quid hic? quid tu es tristis? D. ohe scelus.
Sy. Eho jam tu verba fundis hic, sapientia?
De. Tun'? si meus esses. Sy. dis quidem esses, Demea,
Ac tuam rem constabilisses. De. exemplum omnibus,
Curarem, ut esses. Sy. quamobrem? quid feci? De. rogas?
In ipsa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix sedatum satis est; potasti scelus,

Quasi

Quasi re bene gesta. Sy. Sane nollem huc exitum.

ACTUS V. SCENA II.

Dromo, Syrus, Demea.

HEus Syre rogat te Ctesipho ut redeas. Sy. Abi.
De. Quid Ctesiphonem hic narrat? Sy. Nihil. De. Eho carnifex,
Est Ctesipho intus? Sy. non est. De. Cur hic nominat?
Sy. Est alius quidam parasitaster parvolus,
Nostin'? De. Jam scibo. Sy. quid agis? quo abis? De. Mitte me.
Sy. Noli inquam. D. Non manum abstines mastigia?
An tibi mavis cerebrum dispergi hic? Sy. Abiit.
Ædepol commessatorem haud sane commodum,
Præsertim Ctesiphoni, quid ego nunc agam?
Nisi, dum hæ siliscunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi, sic agam.

ACTUS IV. SCENA III.

Micio, Demea.

PArata a nobis sunt, ut dixi, Sostrata,
Ubi vis, quisnam a me pepulit tam graviter fores?
De. Hei mihi, quid faciam? quid agam quid clamem, aut queram?
O cœlum, O terra, O maria Neptuni! Mi. Hem tibi,
Resciyit omnem rem: id nunc clamat: ilicet,
Paratæ lites: succurendum est. De. Eccum adest
Communis corruptela nostrum liberûm.
Mi. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
De. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipsa putemus; dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum, responde. Mi. Factum est, non nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Micio? nam quî minus
Mihi idem jus æquom est esse, quod mecum est tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum?

Mi. Non æquom dicis non: nam vetus hoc quidem est,
Communia esse amicorum inter se omnia.
De. Facete; nunc demum istæc nata oratio est.
Mi. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumptum filii,
Quem faciunt, quæso tacito hæc tecum cogites,
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quod satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conserva, quære, parce, fac quam plurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine.
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse. omnia hæc si voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis demseris molestiam.
De. Mitto rem, consuetudinem ipsorum. Mi. Mane?
Scio: istuc ibam, multa in homine Demea,
Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quod dissimilis res sit, sed quod, is qui facit?
Quæ ego esse in illis video, ut confidam fore, ita
Ut volumus; video eos sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium atque animum: quovis illos tu die
Reducas, at enim metuas ne ab re sint tamen
Omissiores paullo, O noster Demea
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert senectus hominibus?
Attentiores sumus ad rem omnes quam satis,
Quod illos sat ætas acuet. De. Ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus æquus subvortat. Mi. Tace,
Non fiet, mitte jam istæc: da te hodie mihi.
Exporge frontem. D. scilicet ita tempus fert,

Faciun-

Faciundum est: cæterum rus cras cum filio
Cum primo lucu. Mi. Immo de nocte censeo:
Hodie modo hilarum fac te. De. & istam psaltriam
Una illuc mecum hinc abstraham. Mi. pugnaveris:
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modo facito, ut illam serves. De istuc videro: atque,
Illic favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso: faciam, ut stipulam colligat.
Tam excoctam reddam, atque atram, quam carbo est. Mi. Placet,
Nunc mihi videre sapere atque equidem filium,
Tuus etiam si nolit cogas, ut cum illa una cubet.
De. Derides? fortunatus, qui istoc animo sies.
Ego sentio. Mi. Ah pergis ne? De. Jam jam desino.
Mi. I ergo intro, & cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

ACTUS V. SCENA IV.

Demea.

NUnquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat, ut illa quæ te scire credas, nescias,
Et quæ tibi, putâris prima: in experiundo repudies.
Quod mi nunc evenit: nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,
Prope jam excurso spatio, mitto: id quamobrem? re ipsa repperi,
Facilitate nihil homini esse melius, neque clementia.
Id esse verum, ex me atq; ex fratre cuivis facile est noscere:
Vitam ille suam semper egit in otio, in conviviis,
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit; sibi sumptum fecit: omnes bene dicunt, amant.
Ego ille agrestis, sævus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi? nati filii,
Alia cura: porro autem, illis dum studeo ut quamplurimum

Fecerim, contrivi in quærundo vitam, atq; ætatẽ meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero,
Odium, ille alter sine labore patria potitur commoda;
Illum amant, me fegitant, illi credunt consilia omnia:
Illam diligunt, apud illum sunt ambo, ego desertus sum.
Illum, ut vivat, optant, meam autem mortem expectant scilicet;
Ita eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumptu; miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age, age, nunc jam experiamur contra, ecquid ego possiẽ
Blande dicere, aut benigne facere, quando eo provocat.
Ego quoque à meis me amari, & magni pendi postulo.
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram,
Decrit, id mea minime refert, qui sum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

Syrus. Demea.

Sy. HEus Demea, rogat frater, ne abeas longius,
D. Quid homo? ô Syre noster, salve: quid fit? quid agitur?
Sy. Rectè. D. optume est, jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: ô noster; quid fit? quid agitur?
Servom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. Sy. gratiam habeo. De. atqui, Syre
Hoc verum est, & ipsa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

Geta, Demea.

Ge. HEra, ego hinc ad hos provisam, quam mox virginem
Accersant, sed eccum Demeam, salvos sies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Pretii esse hodie, te judicavi, animo meo:
Nam is mihi est profecto servus spectatus satis,
Cui dominus curæ est, ita ut tibi sensi, Geta:

Et

Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim, meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, eum hæc existimas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA VII.

Æschinus; Demea, Syrus, Geta.

Æ. OCcidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere, in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur, Æschine? Æ. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te amat plus quam oculos hosce: sed cur non domum
Uxorem accersis? Æ. Cupio; verum hoc mihi mora est.
Tibicina, & hymenæum qui cantent. De, cho,
Vin' tu huic seni auscultare? Æ. quid? D. missa hæc face,
Hymenæum, turbam, lampades, tibicinas;
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantum potest, hac transfer; unam fac domum.
Transduce & matrem, & familiam omnem ad nos. Æ. placet,
Pater lepidissime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ; turbam domum
Adducet, sumptum admittet; multa, quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam, jube nunc jam
Dimmeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere? S. quid ago? D. dirue.
Tu illas, abi & traduce, G. dii tibi, Demea,
Bene faxint, cum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror;
Tu quid ais? Æ. sic opinor. D. multo rectius'st,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo, sed eccum, Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VIII.

Micio, Demea, Æschinus.

Mi. Jubet frater? ubi is est? tune jubes hoc Demea?
D. Ego vero jubeo, & in hac re, & aliis omnibus,

Quam maxumè unam facere nos hanc familiam;
Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ita quæso pater.
M. Haud aliter censeo. D. immo hercle ita nobis decet.
Primum hujus uxoris est mater. M, quid postea?
D. Proba, & modesta. M. ita ajunt. D. natu grandior.
M, Scio. D. parere jam diu hæc per annos non potest;
Nec, qui eam respiciat, quisquam est; sola est. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom est ducere; & te operam, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te? M. me? D. te inquam. M. ineptis. D. si tu sis homo,
Hic faciat. Æ, mi pater. M, quid? tu autem huic, asine, auscultas? D. nihil agis.
Fieri aliter non potest. M. deliras. Æ. sine te exorem mi pater.
M. Insanis? aufer te. D. age. da veniam filio. M. satin' sanus es?
Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo
Fiam; atque anum decrepitam ducam? id ne estis auctores mihi?
Æ. Fac; promisi ego illis. M. promisti autem? de te largitor puer.
D. Age, quid, si quid te majus oret? M. quasi non hoc sit maxumum.
D. Age, da veniam. AE ne gravare. D. fac, promitte. M. non omittis? AE. non,
Nisi te exorem, M. vis hæc quidem est, D. age, age, prolixe Micio.
M. Etsi hoc mihi pravom, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea
Videtur: si vos tantopere istuc voltis, fiat. AE. bene facis,
Merito te amo. D. verum quid? quid ego dicam; hoc constat quod volo.
Quid nunc, quod restat? Hegio cognatus his est proxumus,
Affinis nobis, pauper; bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? Diagelli hic est sub urbe paululum, quod fecuar foras:

Huic

Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem? D. si multum est, tamen.
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, rectè datur
Postremò non meum illud verbum facio, quod tu Micio,
Benè & sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus, hanc maculam nos decet
Effugere, dictum est vere, & re ipsa fieri oportet Micio.
M. Quid istuc est? dabitur: quandoquidem hic volt, Æschine. Æ. mi pater.
D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gaudeo.
D. Suo tibi hunc gladio jugulo.

ACTUS V. SCENA IX.

Syrus, Demea, Micio, Æschinus.

Sy. FActum est, quod justi, Demea.
D. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem sententia
Judico, Syrum fieri æquom liberum. M. istunc liberum?
Quodnam ob factum? D. multa. Sy. ô noster Demea, ædepol vir bonus es:
Ego istos vobis usque à pueris curavi ambos sedulo.
Docui, monui: bene præcepi semper, quæ potui omnia.
D. Res apparet, & quidem hæc porro, obsonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium.
Non mediocris hominis hæc sût officia. S. ôlepidũ caput.
D. Postremò hodie in psaltria istac emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodesse æquom est: alii meliores erunt:
Denique hic volt fieri. M. Vin' tu hoc fieri? Æ. cupio, M. si quidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber esto. Sy. bene facis.
Omnibus gratiam habeo & seorsim tibi præterea Demea.

D. Gaud.

D. Gaudeo, Æ. & ego, Sy. credo, utinam hoc perpetuum hat gaudium, ut
Phrygiam uxorem meam una mecum videam liberam. D. optumam
Mulierem quidem Syr. & quidem nepoti tuo, hujus filio,
Hodie prima mammam dedit hæc. D. hercle verò serio,
Si quidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquom fiet.
M. Ob eam rem? D. ob eam: postremo à me argentum omnium est, sumito.
S. Dii tibi, Demea, omnes semper omnia optata adferant.
M. Syre, processisti hodie pulchre. D. siquidé porro, Micio
Tu quam officium facies, atque huic aliquid paulum præmanu
Dederis, unde utatur, reddet tibi citò. M. istoc vilius.
Æ. Frugi homo est. S. reddam hercle, da modo. Æ. age pater, M. post consulam
D. Facies. S. ô vir optime. Æ. ô pater mi festivissime.
M. Quid istuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos,
Quid proluvium? quæ istæc subita est largitas? D. dicam tibi.
Unde offenderem, quod te isti facilem & festivum putant,
Primum fuxi ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono:
Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Micio.
Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisa, Æschine est,
quia non justa injusta, prorsus omnia omnino obsequor:
Missa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed si id vobis, potius: quæ vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum:
Hæc reprehendere, & corrigere me, & obsecundare in loco:
Ecce me, ut id faciam vobis. Æ. tibi, pater permittimus.
Plus satis, quid opus facto est. sed de fratre quid fiet? D. sino:
Habeat: in istac finem faciat. Æ. istuc recte. Plaudite.

PHORMI-

PHORMIONIS PERSONÆ.

Phormio, *Pasitus.*
Demipho, *senex.*
Antipho, *Adolescens.*
Geta, *servus.*
Dorio, *Leno.*
Chremes, *senex.*
Phædria, *Adolescens.*
Davus, *Servus.*
Sophrona, *Nutrix.*
Nausistrata, *Matrona.*
Hegio,
Cratinus, *Advocati.*
Crito.

Sequentium hic tantum mentio fit.

Dorcium, *Ancilla,*
Phanium; *Adolescentula.*

C. SULPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

CHremetis frater aberat peregre Demipho,
Rello Athenis Antiphone filio,
Chremes eam habebat Lemni uxorem, & filiam:
Athenis, aliam conjugem, & amantem unice
Gnatam fidicinam, mater è Lemno advenit
Athenis: moritur: virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat, ibi eam visam Antipho
Cum amaret, opera parasiti uxorem accipit,
Pater, & Chremes reversi fremere: dein minas.
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse, argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho a patruo agnitam.

PHO-

PHORMIO TERENTII.

Acta ludis Romanis, L. Postumio. Albino, & L. Cornelio Merula. AEdil. Curul. Egere. L. Ambivius Turpio. T. Attilius Prænestinus, modos fecit Flaccus Claudi. Tibiis imparib. tota Græca Appollodoru Epidicazomenos, facta IIII. C. Fannio, M. Valerio Coss.

PROLOGUS.

POstquam Poëta vetus poëtam non potest
Retrahere ab studio, & transdere hominē in otiū;
Maledictis deterrere, ne scribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Menui esse oratione, & scriptura levi.
Quia nusquam scripsit insanum adolescentulum
Servam videre, fugere, & sectari canes;
Et eam plorare, orare, ut subveniat sibi.
Quod si intelligeret, cum stetit olim nova,
Actoris opera magis stetisse, quam sua:
Minus multo audacter, quam nunc lædit, læderet:
Et magis placerent, quas fecisset, fabulas.
Nunc si quis est qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessisset prior:
Nullum invenire prologum potuisset novus,
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret?
Is sibi responsum hoc habeat: in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset benè:
Quod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi:

Peccandi

Peccandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc, quid vesim, animum, attendite, apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant,
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res geretur maxumè.
Voluntas vostra si ad poctam accesserit,
Date operam: adeste æquo animo, per silentium,
Ne similis utamur fortuna, atque usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est.
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adjutans, atque æquanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

Demea.

AMicus summus meus, & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Jampridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem, confeci, affero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum est, ii qui minus habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus,
Quod ille unciatim vix demenso de suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser.
Id illa universum abripiet, haud existumans
Quanto labore partum, porro autem Geta
Ferietur alio munere ubi hera pepererit:
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies,
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi, sed videon' Getam?

ACTUS I. SCENA II.

Geta, Davus.

Ge. SI quis me quæret rusus. D. præsto est, desine. G. oh,
At ego obviam conabar tibi Dave. D. accipe, hem,
Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.

Ge. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.
Da. Præsertim ut nunc sunt mores: adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? Ge. Egone? nescis quo in metu, &
Quanto in periclo simus. D. quid istuc est? G. scies.
Modo ut tacere possis. D ab his, insciens:
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere? Ge. ergo ausculta. Da. hanc operam tibi dico:
G, Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremeti
Nostin'? D. quid ni? G. quid? ejus gnatum. D. Phædriã?
D. Tamquam te. G. Evenit senibus ambobus simul
Iter, illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom: is senem per epistolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.
Da. Cui tanta erat res, & supererat? Ge. desinas:
Sic est ingenium. Da. oh, regem me esse oportuit.
Ge. Abeuntes ambo hinc tum senes me filiis
Relinquunt quasi magistrum. D ô Geta, provinciam
Cepisti duram. Ge. mihi usu venit hoc scio:
Memini, relinqui me, Deo irato meo.
Cœpi advorsari primo: quid verbis opu'st?
Seni fidelis dum fui, scapulas perdidi.
D. Venere in mentem istæc mihi: nam quæ insicitia est,
Advorsum stimulum calces? G. cœpi iis omnia
Facere, obsequi quæ vellent. D. scisti uti foro.
G. Noster mali nil quidquam primo. hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellam,
Citharistriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea serviebat lenoni impurissimo.
Neque, quod daretur quidquam, id curârant patres.
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, ludum ducere, & reducere,
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, ex advorsum ei loco
Tonstrina, erat quædam: hic solebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.

Interes

Interea dum sedemus illic, intervenit
Adolescens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid sit: nunquam æquè (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus visum est & miserum & grave.
Modò quandam vidi virginem hic viciniæ
Miseram, suam matrem lamentari mortuam,
Ea sita erat ex advorsum: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adjutaret funus. miseritum est.
Virgo ipsa facie egregia. quid verbis opus'st?
Commorat omnes nos: ibi continuò Antipho,
Voltis ne eamus visere? alius, censeo,
Eunus, duc nos sodes: imus, venimus,
Videmus; virgo pulchra: &, quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lacrumæ, vestitus turpis, ut ni vis boni
In ipsa in esset forma, hæc formam extinguerent,
Ille, qui illam amabat fidicinam: tantummodo,
Satis, inquit, scita est: noster verò. Da. jam scio,
Amare cœpit. G. scin' quam? quò evadat, vide,
Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
Ut sibi ejus faciat copiam: illa enim se negat,
Neque eum æquum ait facere: illam civem esse Atticam
Bonam, bonis prognatam, si uxorem velit,
Lege id licere facere, sin aliter, negat.
Noster, quod ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
Da. Non, si rediisset, ei pater veniam daret?
Ge. Ille ne indotatam virginem, atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. Da. quid sit denique?
Ge. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui (illum Dii omnes perduint)
Da. Quid is fecit? Ge. hoc consilium, quod dicam, dedit.
Lex est, ut orbæ, qui sunt genere proxumi
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:

Paternum

Paternum amicum me assimulabo virginis:
Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum,
Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet,
Pater aderit: mihi paratæ lites; quid mea?
Illa quidem nostra erit. Da. jocularem audaciam.
Ge. Persuasum est homini: factū est: venit: vincimur;
Duxit. Da. quid narras. Ge. hoc quid audis. D. ô Geta,
Quid te futurum est? G. nescio hercle: unum hoc scio:
Quod fors feret, feremus æquo animo. Da. placet:
Hem istuc viri est officium. Ge. in me omnis spes mihi est.
Da. Laudo. Ge. ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret, nunc amitte quæso hunc; cæterum
Posthæc si quidquam nihil precor, tantum modo
Non addat: ubi ego hinc abiero, vel occidito.
Da. Quid ille pædagogus, qui citharistriam?
Quid rei gerit? Ge. sic tenuiter. Da. non multum habet,
Quod det fortasse. Ge. immo nihil, nisi spem meram.
Da. Pater ejus rediit, an non? G. nondum. D. quid senem
Quoad exspectatis vestrum? Ge. non certum scio:
Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modo, &
Ad portitores esse delatam; hanc petam.
Da. Numquid Geta, aliud me vis? Ge. ut bene sit tibi.
Puer, heus; nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

Antipho, Phædria,

ADeon' rem rediisse, ut, qui mihi consultum esse optumè velit,
Phædria, patrem extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit:
Quod ni fuissem incogitàs, ita eum expectarē, ut parfuit.
Ph. Quid istuc est? An' rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius
Sis? quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset.

Neu

Neu me cupidum eò impulisset, quod mihi principium
est mali.
Non potitus essem: fuisset tum mihi illos ægre aliquot
dies.
At non quotidiana cura hæc angeret animum. Ph. audio.
An. Dum exspecto, quàm mox veniat, qui adimat hanc
mihi consuetudinem.
Ph, Aliis, quia desit quod amant, ægrè est, tibi quia
supersit, dolet.
Amore abundas. Antipho.
Nam tua quidem hercle, certe vita hæc expetenda, optan-
daque est.
Ita me Dii bene ament: ut mihi liceat tam diu, quod amo,
frui.
Jam depacisci mortem cupio tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex ista
copia.
Ut ne addam, quod sine sumptu ingenuam, liberalem na-
ctus es:
Quod habes, ita ut voluisti, uxorem, sine mala fama, palã.
Beatus, ni unum hoc desit, animus qui modeste istæc
ferat.
Et si tibi res sit cum eo lenone, quocũ mihi est, tũ sentias.
Ita plerique ingenio sunus omnes: nostri nosmet pœ-
nitet.
An. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis,
Retinere, amare, amittere, ego in eum incidi infelix, lo-
cum,
Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed hoc quid est? videon'ego advenire huc currentem
Getam?
Is ipsus est, timeo miser, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTUS I. SCENA IIII.

Geta, Antipho, Phædria.

NUllus es, Geta, nisi aliquod jam tibi consilium celere
repereris:

Ita

Ita subito nunc imparatum tanta te impendent mala.
Quæ neq; uti devitē scio, neq; quo modo me inde extrahā:
Nam non potest celari nostra diutius jam audacia.
Quæ si non astu providentur, me aut herum pessūdabunt.
An. Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem est: herus adest. An. quid istuc est mali?
Ge. Quod cūaudierit, quod ejus remediū inveniā iracūdiæ?
Loquarne? incendam: taceam? instigem: purgem me? laterem lavem.
Eheu me miserum: cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absque eo
Esset, rectè ego mihi vidissem, & senis essē ultus irracūdiā;
Aliquid cōvasassē, atq; hinc me cōjicerē protinus in pedes.
An. Quam hic fugam, aut furtum parat?
Ge. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistam via?
Ph. Te nominat. An. nescio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
Ph. Ah, sanus ne es?
Ge. Domum ire pergam? ibi plurimum est. Ph. Revocemus hominem. An. sta illico. Ge. hem.
Satis pro imperio, quisquis es. An. Geta. Ge. ipse est quem volui obviam.
A. Cedo quid portas, obsecro atq; id si potes, verbo expedi.
Ge. Faciam. An. eloquere. G. modo apud portum.
An Meumne? G. intellexti. An. occidi. G. hem.
An. Quid agam? Ph. quid ais? G. hujus patrem vidisse me, patruum tuum.
An. Nam quod ego huic nunc subitò exitio remedium inveniam miser?
Quod si eò meæ fortūæ redeūt, Phani, abs te ut distrahar,
Nulla est mihi vita expetenda. Ge. ergo istæc cum ita sint Antipho,
Tanto magis te advigilare æquom est. Fortes fortuna adjuvat.

An. Non

An. Non sum apud me. Ge. atqui opus est nunc cum maxumè, ut sis, Antipho:
Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. Ph. hoc verum est. An. Non possum immutarier.
Ge. Quid faceres, si aliud quid gravius tibi nunc faciendum foret.
An. Cum hoc non possum, illud minus possem. G. hoc nihil est Phædria: ilicet.
Quid conterimus operam frustra? quin abeo. Ph. & quidem ego. An. obsecro;
Quid si assimulo? satin' est? Ge. garris. An. vultum contemplamini, hem.
Satin' sic est? G. non. An. quid si sic? Ge. propemodum. An. quid si sic? Ge. sat est.
Hem, Istuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas.
Ne te iratus suis sævis dictis protelet. An. scio.
Ge, Vi coactum te esse, invitum, lege, judicio: tenes?
Sed, quis hic est senex, quem video in ultima platea? A. Ipsus est.
Non possum adesse. Ge. ah, quid agis? quo abis Antipho? mane,
Mane inquam. An. egomet me novi, & peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, vitam meam.
Ph. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed, quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria,
Ph. Auser mihi, oportet: quin tu, quod faciam, impera.
Ge. Memini stin' olim ut fuerit vostra oratio,
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
Ph. Memini Ge. hem. nunc ipsa est opus, aut, si quid potes,
Meliore, & callidiore, Ph. fiet sedulo.
Ge. Nunc, prior adito tu: ego in insidiis hic ero:
Succenturiatus, si quid deficies. Ph. age.

ACTUS.

ACTUS I SCENA V.

Demipho, Geta. Phædria.

De. Itane tandē uxorem duxit Antipho injussu meo? Nec meum imperium: age mitto imperium; nos simultatem meam
Revereri? saltem non pudere, ô facinus audax! ô Geta
Monitor! Ge. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam causam reperient?
Demiror. Ge. atqui repperi jam: aliud cura. De. anne hoc dicet mihi?
Invitus feci: lex coegit, audio, & fateor. G. places.
De. Verum scientem, tacitum, causam tradere adversariis,
Etiamne id lex coegit? Ph. Illud durum. Ge. ego expediam: sine.
De. Incertum est quid agam, quia præter spem, atque incredibile hoc mihi accidit.
Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem omnes, cum secundæ res sunt maxume, tum maxumè.
Meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant:
Pericla, damna, exilia, peregrè rediens semper cogitet,
Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc, fieri posse: ut nequid animo sit novum:
Quidquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.
Ge. O Phædria, incredibile est, quanto herum anteo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit,
Molendum usque in pistrino? vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum. horum nihil quidquam accidet animo novum.

Quid-

Quidquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid hominem ceſſas adire, & blande in principio alloqui?
De. Phædriam mei fratris video filium ire mihi obviam.
Ph. Mi patrue ſalve. De. ſalve: ſed ubi eſt Antipho?
Ph. Silvom. advenire. De. credo: hoc reſponde mihi.
Ph. Valet; hic eſt: ſed ſatin omnia ex ſententia?
De. Vellem quidem. Ph. quid iſtuc? De. Rogitas, Phædria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
Ph. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? Ge. ô artificem probũ!
De. Egone illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mi in conſpectum nunc, ſua culpa ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrumum.
Ph. Atque n.l fecit, patrue, quod ſuccenſeas.
De. Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Unum cognoris, omnes nôris. Ph. haud ita eſt.
De. Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.
Cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.
Ge. Probè eorum facta imprudens depinxit ſenex.
De. Nam, ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.
Ph. Si eſt, patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit.
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non cauſam dico, quin, quod meritus eſt, ferat.
Sed ſi quis fortè malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit: noſtrane ea culpa eſt, an judicum,
Qui ſæpi propter invidiam adimunt diviti;
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
Ge. Ni noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.
De. An quiſquam judex eſt, qui poſſit noſcere
Tua juſta, ubi tute verbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? Ph. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſt quam ad judices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui,

Ita eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc, sed cessо adire quam primum senem?
Here salve: salvom te advenisse gaudeo. De. oh,
Bone custos salve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. Jamdudum te omnes nos accusare audio
Immerito: & horum me omnium immeritissime:
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servom hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonii dictio est. De, Mitto omnia: adde
Istuc imprudens timuit adolescens: sino:
Tu servus: verum si cognata est maximè,
Non fuit necesse habere: sed id quod lex jubet,
Dotem daretis: quæreret alium virum,
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
Ge. Non ratio, verum argentum, deerat. De. sumeret
Alicunde. Ge. alicunde? nihil est dictu facilius.
De. Postremo, si nullò alio pacto, fœnore.
Ge. Hui, dixti pulchre: siquidem quisquam crederet
Te vivo. De. non, non sic futurum est: non potest.
Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nihil suave meritum est hominem commonstrarier
Mihi istum volo, aut ubi habitet, demonstrarier.
Ge. Nempe Phormionem. De. Istum patronum mulieris.
Ge. Jam faxo hic aderit. De, Antipho ubi nunc est? Ph. foris.
De. Abi Phædria: eum require, atque adduce huc. Ph. eo
Recta quia equidem illuc. Ge. nempe ad Pamphilam.
De. At ego deos penates hinc salutatum domum
Divortar. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient:
Ut ne imparatus sim, cum adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA I.

Phormio, Geta,

Ph. ITane patris ais conspectum veritum hinc abiisse?
Ge. admodum;

P. Phanium rictam solam? G. sic. P. & iratum, senem.
G. Oppido. P. ad te summa solum, Phormio, rerum redit:
Tute hoc intristi, tibi omne est exedundum: accingere.
G. Obsecro te. P. ti rogabit. G. in te spes est. P. eccere,
Quid ti reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subveni.
P. Gedo senem: jam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.
G. Quid ages? P. quid vis? nisi ut manæat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiã, atq; in me omnẽ iram derivem senis.
G. O vir fortis atque amicus? verũm hoc sæpè Phormio,
Vereor, ne illæc fortitudo in nervũ erũpat denique. P. ah
Non ità est: factum est periculum, jam pridem visa est via.
Quot me censes homines jam deverberasse usq; ad necem.
Hospites, tum cives? quo magis novi, tanto sæpius.
Cedo dum, anunquã injuriarũ audisti mihi scriptã dicam?
G. Qui istuc? P. quia nõ rete accipitri tẽditur, neq; milvio
Qui malè faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur:
Aliis aliunde est periclum, unde aliquid abradi potest:
Mihi sciunt nihil esse: dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: & sapiunt mea sententia
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.
G. Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Immo enim nemo satis pro merito gratiã regi refert.
Tene asymbolum venire, unctum, atque lautum, è balneis:
Otiosum ab animo: cùm ille & cura, & sumptu absumitur,
Dum tibi sit, quod placeat: ille cingitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur.
G. Quid istuc verbi est. P. ubi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hæc, cum rationem ineas, quam sint suavia, & quam cara sint:
Ea, qui præbet, non tu hũc habeas planè præsentẽ Deum.
G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerrima.
Si cana sustinueris, post illa jam ut ludet, ludas fiet.

ACTUS II. SCENA II.

Demipho, Geta, Phormio.

ENumquam cuiquam contumeliosius
Auditis factam injuriam, quam hæc est mihi:
Adeste quæso. G. Iratus est. P. quin tu hoc age?
Jam ego' hunc agitabo. Prò Deum immortalem!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.
P. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit? G. negat.
D. Ipsum esse opinor, de quo agebam, sequimini.
P. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? G. negat.
P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens:
Negligitur ipsa: vide, avaritia quid facit.
G. Si herum insimulabis avaritiæ, male audies.
D. O audaciam! etiam me ultrò accusatum advenit.
P. Nam jam adolescenti nihil est, quod succenseam,
Si illum minus norat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri ferè
Se continebat. ibi agrum de nostro patre
Colendam habebat: sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
G. Videas te, atque illum, ut narras. P. in malam crucem,
Nam ni ita eum existumassem nunquam tam graveis
Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin hero absenti male loqui impurissime!
P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem, carcer?
D. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
P. Respondè. G. quis homo est? Ehem. D. tace. G. absenti tibi
Te indignas, seque dignas contumelias,
Numquam cessavit dicere hodie. D. cho, desine.
Adolescens, primum abs te hoc bona venia expeto,
Si tibi placere potis est, mihi respondeas,
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi.

Et

Et qui cognatum me sibi esse diceret.
P. Perinde expiscare, quasi non nosses. D. nossem? P. ita
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.
P. Eho, tu sobrinum tuum non nôras? D. enecas,
Dic nomen. P. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?
P. Perii hercle, nomẽ perdidi. D. hẽ, hem, quid ais? P. Geta,
Si meministi id quod olim dictum est, subiice, hem.
Non dico: quasi non nôris, tentatum advenis.
D. Egon' autem tento? G. Stilpho. P. Atq; adeo, quid mea?
Stilpho est. D. quem dixti? P. Stilphonẽ inquam noveras?
D. Neque ego illum nôram, neque mihi cognatus fuit
Quisquam istoc nomine. P. irane? non te horum pudet:
At si talentûm rem reliquisset decem.
D. Dii tibi malè faciant. P. primus esses memoriter
Progeniem vostram, usque ab avo atque atavo proferens.
D. Ita ut dicis, ego tum si advenissem, quî mihi
Cognata ea esset, dicerem: itidem tu face:
Cedo, qui est cognatus? G. Hem nosster, rectè: hem tu cave.
P. Dilucide: expedivi quibus me oportuit
Judicibus: tum, si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit. D'e. filium narras mihi?
Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest.
P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi.
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.
D. Etsi facta mihi injuria est, verum tamen
Potius quam lites secter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet:
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha hæ, homo suavis. Quid est nũ iniquõ postulo?
An, ne hoc quidem adipiscar ego, quod jus publicum est.
P. Itane tandem quæso, civem ut meretricẽ ubi abusus sis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere, an
Ut ne quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proximo jussa est dari,
Ut cum uno ætatem degeret: quod tu vetas?

D. Ita proxumo quidē:at nos undeſaut quamobrē?P. Eho
Actum,ajunt,ne agas. D. non agam? immo haud deſinam
Donec, perfecero hoc. P. ineptis. D. ſine modo.
P. Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu. nam tua
Præterierat jam ad ducendam ætas. D. Omnia hæc,
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere.
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
G. Iratus eſt. P. ture idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me advorſum omnia.
Intelix? P. metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin quod eſt
Ferundum, fers? tuis factis dignum feceris,
Ut amici inter nos ſimus. D. egon' tuam experam
Amicitiam? aut te viſum aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. Minue vero iram. D. hoc agor
Suis jam verborum eſt: niſi tu properes mulierem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
P. Si tu illam attigeris ſecus, quam dignum eſt liberam,
Dicam inpingam tibi grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fueris heus, domo me. G. Intelligo.

ACTUS II. SCENA III.

Demipho, Geta, Hegio, Cratinus, Crito.

D. QUanta me cura & ſollicitudine afficit
Gnatus: qui me, & ſe hiſce impedivit nuptiis?
Neque mihi in conſpectum prodit, ut ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
Abi, tu, viſe, redieritne jam, an nondum domum.
G. Eo. D. Videris quo in loco res hæc ſiet:
Quid ago? die Hegio. H. ego? Cratinum cenſeo,
Si ubi videtur. D. dic Cratine. Cra. Mene vis?
D. Te Cra. ego, quæ in rem tuā ſint, ea velim facias, mihi
Sic hoc videtur, quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æquom eſt, & bonum:

Et id impetrabis, dixi. D. dic nunc Hegio.
H. Ego sedulò hunc dixisse credo : verum ita est,
Quot homines, tot sententiæ : suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse : & turpe inceptu est. D. dic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum censeo :
Res, magna est. H. Numquid nos vis? De. fecistis probè;
Incertior sum multo, quam dudum. G. negant
Rediisse. D. frater est exspectandus mihi, is
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.
Percunctatum ibo ad portum, quo ad se recipiat.
G. At ego Antiphonē quæram, ut, quæ acta hic sunt, sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTUS III. SCENA I.

Antipho, Geta.

A. ENim verò, Antipho, multimodis cum istoc animo vituperandus es ;
Itane hinc abiisse, & vitam tutandam aliis didisse tuam ?
Alios tuā rem credidisti magis, quā te te animadversuros?
Nam, ut ut erat alia, illi certe consuleres, quæ nunc tuæ est domi ;
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali ;
Cujus nunc miseræ spes opesq; sunt in te uno omnes sitæ.
G. Equidem, here, nos jamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.
A. Te ipsum quærebam. G. sed ea causa nihilo magis defecimus
An. Loquere obsecro, quonam in loco sunt res & fortunæ meæ ?
Numquid patri subolet? G. nil etiam. A. ecquid spei porro est ? G. nescio. A. Ah.
G. Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti. A. nihil fecit novi.
G. Tum Phormio itidem in hac re, uti in aliis, strenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit ? G. Confutavit verbis admodum iratum partem.

A. Heu Phormio. G. ego, quod potui porro. A. Geta omnes vos amo.
G. Sic sese habẽt principia, ut dico: adhuc trãquilla res est:
Mansurusque patruum pater est, dum huc ad veniat. A. quid eum? G. Aiebat,
De ejus consilio velle sese facere, quod adhanc rem attinet.
A. Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patruum, Geta:
Nã, ut audio per unãm ejus, aut vivã, aut moriar, sentẽtiam.
G. Phædria tibi adest. A. ubinam? G. eccum ab sua palæstra exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

Phædria, Dorio, Antipho, Geta.

P. DOrio, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.
P. Audi quod dicam. D. at enim tædet jam audire eadem millies.
P. At nunc dicã, quod lubẽter, audias. D. Loquere, audio.
P. Nequeo te exorare, ut maneas triduũ hoc; quo nũc abis?
D. Mirabar, si tu mihi quidquam afferres novi.
A. Hei, metuo lenonem, ne quid suat suo capiti. G. idem ego metuo.
P. Non mihi credis? D. ariolare. P. sin fidem do. D. fabulæ.
P. Fœneratũ istuc beneficium tibi pulchre dices. D. logi.
P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. D. somnium,
P. Experire, non est longũ. D. Cantilenam eandem canis.
P. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens, tu. D. garris modo.
P. Adeone ingenio esse duro te, atque inexorabili,
Ut neque misericordia, neque precibus molliri queas?
D. Adeon' te esse incogitantem atque impudentẽ Phædria
Ut phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratiis?
A. Miseritum. P. hei veris vincor. G. quam similis uterque est sui?
P. Neq; alia, Antipho, cum occupatus esses solicitudine,

Tum

Tum esse hoc mihi objectum malum? A. ah, quid istuc autem est Phædria?
P. O fortunatissime Antipho! A. Egone? P. cui quod amas, domi est,
Nec cũ hujusmodi umquã usus venit ut cõflictares malo.
A. Mihin' domi est? immo, id quod ajunt, Auribus teneo lupum.
Nam neque ut amittam à me, invenio: Neque, uti retineam, scio.
D. Ipsum istuc mihi in hoc est. A. cia, ne parum leno sies.
Numqui hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumanissimus.
Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ain', vendidit?
P. Vendidit. D. quam indignum facinus, ancillam ære emptam suo.
P. Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem
Triduum hoc: dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aut ero.
Si non tum dedero: unã præterea horã ne oppertus sies.
D. Obtundis. A. haud longum est id, quod orat, Dorio exoret, sine.
Idẽ hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
D. Verba istæc sunt. A. Pamphilãne hac urbe privari sine
Tum præterea horum' amorem distrahi poterin', pati?
D. Neque ego neque tu. G. Dii tibi omnes id, quod est dignum duint.
D. Ego te complures advorsũ ingenium meũ mẽses tuli,
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contra omnia hæc;
Repperi, qui det, neque lacrumet, da locum, melioribus.
A. Certè hercle, ego si satis commemini, tibi qui: dem est olim dies,
Quam ad dares huic, præstituta. P. factum. D. num ego istuc nego?
A, Jamne ea præteriit? D. non, verum ei hæc antecessit.
A. non pudet

Vanitatis? Do. minimè, dum ob rem. G. Iterquilinium,
P. Dorio,
Itane tandem facere oportet. D. sic sum: si placeo, utere.
A. Siccine hunc, decipis? D. immo enimverò, Antipho
hic me decipit:
Nam hic me hujusmodi esse sciebat, ego hunc esse aliter
credidi:
Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argen-
tum mihi
Miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandũ est. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

Phædria, Antipho. Geta.

P. QUid faciam? unde ego nunc tam subitò huic ar-
gentum inveniam miser,
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nũc exorarier
Triduũ hoc, promisſũ fuerat. A. itane hũc patiemur, Geta.
Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adjuverit comitem?
Quin, cum opus est, beneficiũ, rursũ ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc esse æquom. A. age ergo, solus ser-
vare hunc potes.
G. Quid faciam? A. invenias argentum. G. cupio, sed
id unde, edoce.
A. Pater adest hic. G. scio: sed quid tum? A. ah, dictum
sapienti sat est.
G. Itane? A. ita? G. sanè hercle pulchrè suades: etiam
tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali;
Ni etiam nunc me hujus causa quærere in malo jubeas
crucem.
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis, Geta, alienus
sum? G. haud puto:
Sed parumne est, quod omnibus nũc nobis succesſet senex
Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illã in ignotum abducet locum?

Hem,

Hem, dum igitur licet, dumque adsum, loquimini mecum, Antipho,
Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam facturus, cedo.
P. Quoquo hinc asportabirur terrarũ, certũ est, persequi,
Aut perire. G. Dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.
A. Vide, si quid opis potes adferre huic. G. si quid? A. quære, o' secro,
Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat. G. ita.
G. Quæro: salvos est, ut opinor: verumenim metuo malũ.
A. Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.
D. Quantum argenti opus est tibi? loquere. P. solæ triginta minæ.
G. Triginta? hui, percara est, Phædria. P. istæc vero, vilis est.
G. Age, age, inventas reddam. P. ô lepidum caput. G. aufer te hinc. P. Jam opus est
G, Jam feres: sed opus est mihi Phormionem adjutorem ad rem hanc dari.
A. Præsto est: audacissime onus quidvis impone, & feret:
Solus est homo amico amicus. G. ibimus ergo ad eũ ocyus.
P, Abi vero: dic, præsto ut sit domi.
A. Numquid est, quod mea opera vobis opus sit? G. nihil, verum abi domum, &
Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,
Consolare. cessas? A. nihil est, æquè quod faciam lubens.
P. Quâ via istuc facies? G. dicam in itinere: modo te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

Demipho, Chremes.

D. QUid? qua profectus causa hinc es Lemnũ Chremes?
Adduxtin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
Adduxtin' tecum filiam? Ch. non. De. quid ita non?
C. Post quam videt me ejus matẽr hic esse diutius,

Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant. D. quid illic tam diu
Quæso igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. Pol me detinuit morbus. D. unde? aut qui? Ch. rogas.
Senectus ipsa est morbus, sed venisse eas
Salvas, audivi ex nauta, qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me absente, audistin' Chreme?
C. Quod quidem me factum consilii incertum facit:
Nam hanc conditionem, si cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse æquè, atque egomet sum mihi,
Scibam, ille, si me alienus affinem volet,
Tacebit, dùm intercedet familiaritas:
Sin sprevit me: plus, quam opus est scito, sciet.
Vereorque ne uxor aliquâ hoc resciscat mea,
Quod si fit, ut me excutiam, atque egrediar domo.
Id restat: nam meorum solus sum meus.
D. Scio ita esse, istæc mihi res sollicitudini est:
Neque defatiscar umquam adeo experiri.
Donec tibi id quod pollicitus sum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

Geta.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem
Argento opus esse, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat,
Gaudebat: me laudabat: quærebat senem:
Diis gratias agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni. hominem ad forum
Jussi operiri: eo me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum, quis est ulterior? at Phædriæ
Pater venit: sed quid pertimui autem belua?
An quia quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe utier.

Petam

Petam hinc, unde à primo inſtitui: is ſi dat ſat eſt:
Si ab hoc nil fiat, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTUS IV SCENA III.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

EXpecto, quam mox recipiat ſeſe Geta,
Sed patruum cum patre video adſtantem: hei mihi
Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem.
G. Adibo hoſce, ô noſter Chremes. C. ſalve, Geta.
G. Venire ſalvom volupe eſt. C. credo? G. quid agitur?
C. Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.
G. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? C. omnia.
G. Tun' dixeràs huic? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. D. cum hoc id agebam commodum.
G. Nã herele ego quoq; id quidẽ mecum agitans ſedulò
Inveni opinor remedium huic rei. D. quod Geta?
Quod remedium? G. ut abii abs te, fit ſorte obvium
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is qui iſtã. C. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, ut ejus tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non inquam Phormio
Vides, inter vos ſi hæc potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala,
Herus liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc darem.
A. Quid hic cœptat? aut quo evadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Jam id exploratum eſt: ejn, ſudabis ſatis.
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam, hominem h s verbis ſentio mollirier:
Soli ſumus nunc, inquam, hic: cho dic, quid velis dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
A. Satin' illi Dii ſunt propitii. G. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui, bonique dixeris,

Ut ille est bonus vir, tri i non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te istæc jussit loqui?
C. Irmo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.
G. At primo homo insaniebat. C Cedo, quid postulat.
G. Quid nimium: quantum libuit. C. dic. G. si quis daret,
Talentum magnum. C. immo malum hercle: ut nil pudet.
G. Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam à principio amici filiam
Ita ut æquum, fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, quî dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quam istanc uxorem dari.
A. Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
D. Quid si animâ debet? G. ager oppositu'est pignori ob
Decem minas, inquit. D. age, age, jam ducat: dabo.
C. Ædiculæ item sunt ob decem alias. D. hoi, hui,
Nimium est. C. Ne clama, petito hasce à me decem.
G. Uxori emunda ancillula est: tum autem pluscula
Supellectile opus est, opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
De. Sexcentas proinde potius scribito jam mihi dicas:
Nihil do: impuratus me ille ut etiam irrideat.
C. Quæso ego dabo, quiesce: tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi,
Geta, occidisti me tuis fallaciis.
C. Mea causa ejicitur: me hoc æquom est amittere.
G. Quantum, potes, me certiorem, inquit, face.

Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem jam conſtituerunt dare.
Ch. Jam accipiat. illis repudium renunciet,
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat male.
Ch Opportune adeo nunc mecum argentum attuli.
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id ſumam: uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTUS IIII. SCENA IV.

Antipho, Geta.

An. GEta. G. hem. An. quid egiſti? G. emunxi argento ſenes.
A. Satin'eſt id? G. neſcio hercle: tantum juſſus ſum.
A Eho, verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua
Ad reſtim mihi quidem res rediit planiſſume:
Ut te quidem omnes Dii, Deæque, ſuperi, inferi,
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid velis
Huic mandes, quod quidem recte curatum velis,
Qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio,
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum,
Quid fiet? G. non enim ducet. A. novi: cæterum,
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In nervom potius ibit. G. nihil eſt Antipho,
Quin male narrando poſſit depravarier.
Tu id quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt:
Audi nunc contra jam: ſi argentum acceperit;
Ducenda eſt uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias
Vocandi, ſacrificandi dabitur paullulum;
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Id ille iſtis reddet. A. quâ ob rem? aut quid dicet? G. rogas;
Quot res poſt illa monſtra evenerunt mihi.
Introiit in ædes ater alienus canis.

Anguis

Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit, interdixit hariolus,:
Aruspex vetuit ante brumam aliquid novi
Negotii incipere: quæ causa est justissima.
Hæc fient. A, Modo fiant. G. Fient, me vide:
Pater exit, abi, dic, esse argentum Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

Demipho, Geta, Chremes.

QUietus esto, inquam, ego curabo, ne quid verborũ duint.
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi testes adhibeam,
Cui dem: &, quamobrem dem, commemorabo. G. ut cautus est, ubi nil opu'st.
Ch. Atqui ita opus est facto, at matura, dum lubido eadem hæc manet.
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos rejiciat.
G. Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo, G. non moror C. ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quã hinc abiit.
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat.
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior,
Nos nostro officio nihil egressos esse, quantum is voluerit
Datum esse dotis. De. quid tua, malum, id refert? G. magni, Demipho.
D. Non sat tuũ officiũ te feciſſe, si non id fama approbat?
Ch. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam prædicat.
De. Idem ego istuc facere possum. Ch. Mulier mulieri magis congruet.
D. Rogabo. C. Ubi nunc illas ego reperire possim, cogito.

ACTUS V. SCENA I.

Sophrona, Chremes.

QUid agam? quem amicum inveniam mihi misera? aut cui consilia.

Hæc

Hæc referã? aut unde nunc mihi auxiliũ petã nã vereor?
Herane, ob meum suasum indignè injuria afficiatur.
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violẽter.
Ch. Nam, quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?
So. Quod ut facerem, me egestas impulit, cum scirem infirmas,
Hasce esse nuptias: ut id consulerem, interea vita
Ut in tuto foret. C. Certe ædipol, nisi me animus fallit,
Aut parum oculi prospiciunt, meæ nu ricẽ gnatæ video.
So. Neque ille investigatur. C. quid agam? So. qui est ejus pater. C. Adeon',
An manco, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco? So. quod si eum nunc
Reperire possim, nihil est quod verear. Ch. ea ipsa est, colloquar.
So. Quis hic loquitur. Ch. Sophrona. So & meum nomen nominat? C ad me respice.
S. Dii obsecro vos, estne hic Stilpho? C, non. S. negas?
Ch. Concede hinc paullulum à foribus istorsum sodes Sophrona.
Ne me istoc posthac nomine appellassis. S. quid non is obsecro es,
Quem semper te esse dictitasti? Ch. st. So. quid has metuis fores?
Ch. Conclusam, hic habeo uxorem sævam: verum istoc de nomine,
Eò perperam olim dixi ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atq; id porrò aliqua uxor mea rescisceret.
So. Hem istoc pol nos te hic invenire misere æ numquam potuimus.
Ch. Eho, dic, mihi, quid tibi rei est cum familia hac, unde exis, aut ubi
Illæ sunt? S. Miseram me, C. hem: quid est? vivunt ne? S. vivit gnata.
Matrem ipsam ex ægritudine miserã mors consecuta est.
Ch. Male factum: S. ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ignota,

Ut potui virginem nuptum locavi huic adolescenti
Harum qui est dominus ædium. C. Antiphoni ne? S.
hem, isti ipsi. C. quid?
Duasne is uxores habet: S. an obsecro, unam ille quidem hanc solam.
C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? So. hæc ergo est. C. quid ais?
S. Cõpolito est factũ, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote. C. Dii, vostram fidem! quam sæpe forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens:
Quicum volebam, atq; ut volebam, collocaram filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operã, ut fieret,
Sine nostra cura maxuma, sua cura, hæc sola fecit.
S. Nunc quid facto sit opus, vidi: pater adolescẽtis venit:
Eumque animo iniquo hoc oppidõ ferre aiunt. C. nihil
periclí est.
Sed per Deos, atque homines meam esse hanc, cave
resciscat quisquam.
S. Nemo ex me scibit. C. sequere me: intus cætera audies.

ACTUS V. SCENA II.

Demipho, Geta.

NOstrapte culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos
Ita fugias, ne præter casam, quod ajunt, nõne id satis erat
Accipere ab illo injuriã? etiã argentum est ultro objectũ,
Ut sit qui vivat, dum aliquid aliud flagitii conficiat.
G. Planissume. D. iis nunc præmium est, qui recta prava faciunt.
G. Verissime. D. ut stultissime quidẽ illi rem gesserimus.
G. Modo ut hoc consilio posset discedi, ut istam ducat.
D. Etiamne id dubium est. G. haud scio hercle, ut homo est, an muret animum.
D. Heia, mutet autem? G. nescio: verum si forte dico.
D. Ita faciam, ut frater censuit. uxorem huc ejus adducam,
Cum ista ut loquatur: abi tu Geta: prænũcia hanc venturã.
G. Argentum inventum est Phædriæ: de jurgio siletur,

Pro-

Proviſũeſt,ne in præſẽtia hæc hinc abeat:quid nũc porrõ
Quid fiet ? in eodem luto hæſitas : vorſuram ſolves,
Geta, præſens quod fuerat malum , in diem abiit: plagæ
creſcunt,
Niſi proſpicis:nunc hinc domum ibo,ac Phaniũ edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

Demipho. Nauſiſtrata. Chremes.

AGedũ,ut ſoles Nauſiſtrata,fac illa ut placetur nobis
Ut ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. Nõ
faciam.
D. Pariter nũc opera me adjuves, ac dudũ re opitulata es.
N. Factum volo, at pol quoo minus viri culpa, quam me
dignum eſt.
D. Quid autem ? N. quia pol mei patris bene parta in-
diligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Capiebat ſtatim:hẽ,vir viro quid præſtat! bina quæſo?
N. Aerebus vilioribus multo,tamen talenta bina: D. hui.
N. Quid hæc videntur ? D. ſcilicet. N. virum me natam
vellem :
Ego oſtenderẽ. D. certo ſcio. N. quo pacto? D. parce,ſodes
ut potis cum illa, ne te adoleſcens mulier defatiget.
N. Faciam,ut jubes: ſed meum virum abs te exire video.
C. hem Demipho,
Jam illi datum eſt argentum ? D: curavi illico. C. nol-
ſem datum.
Hei, video uxorem : pæne plus , quam ſat erat. D. cur
nolles, Chreme ;
C. Jam rectè. D. quid tu ? ecquid locutus cum iſta es :
quamobrem hanc ducimus ?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem? C. abduci non poteſt,
D. qui non poteſt ?
C. Quia uterque utrique eſt cordi. D. quid iſtuc noſtra ?
C. Magni : præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. D. quid? deliras? C. ſic erit:

Non

Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. sati'ne sanus es?
N. An, obsecro cave, ne in cognatam pecces. D. non est, C. ne nega.
Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. D. non nôrat patrem?
C. Nôrat. D. Cur aliud dixit? C. numquam hodie concedes mihi, neque
Intelliges? D. si tu nil narres. C. pergis: N. miror, quid hoc siet.
D. Equidem hercle nescio. C. vin'scire? at ita me servet Jupiter,
Ut propior illi, quam ego sum, ac tu, nemo est homo. D. Dii, vostram fidem!
Eamus ad ipsam una omnes nos: aut scire, aut nescire hoc volo. C. ah.
D. Quid est? C. Itane parvam mihi fidem esse apud te? D vin' me credere?
Vin'satis quæsitum mihi istuc esse? age fiat, quid illa filia
Amici nostri: quid futurum est? C. rectè. D. hanc igitur mittimus?
C. Quid ni? D. Illa maneat? C. sic. D. Ire igitur tibi licet, Nausistrata.
N. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quam ut cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis visa est, cum vidi, mihi.
C. Quid istuc negotii est? Jamne operuit ostium? D. Jam. C. ô Jupiter.
Dii nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. D. hem.
Quo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad narrandum hic locus.
D. At tu intro abi. C. heus, ne filii quidem nostri hoc resciscant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

Antipho.

LÆtus sum, ut ut meæ res sese habent, fratri, obtigisse quod volt. Quam

Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res advorsæ sient, paullo mederi possis.
Hic simul argentum repperit, cura sese expedivit:
Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis:
Quin, si hoc celetur, in metu; sin pateht in probro sim.
Neq; me domum nunc reciperē, ni mihi esset spes ostenta
Hujusce habendæ, sed ubinam Getam invenire possum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

Phormio, Antipho.

ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propria ea Phædria ut potiretur, nam emissa
est manu.
Nunc una res mihi etiam restat, quæ etiam est conficiunda, otium
A. Senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos sumam dies.
A. Sed Phormio est: quid ais? P. quid? An. quidnam nunc facturus, Phædria?
Quo pacto satietarem amoris ait se velle sumere?
P. Vicissim partes tuas acturus est. A. quas? P. ut fugitet patrem:
Te suas rogavit rursum ut ageres: causā ut pro se diceres:
Nam potaturus est apud me, ego me ire senibus Sunium,
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta,
Ne, Cum hic non videant me, conficere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. A. vide, quis egreditur. P. Geta est.

ACTUS V. SCENA VI.

Geta, Antipho, Phormio.

O Fortuna, ô fors fortuna, quantis commoditatibus
Quam subito hero meo Antiphoni ope vestra hunc oneraſtis diem!

A. Quid

An. Quidnam hic sibi volt? G. nosq; amicos ejus exonerastis metu!
Sed ego nũc mihi cesso, qui nõ humerũ hũc onero pallio.
Atq; hominẽ propero invenire, ut hæc, quæ contigerint sciat:
An. Num tu intelligis, quid hic narret? num tui. A. nil. Ph. tantundem ego.
Ge. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A. heus Geta. G. hem tibi.
Num mirum, aut novum est, revocari cursum cum institueris? An. Geta.
Ge. Pergin' hercle numquam tu tuo odio vinces me. An. non manes?
G. Vapulabis, curialis vernula est, qui me vocat.
A. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.
G. Familiariorẽ oportet esse hunc, qui minitatur malum.
Sed is ne est, quem quæro, an non ipsu'st. Ph. congredere actutum. A. quid est?
Ge. O Omnium, quantum est, qui vivant, hominum homo honoratissime.
Nam sine contraversia à Diis solus diligere, Antipho.
A. Ita velim: sed qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.
G. Satin est, si te delibutum gaudio reddo? A. Enecas.
P. Quin tu hinc pollicitatiões aufer, & quod fers, cedo. G. oh
Tu quoque hic aderas Phormio? P. aderam: sed cessas? G. accipe, hem.
Ut modo argentum dedimus tibi apud forum, rectã domũ
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuã;
An. Quamobrem? Ge. omitto proloqui. nam nihil ad hanc rem est, Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida.
Ponè apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo
Quamobrem retineat me, ait esse vetitum intro ad heram accedere.
Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumque nunc esse intus cum illis, hoc ubi ego audivi, ad fores

Suspen-

Suſpenſo gradu placidè ire perrexi: acceſſi, adſtiti:
Animam compreſſi: aurem admovi; ita animum cœpi attendere,
Hoc modo ſermonem captans. A. euge, Geta. G. hic pulcherrimum
Facinus audivi: itaque penè hercle exclamavi gaudio.
P. Quid? G. quodnam arbitrare? A. neſcio. G. atqui miſtificiſſimum:
Patruus tuus eſt pater invētus Phanio uxori tuæ. A. Hē,
Quid ais? G. cum ejus conſuevit olim matre in Lemno clanculum.
P. Somnium. ut in'hæc ignoraret ſuum patrem? G. Aliquid credito
Phormio eſſe cauſæ; ſed me cenſen'potuiſſe omnia
Intelligere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſæ egerint?
P. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. G. immo etiam dabo,
Quomagis credas; patruus interea inde hîc egreditur foras:
Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intrò denuo.
Ait uterque, tibi poteſtatem ejus habendæ ſe dare.
Denique ego ſum miſſus, te ut requirerem, atq; adducerem.
A. Hem' quin ergo' rape me, quid ceſſas? G. fecero. A. ô mi Phormio,
Vale. P. Vale, Antipho: bene, ita me Dii ament, factum & gaudeo
Tantam fortunam de improviſo eſſe his datam:
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ eutam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex fiet:
Nam idem hoc argentum ita ut datum eſt ingratiis.
Et datum erat: hoc qui cogam, re ipſa repperi.
Nunc geſtus mihi, vultuſque eſt capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:
Inde hiſce oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras:
Quo me aſſimularam ire ad mercatum, non eo,

ACTUS

ACTUS V. SCENA VII.

Demipho, Phormio, Chremes.

Dijs magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis frater prospere.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. P. Demiphonem, si domi est,
Visam: ut quod. D. at nos ad te ibamus Phormio.
P. De eadem hac fortasse causa? D. ita hercle. P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Ad hunc curavi unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
C. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppido.
P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes post habui mihi res, ita uti par fuit.
Postquam, tantopere id vos velle, animadvorteram.
D. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam, qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim, cum honeste potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi turpe est, ferme, eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaveras.
P. Satin' superbè illuditis me? D. qui? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quam contempserim?
C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inique. D. tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rursum rescribi, Phormio.
P. Quod? næ ego perscripsi porrò illis, quibus debui.
D. Quid igitur fiet? P. si vis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere illam apud te, hic dos maneat, Demipho:
Nam non est æquom me propter vos decipi,
Cum ego vestri honoris causa repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.

D. I hinc in malam rem cum istac magnificentia,
Fugitive, etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo. P. irritor. D. tune hanc duceres,
Si tibi daretur. P. fac periculum. D. Ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
P. Quæso, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
P. Immo vero tu uxorem cedo. D. in ius ambula.
P. In ius? enim vero si porro esse odiosi pergitis.
D. Quid facies? P. Egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini.
Etiam dotatis soleo. C. quid id nostra? P. nihil.
Hic quandã nôram, cujus vir uxorem. C. hem. D. quid est?
P. Lemni habuit aliam. C. nullus sum. P. ex qua filiam
Suscepit, & eam clam educat. C. sepultus sum.
P. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. C. obsecro,
Ne facias. Ph. oh, tun' is eras? D. ut ludos facit;
C. Missum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio.
Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini
Inepti, vostra puerili sententia?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape.
Quod dictũ. indictũ est: quod modo erat ratũ irritum est.
C. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit? D. nescio,
Nisi, me dixisse id nemini, certo scio.
C. Monstri, ità me Dii ament, simile. P, Injeci scrupulum. D. hem:
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat.
Tam aperte irridens? emori hercle satius est.
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras.
Neque jam id celare posse te uxorem tuam?
Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit Chreme,
Id nosmet indicare, placabilius est,
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Ulcisci. P. at at, nisi mihi prospicio, hærco:
Hi gladiatorio animo, ad me affectant viam.
C. At vereor, ut placari possit. D. bono animo es:

Ego

Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus Chreme:
Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.
P. Itane mecum agitis? satis astute aggredimini:
Non hercle ex re istius me instigasti Demipho.
Ain tu, ubi peregrè, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neque hujus ius veritus feminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias,
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Ut ne restinguas lacrumis si exstillaveris.
D. Malum, quod illi Dii, Deæque omnes duint.
Tantane affectum hominem quemquam esse audacia?
Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? C. in id redactus sum loci,
Ut nesciam prorsus, quid agam cum illo. D. Ego scio.
In ius camus. P. in ius? huc, si quid lubet.
D. Assequere, ac retine: dum hinc ego servos evoco.
C. Etenim solus nequeo: accurre huc. P. Vna injuria est
Tecum. C. Lege agito ergo. P. Altera est tecum, Chreme.
D. Rape hunc. P. Itane agitis? chimvero voce est opus:
Naufistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide.
Quantum valet. P. Nau fistrata inquam. C. Non taces?
P. Taceam? D. Nisi sequitur, pugnos in ventrem ingere.
P. Vel oculum exclude: est, ubi vos ulciscar, probè.

ACTVS V. SCENA VIII.

Nausistrata, Chremes, Phormio, Demipho.

QVi nominat me? C. Hem, Na. quid istuc turbæ
est obsecro,
Mi vir? P. hem, quid nunc obticuisti? N. quis hic homo est
Non mihi respondes? P. hiccine tibi respondeat?
Qui hercle, ubi sit, nescit. C. Cave isti quidquam credas.
P. Abi, tange: si non totus friget me enica.
C. Nihil est. N. quid ergo est? quid istic narrat? P. jam
scies,
Auscultа. C. pergin' credere. N. quid ego obsecro
Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miser

Timore

Timore. N, non pol temere est, quod tu tam times?
C. Ego timeo? P. recte sane, quando nihil times,
Et hoc nihil est, quod dico ego, tu narra. D. scelus,
Tibi narret? P. eho tu, factum est abs te sedulo.
Pro fratre, N. Mi vir, non mihi narras? C. At. N. quid ait?
C. Nō opus est dicto. P, tibi quidē: at scito huic opus est,
In Lemno. C. hem, quid ais? D, non taces? P. clam
te. C, hei mihi.
P. Uxorem duxit. N. Mi homo, Dii melius duint.
P. Sic factum est. N perii, misera. P. & inde filiam
Suscepit jam unam, dum tu dormis. C. quid agimus.
N. Pro Dii immortales, facinus indignum, & malum?
P. Hoc actū est. N. an quidquā hodie est factū indignius
Qui mihi, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes:
Dēmipho, te appello: nā me cum hoc ipso dist ædet loquī.
Hæccine erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ
Lēni: hæccine erat, quæ nostros fructus minuebat, vilitas?
D. Ego Nausistrata esse in hac re culpā meritā non nego:
Sed eam, quæ sit ignoscenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neq; negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere, ab hinc annos quindecim, mulierculam
Eam compressit, unde hæc nata est, neque post illam
umquam attigit.
Ea morte obiit: e medio abiit: qui fuit in re hac scrupulus.
Quamobrem, te oro, ut alia tua facta sunt, æquo animo
hoc feras.
N, Quid ego æquo animo? cupio, misera, in hac re jam
defungier.
Sed, quid sperem? ætate porro minus peccaturum putem?
Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma atq; ætas nūc magis expetēda est Demipho
Quid mihi affers, quamobrem expectem, aut sperem porro non fore?
P. Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem
tempus est.
Sic dabo, age, age nunc, Phormionem qui volet, lacessito.
Faxo tali cum mactatum, atque hic est infortunio.

Redeat sane in gratiam: jam supplicii satis est mihi.
Habet hæc, ei quod, dum vivat usque ad aurem obganniat.
N. An meo merito credo, quid ego nunc commemorem, Demipho,
Sigillatim: qualis ego in hunc fuerim? D. novi æq; omnia
Tecum. N. meriton' hoc meo videtur factum? D. minime gentium.
Verum, quando jam accusando infectum fieri non potest.
Ignosce: orat, confitetur, purgat: vis amplius?
P. Enim vero, prius quam hæc dat veniam, mihi prospiciam & Phædriæ.
Heus. Nausistrata, prius quam huic respondes temere, audi. N. quid est?
P. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli,
Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit.
C. Hē, quid ais? N, adeon' hoc indignū tibi videtur, filius
Homo adolescens unam si habet amicam: tu uxores ducas?
Nil pudere? quo illum ore objurgabis? respondē mihi.
D. Faciet ut voles. N. Immo, ut jam scias meā sentē. iam,
Neq; ego ignosco, neq; promitto quidquā, neq; resp. ō deo,
Prius quam gnatū videro: ejus judicio permitto omnia: is
Quod jubebit, faciam. P. mulier sapiens es, Nausistrata.
N. Satin' id est tibi P. Immo vero pulchrè discedo & probe,
Et præter spem. N. tuum nomen dic quod est. P. mihin'? Phormio,
Vostræ familiæ hercle amicus: & tuo summus phædriæ.
N. Phormio, at ego æcastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam. P. benigne dicis. N. Pol meritum est tuum.
P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata.
Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.
N. Pol vero voco. D. eamus intro hinc. N. fiat: sed ubi est, Phædria,
Judex noster? P. jam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

HECYRÆ

HECYRÆ PERSONÆ.

Philotis, *Meretrix.* Phidippus, *Senex.*
Syra, *Anus.* Pamphilus, *Adolescens.*
Parmeno, *Servus.* Myrrhina, *Mulier matrona.*
Laches, *Senex.* Sosia, *Servus.*
Soltrata, *Mulier.* Bacchis, *Meretrix.*

Sequentium hic tantum mentio fit.

Philumena, *Puella.* Scirrus, *Puer.*

C. SULPICII APOLLINARIS. PERIOCHA.

Uxorem duxit Pamphilus Philumenam:
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit,
Ejusque, per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hinc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Ut ægram ad se transfert. revertit Pamphilus;
Deprehendit: partum celat: uxorem tamen
Recipere non vult. pater incusat Bacchidis
Amorem; dum se purgat Bacchis, annulum,
Mater vitiatæ forte agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECYRA TERENTII.

Acta ludis Romanis. Ser. Julio Cæsare, Cn. Cornelio Dolabella. AEdil. Curul. non placuit. Iterum data, Cn. Octavio, T. Manlio Coss. L. AEmili Pauli, Ludis Funebribus. non est placita. Tertio relata, Q. Fulvio. L. Martio. AEdilib Curul. Egit. L. Ambivius Turpio. placuit.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulæ, hæc cum data
Est nova, novum intervenit vitium & calamitas:
Ut neque spectari hæc, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat, nunc hæc plane est pro nova:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognostis ejus: quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio, ornatu prologi,
Sinite exercitor sim, eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior.
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum poëta scriptura evanesceret,
In his, quas primum Cæcili didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Novas studiose, ne illum ab studio abducerem.
Perfeci ut spectarentur, ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt, ita poetam restitui in locum,

Prope

Prope jam remotum injuria adversariûm
Ab studio, atque ab labore, atque arte musicâ.
Quod si scripturam sprevissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
Ut in otio esset, potius quam in negotio:
Deterruissem facile ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea causa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vestra intelligentia
Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit exspectatio:
Comitum conventus, strepitus: clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras:
Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem: refero denuo:
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum:
Nunc turba nulla est, otium, & silentium est.
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, ut vestra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adjutrixque sit.
Si nunquam avare statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxume servire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam,
Studium suum, & se in vostram commisit fidem.
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
Mea causa causam hanc recipite, & silentium
Date. ut lubeat, scribere aliis, mihique ut discere
Novas expediat, posthac pretio emptas meo.

ACTUS

HECYRIA.

ACTVS I. SCENA I.

Philotis, Syra.

PErpol quam paucos reperias meretricibus
Fideleis evenire amatores Syra,
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi.
Quam sancte, ut quivis facile posset credere,
Numquam illa viva ducturum uxorem domum,
Hem, duxit. S. ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, ne cujusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.
P. Utin' eximium neminem habeam? S. Neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret sese, abs te ut blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hisceine tu amabo non contra insidiabere?
P. Tamen pol eandem esse omnibus, injurium est,
S. Injurium autem est ulcisci adversarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu, me miseram, cur non aut illæc mihi
Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA II.

Parmeno, Philotis, Syra.

SEnexsi quæret me, modo isse dicito
Ad portum percunctatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
Tum dicas si non quæret, nullus dixeris,
Alias ut uti possim caussa hac integra.
Sed video'n'ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis salve multum. Ph. ò salve Parmeno.
Sy. Salue mecastor, Parmeno. Ph. & tu ædepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, ubi te oblectasti tam diu?
Ph. Minime, equidem me oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissumo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
Pa. Ædepol te desiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepisse sæpe, & te tuum
Consilium contemptisse. P. non dici potest

Quam

Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine
Agitarem inter vos liberè convivium:
Nam illi haud licebat nisi præfinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commode
Finem statuisse orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negoti est? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego numquam credidi,
Fore, ut ille viva hac posset animum inducere
Uxorem habere. Pa. habere autem. P. eho tu, an non habet?
Pa. Habet, sed firmæ hæ vereor ut sint nuptiæ.
Ph. Ita dii deæque faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi Parmeno.
Pa. non est opus prolatè: hoc percunctarier
Desiste. Ph. nempe ea causa ut ne id fiat palam.
Ita me dii bene amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, sed tacita ut mecum gaudeam.
Pa. Numquam dices tam commodè, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah, noli Parmeno:
Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ percunctor, scire. Pa. vera hæc Prædicas,
Et mihi illud vitium maximum est. si mihi fidem
Das te taciturum, dicam. Ph. ad ingenium redis:
Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maximè, tum Pamphilus,
Cum pater uxorem ut ducat, orare occipit,
Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,
Senem se dicere esse, illum autem esse unicum,
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille primò se negare: sed postquam acrius
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorine anne amori obsequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam hujus vicini proximi,
Visque illud visum est Pamphilo neuti quam grave,
Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt

Parartas, nec moram ullam, quin ducat. dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi ejus commiserescerat:
Ubicumque datum erat spatium solitudinis.
Ut colloqui mecum una posset: Parmeno,
Peri, quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno: perii miser.
Ph. At te dii deæque perduint cum istoc odio Laches.
Pa. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit,
Plus potus, illa se abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Niti cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Pa. diebus sanè pauculis
Post, Pamphilus me solum seducit foras:
Narratque ut virgo à se integra etiam tum siet:
Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
Sperasse, eas tolerare posse nuptias.
Sed, quam decrêrim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi á suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipli virgini est.
Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, in commodum esse mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? Pa. quotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo, & magis procax facta illico est.
Ph. Non edepol mirum. Pa. Atqui ea res multo maximè
Disjunxit illum ab illa, postquam & ipse sese,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognovit satis:
Ad exemplum ambarum mores earum existumans,

Hæc,

Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Devictus, partim victus hujusce injuriis,
Paulatim elapsu'st Bacchidi, atque huic transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum: ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc rarò in urbem commeat,
P. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Pa. Nunc audies, primum dies compluſculos
Bene conveniebat sane inter eas: interim.
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neque lites ullæ inter eas: postulatio
Numquâ. Ph. quid igitur? Pa. si quando ad eâ accesserat:
Confabulatum, fuge e è conspectu illico,
Videre nolle: denique, ubi non quit pati,
Simulat se a matre accersi ad tem divi a m, abiit.
Ubi illic dies est complures, accersi jubet,
Dixere causam tunc nescio quam: iterum jubet:
Nemo remisit. postquam accersunt sæpius,
Ægram esse simulant mulierem nostra illico
Ire visere ad eam, admisit nemo. hoc ubi senex:
Rescivit, heri ea causa rure hoc advenit:
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter se nondum etiam scio:
Nisi sanè curæ est quorsum eventurum hoc siet.
Habe omnem rem. pergam, quo cœpi hoc iter.
Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite
Me esse illum conventuram. Pa. dii vortant bene
Quod agas. Ph. vale Pa. tu bene vale, Philumena.

ACTUS II. SCENA I.

Laches, Sostrata.

PRo Deum atq; hominum fidem! quod hoc genus est,
quæ hæc conjuratio?

VT omnes mulieres eadē æque studeant, nolintque omnia
Neque declinatam quidquam ab alterarum ingenio ullam
reperias:
Itaq; adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus: viris
Esse advorsas, æque studium est, similis est pertinacia.
In eodē omnes mihi videtur ludo doctæ ad malitiam: &
Si ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.
So. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio.
La. hem!
Tu nescis. So. non, ita me Dii bene ament? mi Laches.
Itaque una inter nos agere ætatem liceat. L, Dii mala
prohibeant.
S. Meque abs te immerito esse accusatam, post modo
resciscs. La. scio.
Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum te
dici potest,
Quæ me, & te, & familiā dedecoras: filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis,
Qui illum decrèrunt dignū, suos cui liberos cōmitterent,
Tu sola exorere quæ perturbes hæc tua impudentia.
S, Egone? L. tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem,
haud hominem, putas.
An, quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini,
Quo quisque pacto, hic vitam vostrarum exigat?
Multo melius hic quæ fiūt, quā illic, ubi sū assidue, scio:
Ideo quia ut vos mihi domi critis, proinde ego ero fama foris.
Jampridē equidem audivi cepisse odium tui Philumenam:
Minimeq; adeo mirū: & ni id feciſſet, magis mirū foret.
Sed non credidi adeò, ut etiam totam hanc odisset domum
Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras,
At vide, quam immeritō ægritudo hæc oritur mihi abs
te, Sostrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei serviens:
Sumptus vostros, otiumque: ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, præter æquō atq; ætatē meam.
Non te pro his curasse rebus, nequid ægre esset mihi?

S. Non

S. Nõ mea opera, neq; pol culpa evenit. L. immo maxum.
Sola hic fuisti. in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.
Quæ hic erant, curares, cum ego vos solvi curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico Laches.
L. Gaudeo, Ita me dii ament, gnati causa: nã de te quidẽ
Satis scio. peccando detrimenti nil fieri potest.
S. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimulaverit,
Ut cum matre unà plus esset? L. quid ais? non signi hoc sat est,
Quod heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere?
S. Enim lassãm oppido tum ajebant, eò ad eam non admissa sum.
L. Tuos esse illi mores morbum magis; quam ullam aliam rem, arbitror:
Et merito adeo: nã vostrarũ nulla est, quin gnatum velit
Ducere uxorem, &, quæ vobis placita est conditio, datur.
Ubi duxere impulsu vostro, vostro impulsu easdẽ exigũt.

ACTUS II. SCENA II.

Phidippus, Laches, Sostrata.

ETsi scio, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam
Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorsabor.
L. Atque eccum Phidippum optume video: ex hoc jam scibo, quid sit.
Phidippe, etsi ego meis omnibus scio me esse apprime obsequentem:
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram, & vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. P. eia verò.
L. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amisti.
Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras. si quid est peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgando vobis corrigemus,
Te judice ipso, sin ea est causa retinendi apud vos,

Quia

Quia ægra est: te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter:
At ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Ut tu illâ salvâ magis velis, quâ ego: id adeo gnati causa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum magnificare:
Neq; adeo me clâ est, quâ esse eum graviter laturũ credã,
Hoc si rescierit, eo domum, studeo hæc prius, quam ille, huc redeat.
P. Laches, & diligentiam vostram, & benignitatem
Novi: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco,
Dit: te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo,
Si facere possim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet
Eho, numquidnam accusat virum? P. Minimè, nam,
postquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, sanctè adjurat,
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse aliis vitii est. leni ego animo fum natus:
Non possum advorsari meis. L. hẽ, Sostrata. S. me miserã.
L. Certumne est istuc? P. nunc quidem, ut videtur. sed
numquid vis?
Nam, est, quod me transire ad forum jam oporteat. L.
eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

Sostrata.

EDepol næ nos sumus milieres iniq; æquè invisæ viris
Propter paucas, quæ omnes faciunt, dignæ ut videamur malo.
Nam ita dii me ament, quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ita animũ induxerũt, socrus
Omnes esse iniquas, haud pol me equidem; nam numquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, quî hoc mihi eveniat, (eo).
Nisi pol filiũ multimodis jam expecto, ut redeat domũ.

ACTUS

Pamphilus, Parmeno, Mirrhina.

NEmini ego plura acerba esse credo, ex amore hominũ umquam oblata,
Quam mihi, heu me infelicem! hanccine ego vitam parsi perdere?
Haccine ego causa erã tantopere cupidus redeundi domũ?
Cui quãto fuerat præstabilius, ubi vis gentiũ ætatẽ agere
Quã huc redire; atq; hæc ita esse, miserum me resciscere.
Nã nos omnes, quibus alicũde aliquis objectus est labos,
Omne quod est interea tẽpus, prius quam id rescitum est, lucro est.
Par. At sic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies.
Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores:
Sed nunc adventũ tuum ambas, Pãphile, scio reverituras.
Rem cognosces, iram expedies: restitues rursum in gratiã.
Levia sunt hæc, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.
Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æque miser?
Prius, quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum, amori deditum:
Jam in hac re ut taceam, cuivis facile scitu est, quam fuerim miser.
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum:
Vixque huc contuleram, hem nova res orta est, porro ab hac quæ me abstrahat.
Tum matrem ex ea re me, aut uxorem in culpa inventurum arbitror:
Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser.
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet.
Tũ uxori obnoxius sũ ita olim suo me ingenio pertulit,
Tot meis injurias, quæ numquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum, nescio quid, necesse est, eveniſſe, Parmeno,

Unde

Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
Par. Hoc quidem hercle parvum est: si vis vero veram
rationem exsequi.
Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdũ iræ, injurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus
quidem est,
Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quam pro levibus noxiis iras gerunt:
Qua propter? quia enim, qui eos gubernat animus, in-
firmum gerunt?
Itidem illæ mulieres sunt ferme, ut pueri, levi sententia?
Fortasse unum aliquod verbũ hanc inter eas ità cõciverit
Pam. Abi Parmeno intro, ac me venisse, nuncia. Par.
hem, quid hoc? Pam. tace.
Trepidari sentio, cursari sursum prorsum: agedũ ad fores
Accede propius, Par. Hem, sensistin? Pam. noli fabularier.
Pro Jupiter, audio clamorem? Par. tute loqueris, me vetas?
M. Hæc obsecro, mea gnata. Pa. Matris vox visa est
Philumenæ.
Nullus sum. Par qui dum? Pa. perii. Par. quamobrem?
Pa. nescio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celant. Par. Uxorem Philumenam
Pavitare nescio quid, dixerunt: id si forte est, nescio.
Pa. Interii, cur mihi id non dixti; Par. quia non poteram
una omnia.
Pa. Quid morbi est? Par. nescio. Pa. quid? nemone, me-
dicum adduxit? Par. nescio:
Pa. Cesso hinc ire intro, ut hoc quam primum, quidquid
est, certô sciam?
Pa. quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam
affectam?
Nam si periculum ullum in te est, periisse me una, haud
dubium est.
Par. Non usus facto est mihi nunc, hunc intrô sequi,
Nam invisos omnes nos esse illis sentio:
Heri nemo voluit Sostratam intro admittere,
Si forte morbus amplior factus fiet,

Quod

Quod sanè nolim, maxume heri causa mei,
Servom illico introiisse dicent: Softratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali
Capiti, atque ætati illorum, morbus quî auctus sit.
Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

Softrata, Parmeno, Pamphilus.

NEscio, quid jam dudum hic audio tumultuari misera?
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus aggraveſcat:
Quod te Æſculapi, & te Salus, ne quid ſit hujus oro.
Nunc ad eam viſum. Par. heus Softrata. S. eho. Par. iterum iſtinc excludere.
S. Ehem Parmeno; tu ne hic eras? perii, quid faciâ misera!
Non viſam uxorẽ Pãphili, cum in proxumo hic ſit ægra?
Par, Non viſas, nec mittas quidẽ videndi causa quenquã.
Nam, qui amat, cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autem filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat
S. Quid ais? an venit Pamphilus? Par. Venit. S. Diis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde exceſſit.
Pa. Jam ea te causa maxumè huc nunc introire nolo:
Nam, ſi remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio continuo ſola ſoli;
Quæ inter vos intervenit, unde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi: quam triſtis eſt! S. ô mi gnate!
Pa. Mea mater ſalve. S. gaudeo veniſſe ſalvom: ſalvan'
Philumena eſt? Pa. meliuſcula eſt: S. utinam iſtuc ita
ii faxint?
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? Pa. recte mater.
S. Quid fuit tumulti? dic mihi. an dolor repentè invaſit?
Pa. Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? Pa. febris. S. quotidiana? Pa. ita aiunt.

I sodes intro, consequar jam te, mea mater. So. fiat;
Pa. Tu pueris curre, Parmeno, obviã, atq; jis onera adjuta
Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant?
Pa. cessas?

ACTUS III. SCENA III.

Pamphilus.

NEqueo mearum rerũ initium ullũ invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt.
Partim quæ prespexi his oculis, partim quæ accepi auribus
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras:
Nam, modo me intro, ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurũ affectam, ac sensi esse, uxorẽ: hei mihi!
Post quam me adspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul,
Lætæ exclamant, venit, id quod me repente adspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium;
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meũ.
Forte una illarum interea propere præcurrit, nuncians
Me venisse: ego ejus videndi cupidus, recta consequor:
Posteaquã introii, exiẽplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat.
Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Post quam adspexi, ô facinus indignum, inquam, sic corripui illico.
Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater consequitur: jam ut limen exiẽ, ad genua accidit
Lacrumans misera, misericors est. profecto hoc sic est ut puto:
Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus:
Hanc habere orationem mecum à principio instituit:
O mi Pãphile, abs te quamobrẽ hæc abierit, causam vides:
Nam vitium est oblatum viri, ini olim ab nescio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atq; alios partum ut celaret suum.
Sed cũ ejus reminisco, nequeo quin lacrumẽ miser.
Quæ, fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,

Per

Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
Advorsa ejus per te tecta tacitaque apud omnes sient:
Si umquã erga te animo esse amico sensisti cã, mi Pãphile;
Sine labore hanc gratiã, te, uti sibi des pro illa nunc rogat:
Cæterum de reducenda id facias, quod, in rem sit tuam.
Parturire eam, neq; gravidam esse ex te, solus conscius:
Nam ajunt, tecum post duobus cõcubuisse eam mensibus:
Tum post quã ad te venit, mẽsis hic agitur jam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis es, Pamphile,
Maxume voso, doq; operã, ut clam partus eveniat patrẽ,
Atq; adeo omnes, sed, si fieri id non potest, quin sentiant:
Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent:
Continuo exponetur: hic tibi nihil est quidquam incommodi, &
Illi miseræ indigne factam injuriam contexeris.
Pollicitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi fidẽ.
Nã de reducenda, id vero neutiquã honestũ esse arbitror.
Nec faciã: etsi amor me graviter, consuetudoq; ejus tenet.
Lacrumo, quæ post hac futura est vita, cũ in mentẽ venit,
Solitudoque, ô fortuna, ut nunquam perpetuo es bona?
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quẽ ego cõsilio missum feci, idem nunc huic operã dabo.
Adest Parmeno cum pueris, hunc minime est opus,
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cum data est.
Vereor si clamorem ejus hic crebo exaudiat,
Ne parturire eam intelligat: aliquo mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

Parmeno. Sofia, Pamphilus.

Par. AIn'tu tibi hoc incomodum evenisse iter?
S. Non hercle, Parmeno, verbis dici potest
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est.
Par. Itane est? S. ô fortunate, nescis, quid mali
Præterieris, qui numquam es ingressus mare,
Nam, alias ut omittam miserias, unam hanc vide:

Dies

Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea, semper mortem exspectabam, miser:
Ita usque advorsa tempestate usi sumus.
Par. Odiosum. S. haud clã me est: deniq; hercle aufugerim
Potius, quam redeam, si eo mihi redeundum sciam.
Par. Olim quidem te causæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video, stare ante ostium:
Ite intro: hursum ego adibo, si quid me velit,
Here, etiam tu hic stas? Pa. Equidem te exspecto. Par. quid est?
Pa. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini. Pa. tibi.
Par. in arcem? quid eo? Pa. Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum una advectus est, conveni.
Par. Perii: vovisse hunc dicam, si salvus domum
Rediisset umquam, ut me ambulando rumperet. (modo?
Pa. Quid cessas? Par. quid vis nunciem? an conveniam
Pa. Inimo, quod constitui me hodie conventurum eum,
Non posse, ne me frustra illic exspectet: vola:
Par. At non novi hominis faciem. Pa. At faciam noveris;
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius.
Par. Cadaverosa facies, dii illum perdant.
Quid si non venit? manemne usque ad vesperum?
Pa. Maneto, curre. Par. Non queo: ita defessus sum.
Pa. Ille abiit, quid agam, infelix? prorsus nescio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris:
Quod potero faciam: tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori obsequi
Oportet. at ut eccum Phidippum, & patrem
Video, horsum pergunt, quid dicam hisce incertus sum.

ACTUS III. SCENA V.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

L. DIxtin dudum dixisse illam se expectare filium?
Ph. Factum. L. venisse aiunt: redeat. P. quam causam dicam patri.
Quamobrem non reducam, nescio. L. quem ego hic audivi loquiſ Pa. Certum

Pa. Certum obfirmare est viam me, quã decrevi persequi.
L. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. Pa salve mi pater.
L. Gnate mi, salve. Ph. benefactum, te advenisse Pamphile:
Atque adeo, quod maxumum est, salvum atque validum.
Pa. creditur.
L. Advenis modo? Pa. admodum. La. cedo, quid reliquit Phania
Consobrinus noster? Pa. sane hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit. &, qui sic sunt, haud multum hæredem adjuvant:
Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit dum vixit bene.
L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?
Pa. Quidquid est id quod reliquit, profuit. L. immo obfuit:
Nam illum vivom & salvom vellem. Pa. impune optare istuc licet.
Ille reviviscet jam nunquam, & tamen, utrum malis, scio.
L. Heri Philumenam ad se accersi hic jussit, dic jussisse te,
Ph. Noli fodere, jussi. Sed jam eam remittet. Ph. scilicet.
Pa. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi omnia. L. at
Istos invidos dii perdant, qui hæc libenter nunciant.
Pa. Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia
Fieri à vobis posset, idque si nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Vere possim: ni te ex ipsa id magis velim rescíscere:
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides
Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neque culpa hoc mea evenisse disidium, id testor Deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujusque mores toleret sua modestia:
Neque alio pacto potest componi inter eas gratia:
Segreganda aut mater â me est, Phidippe, aut Philumena,
Nunc me pietas, matris potius commodum suadet sequi.
L. Pãphile, ad aures haud invito sermo mihi accessit tuus
Cum te posse putasse omnes res præ parente intelligo.
Verum vide, ne impulsus ira, prave insistas, Pamphile.

Pa. Quibus

Pa. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sim ?
Quæ numquam quidquam erga me commerita est, pater,
Quod nollem: & sæpe quod vellem, meritam scio :
Amoque, & laudo, & vehementer desidero :
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum :
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior :
Quandoquidem illam á me distrahit necessitas.
Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. La. si sinus sies
Jube illam redire, Pa. non est consilium, pater :
Matris servibo commodis La. quo abis? mane,
Mane inquam: quo abis ? Ph. quæ hæc est pertinacia ?
L. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum esse eum ?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
Ph. Non credidi edepol, adeo inhumanum fore :
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat ?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet :
Sin alio est animo, renumeret dotem huc : eat.
L. Ecce autem, tu quoque, proterve iracundus es.
Ph. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
L. Decedet jam ira hæc, etsi merito iratus est.
Ph. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas ?
Ph: Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velitne an non, ut alii, si huic non sit, fiet.
L. Phidippe, ades, audi paucis, abiit : quid mea ?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet ;
Quando nec gnatus, neque hic, mihi quidquã obtẽperant:
Quæ dico, parvipendunt porto hoc jurgium ad
Uxorem ; cujus fiunt consilio omnia hæc.
Atque in eam hoc omne, quod mihi agre est, evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

Myrrhina, Phidippus.

M. PErii, quid agam ? quò me vertam ? quid meo rẽspondebo viro,
Misera ? nam audisse vocem pueri visu'st vagientis ;
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam.

Quod

Quod si resciérit peperisse eã, id qua causa clã habuisse me.
Dicam, non edepol scio.
Sed ostiũ concrepuit: credo ipsum ad me exire nulla sum.
Ph. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se subduxit foras.
Atque eccam video, quid agis Myrrhina? heus tibi dico.
M. mihine,
Mi vir, ? P. vir ego tuus sum? tu virum me, aut homi-
nem adeò esse deputas?
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forẽ,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus? P.
at rogas?
Peperit filia? hem taces? ex quo? M. istuc rogare æ-
quom est patrem?
Perii, ex quo cẽses, nisi ex illo, cui data est nuptũ obsecro?
P. Credo: neq; ideo arbitrari patris est aliter, sed demiror,
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare
volueris
Partum, præsertim cum & recte, & suo peperit tempore.
Adeone pervicaci esse animo, ut puerũ præoptares perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorẽ:
Potius, quã esset cũ illo nupta adversus animi lubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te
est penes.
M. Misera sum. P. utinam sciam ita esse istuc? sed nunc
mihi in mentem venit,
De hac re quod locuta es olim, cum illum generũ cepimus
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram,
mavelo.
P. Multo prius scivi, quã tu, illũ habere amicã Myrrhina:
Verum id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est, at pol jam aderit, cum se
quoque oderit.
Sed, ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessasti usque
adhuc.
Ut filiã ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratũ:

Id

Id nunc res indiciũ hæc facit, quo pacto factum volueris.
M. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimoniũ?
P. Tun' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod
sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam, quid tum postea
Si modeste ac rarò hoc fecit, nonne ea dissimulare nos
Magis humanũ est, quã dare operã id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese dercpente avellere,
Quicum tot consuesset annos, non eum hominem ducerẽ,
Nec virum satis firmum gnatæ. M. mitte adolescentem
obsecro,
Et quæ me peccasse ais: abi solus solum conveni:
Roga, velitne, an non, uxorem: si est, ut dicat velle se,
Redde: sin est autem, ut nolit, recte consului meæ.
P. Siquidẽ ille ipse nõ volt, & tu sẽsti esse in eo Myrrhina
Peccatum: aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.
Quamobrem incendor ira, te esse ausam hæc facere injussu meo.
Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem:
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquã efferri sinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,
Non ædepol clam me est: cnm hoc, quod levius est, tam
animo iracundo tulit.
Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio,
Hoc mihi unum ex plurimis miseris reliquum fuerat malũ
Si, puerum ut tollam, cogit, cujus qui sit, nescimus, pater:
Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci
non quita est:
Neque detractum ei tum quidquam est, quĩ post possit
nosci, qui fiet:
Ipse eripuit vi, in digito quẽ habuit, virgini abiẽs ãnulũ;
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTUS

Sostrata, Pamphilu.

NOn clam me est, mignate, tibi me esse suspectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiisse: etsi ea dissimulas sedulo,
Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto, mihi, ut
Nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Neque ante quam me amare rebar, ei rei firmasti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est contrà gratiam
Referre, ut apud me præmium esse positum pietatis scias.
Mi Pamphile, & hoc vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abiturã hinc cum tuo me esse, certo decrevi, patre,
Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,
Quin tua Philumnea ad te redeat. P. quæso, quid istuc consilî est?
Illius stultitia victa, ex urbe ut rus habitatum migres?
Haud facies: neque sinam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia dicat esse factum, haud tua modestia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deserere, & festos dies:
Mea causa nolo. S. nihil pol jam mihi illæ res voluptatis ferunt:
Dum ætas, tẽpus tulit, perfuncta satis sũ: satietas jã tenet.
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma,
ut ne cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortemve exspectet meam.
Hic video me esse invisam immerito, tẽpus est concedere:
Sic optime, ut ego opinor, omneis caulas præcidã omnibus
Et me hac suspicione exsolvam, & illis morem gessero.
Sine me obsecro, hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.
P. Quã fortunatus cæteris sum rebus, absq; una hac forer.

Hanc

Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obsecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, quæque est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita, ut tu vis, itaq; ut esse ego illa existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ misero mihi!
S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

Laches. Sostrata. Pamphilus.

Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor:
Istuc est sapere, qui ubicúq; opus sit, animú possit flectere,
Quod faciundum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.
S. Fors pol fuat. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
S. Spero ædepol. L. i ergo intro, & compone, quæ tecum simul
Ferantur: dixi. S. ita, ut jubes, faciam. P. pater.
L. Quid vis Pamphile? P. Abire hinc matrem? minime. L. quid ita istuc vis?
P. Quia de uxore incertus sum etiam, quid facturus siem. L. quid est?
Quid vis, nisi reducere? P. equidem, cupio, & vix cõtineo:
Sed non minuam meum consilium: ex usi quod est, id persequar,
Credo, si non reducam, ea gratia concordes magis fore.
L. Nescias verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint.
Quando hæc abierit, odiosa hæc est ætas adolescentulis:
Emedio æquom excedere est. postremò, jam nos fabulæ
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi; accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

Ph. Tibi quoque ædepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidé; nam hercle abs te factum turpiter?

Et

Et, si tibi causa est de hac re: mater te impulit:
Huic v.ro nulla est. L. opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. Ph, quid est?
Pa. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
L. Dic filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. Ph. Ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia.
Pa. Mutatio fit. Ph. ea nos perturbat, Laches.
Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
Ph. Ego, Pamphile esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sane perpetuam volo:
Sin est, ut aliter tua fiet sententia,
Accipias puerum. Pa. sensit peperisse: occidi.
L. Puerum? quem puerum! Ph. n tus est nobis nepos?
Nam abducta a vobis pregnans fuerat filia,
Neque fuisse prægnantem umquam ante hunc scivi diem.
L. Bene ita me Dii ament, nuncias, & gaudeo.
Natum illum, & tibi illam salvam: sed quid mulieris.
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nosne hoc celatos tamdiu? nequeo satis,
Quam hoc mihi videtur factum pravè, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minus placet, quà mihi Laches.
Pa. Et si jam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.
L. Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est.
Pam. Perii. L. Hunc videre sæpe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:
Evenit: habeo gratiam diis. Pa. nullus sum.
L. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.
Pa. Pater, si illa ex me liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam, satis certo scio,
Non me clam habere, quæ celasse intelligo.
Nunc, cum ejus alienum esse à me animum sentiam,
Nec conventuru inter nos posthac arbitrer,
Quamobrem reducam? L. Mater quod suasit sua,
Adolescens mulier fecit: mirandumne id est?

Censen'te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt, viri?
Ph. Vosmet videte jam Lache, & tu Pamphile,
Remissam opus sit vobis, an reductam domum:
Uxor quid faciat, in manu non est mea:
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quidquid futurum est, huic reddas suum scilicet.
Alamus nostrum, Pa. quem ipsa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus, queso potius, quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus jam tacere non queo.
Nam cogis, ea, quæ nolo ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut, quid sit id, quod solicitet te ad hunc modum?
Primum hanc ubi dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi,
Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademptam hanc quoq; tibi causam vides,
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Earras, tui animi si me esse ignarum putas,
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli?
Legi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video esse: P. mene. L. te ipsum; & facis injuriam.
Cum fingis falsis causas ad discordiam.
Ut cum illa vivas, testem hanc cum abs te amoveris.
Sensitque adeo uxor; nam ei causa alia quæ fuit.
Quamobrem abs te abiret? P. plane hic divinat, nam id est.
P. Dabo jusjurando nihil esse istorum tibi. L. Ah.
Reduc uxorem, aut quamobrem non opus sit, cedo.

Pa. Non

P. Non est nunc tempus. L. puerum accipias; nam is quidem.
In culpa non est, post de matre videro.
P. Omnibus modis miser sum; nec, quid agam, scio.
Tot nunc me rebus miserum conclusit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoveo parum:
Nam puerum, credo injussu non tollent meo.
Præsertim in ea re cum sit mihi adjutrix socrus.
L. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine;
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. Ph. Maxume
Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægrè tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi.
Id ego præsente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo: nunc vero palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video á nuptiis.
L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundā censeo:
Oremus: accusemus gravius: denique adeundam censeo:
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
L. Faciam, ut mones, eho puer, curre ad Bacchidem hanc.
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. Ph. Ah,
Jam dudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo:
Si ullo modo est, ut possit, quod spero fore:
Sed visne adesse me una, dum istam convenis?
L. Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

Bacchis, Laches.

NOn hoc de nihilo est, quod Laches nunc me conventam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod vilit.

L. Videndum est, ne minus propter iram hanc, impetrem, quam possim,
Aut ne quid faciam plus, quod me post minus fecisse satius sit.
Aggrediar, Bacchis, salve.
B. Salve, Lache. L. credo ædepol, te non nihil mirari, Bacchis,
Quid sit qua propter te huc foras puerum evocare jussi.
B. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit mihi in mentem, quæ sim,
Ne nomen mihi quæsti obstet apud te: nam mores facile tutor.
L. Si vera dicis, nihil tibi pericli à me est: mulier: nam.
Jam ætate ea sum, ut non liet peccato mihi ignosci æquò.
Quo magis, omnes res cautius me temere faciam, accuro:
Nam, si id nunc facis, facturave es, bonas quod par est facere:
Insitum offerre injuriam tibi me immerenti, iniquom est.
B. Est magna ecastor gratia de hac re quam tibi habeam, nam qui
Post factam injuriam se expurget, mihi parum profit' sed
Quid istuc est? L. Meum receptas filium ad te Pamphilum. B. Ah.
L. Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, vostrum amorem pertuli:
Mane, non dum etiam dixi id, quod volui, nunc hic uxorem habet,
Quære alium firmiorem amicum tibi, dum consulendi tempus est.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol eadem ista ætate tu.
B. Quis id ait? L. socrus. B. mene. L. te ipsam: & filiam abduxit suam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.
B. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem

Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Lache
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphi-
lum.
L. Lepida es, sed scin', quid volo potius sodes facias? B.
quid? cedo.
L. Eas ad mulieres huc intro, atq; istuc jusjurandū idem
Polliceare illis, exple animum iis, teq; hoc crimine expe-
B. Faciam quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud face-
ret, scio,
Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:
Sed falsa fama esse nolo gnatum suspectum tuum:
Nec leviorem vobis, quibus est minimè æquom, videri
Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut
commodem.
L. Facilem, benevolumq; lingua tua jam tibi me reddidit:
Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam
credidi.
Nunc, cum ego te esse præter nostram opinionē comperi,
Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut voles:
Aliter si facis: sed reprimam me, ne ægre quidquam ex
me audias.
Verum te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut quid
possiem;
Potius quam inimicus, periclum facias. B. faciam sedulo.

ACTUS V. SCENA II.

Phidippus, Laches, Bacchis.

NIhil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit,
Benigne præbeatur.
Sed cum tu satura, atq; ebria eris, puer ut satur sit facito.
L. Noster socer, video venit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat persanctè. P. hæccine ea est?
L. hæc est.
P. Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere De-
os opinor.
B. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire.
Licet, hæc res hic agitur: me facere Pāphilo ut uxor redeat

Oportet, quod si perficio: non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falsò nobis
In re ipſa invenimus: porro hanc nunc experiamur: nam si
Comperierit falso crimini tua ſe uxor credidiſſe.
Miſſam iram faciet: ſin autẽ eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt: cito abs eo hæc ira
abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſcidio dignum.
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis
ſit, facies. B. faciam.
P. Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute is audiſti
dudum;
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis explete modò animum.
L. Quæſo ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute,
ut ſerves.
B. Ob eam rem vin' ergo introeam? L. i, atque explea-
nimum iis ut credant.
B. Eho, etſi ſcio pol, his fore meum conſpectum inviſum
hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, â virò ubi ſegregata eſt.
L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris reſciſcent. P. at
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exſolves.
B. Perii pudet Philumenæ: ſequimini me intro huc ambæ.
L. Quid eſt, quod mihi malim, quam quod huic intelligo
evenire,
Ut gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi unà proſit?
Nam ſi eſt ut hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit?
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe.
Referetq; gratiam ei unaq; opera nos ſibi inimicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

Parmeno, Bacchis.

ÆDepol næ eſſe meam herus operam deputat parvi
pretii.

Qui

Qui ob rem nullam misit: frustra ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem
Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque venerat;
Accedebam, adolescens, dic dum quæso tun'es Myconius
Non sum, at Callidemides? non, hospitem ecquem
Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quemquam esse
arbitror:
Denique hercle jam pudebat: abii. sed, quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hic rei est?
B. Parmeno, opportunè te offers: properè curre ad Pamphilum.
P. Quid eo? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B.
immo ad Philumenam.
P. Quid rei est? B. tua quod nil refert, percunctari desinas.
P. Nil aliud dicam? B. etiam; cognosse annulum illum
Myrrhinam.
Gnatæ suæ fuisse, quem ipsus olim mihi dederat. P. scio
Tantumne est? B. tantum; aderit continuo, hæc ubi
ex te audiverit.
Sed cessas? P. minimè equidem? nam hodie mihi potestas haud data est;
Ita cursando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.
B. Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli, quot autem ademi curas?
Gnatum ei restituo, qui pene harum, ipsiusque operâ
periit.
Uxorem, quam numquam est ratus posthac se habiturum
reddo;
Quare suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exsolvi.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, ab hinc menses decem fere ad me nocte
prima.
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo, extimui illico; mi Pamphile, inquâ,
amabo,

Quid exanimatus es obsecro? aut unde annulum istum nactus:
Dic mihi. ille alias res agere se simulare, postquam id video,
Nescio quid suspicarier, magis cœpi instare, ut dicat.
Homo se fatetur vi, in via, nescio quam compressisse:
Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem:
Rogat, unde sit narro omnia: hæc inde est cognitio facta
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Et si hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis lætetur, verum ecastor
Numquam animum quæsti gratia ad malas adducã partes
Ego, dum illo licitum est, uia sum benigno, & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptiis evenit: factum fateor;
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom est ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

VIde, mi Parmeno, etiam sodes, ut mihi certa & clara attuleris,
Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.
Par. Visum est. Pa. Certone? P. Certè. Pa. Deus sum, si hoc ita est. Verum reperies.
Pa. Manedum, sodes: timeo ne aliud esse credam, atque aliud nuncies.
Par. Maneo, Pa. Sic te dixisse opinor invenisse Myrrhinam,
Suum annulum habere Bacchidem. Par. Factum. Pa. eum, quem ego olim ei dedi.

Eaque

Eaque hoc te mihi nunciare juſſit: Itane factum? Pa. Ita inquam.
Pa. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior? egon'
Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? neſcio.
Par. At ego ſcio. Pa. quid?
Par. Nihil: nam neque etiam in nuncio, neque in me ipſo tibi quod ſit boni ſcio,
Pa. Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere à me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat, credo: adibo. Ba. Salve, Pamphiſe.
Pa. O Bacchis, ô mea Bacchis, ſervatrix mea.
B. Bene factum, & volupe eſt. Pa. Factis, ut credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines:
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocumque adveneris,
Semper ſiet. B. At tu ecaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines.
Ut unus hominum homo te vivat numquam quiſquam blandior.
Pa. Ha, ha, hæ, tun mihi iſtuc? B. Rectè amaſti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram:
Perliberalis viſa eſt. Pa. Dic verum, B. ita me dii ament Pamphile,
Pa. Dic mihi harum rerum numquid dixti jam patri? B. Nihil. Pa. Neque opus eſt:
Adeo mutito, placet hoc non fieri, itidem, ut in comœdiis
Omnia ubi omnes reſciſcunt, hic quos par fuerat reſciſcere
Sciunt; quos non autem ſcire æquom eſt, neque reſciſcent, neque ſcient.
Ba. Immo etiam, qui hoc occultari poſſe facilius credas, dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, jure jurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. Par. optume est:
Speroque rem hanc esse eventuram nobis ex sententia.
Par. Here, licet ne scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid istuc est, quod vos agitis? Pa. Non licet. Par. suspicor tamen.
Egone ab Orco hunc mortuam? quo pacto? Pa. nescis, Parmeno,
Quantum hodie pro fueris mihi, & ex quanta ærumna me extraxeris.
Par. Immo vero scio, neque hoc imprudens feci. Pa. ego istuc satis scio. Par. An.
Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto usus sit?
Pa. Sequere me intro, Parmeno. Par. sequor, equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem umquam, plaudite.

FINIS.

VOL-